

România literară

NUMĂR
CONSACRAT POEZIEI

Iasi — statuia lui EMINEȘCU

MESAJUL

adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu
revistei „Igaz Szó” cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariție

Dragi tovarăși,

Cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariția primului număr al revistei „Igaz Szó”, îmi face o deosebită plăcere să adresez întregului colectiv redacțional, tuturor colaboratorilor revistei un salut călduros și cele mai bune urări.

Înființarea, cu 25 de ani în urmă, a revistei dumneavoastră, — în perioada care a urmat cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare și trecerii la construcția noii orânduri în România — constituie o vie ilustrare a politicii naționale juste promovate cu consecvență de Partidul Comunist Român, a preocupării constante a statului nostru socialist de a asigura condiții pentru manifestarea plenară, în deplină egalitate, a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, în toate domeniile de activitate. Împreună cu celelalte peste 30 de publicații în limba maghiară ce apar în prezent în România, revista „Igaz Szó” asigură posibilitatea pentru dezvoltarea largă a vieții culturale a oamenilor muncii de naționalitate maghiară din țara noastră.

Constituie o vie realitate a societății noastre faptul că, pe baza politicii partidului nostru de ridicare economico-socială și culturală a tuturor regiunilor patriei, — inclusiv a celor în care muncesc și trăiesc și oamenii ai muncii de alte naționalități —, s-a întărit și se întărește continuu prietenia și frăția dintre români, maghiari, germani, devine tot mai puternică unitatea moral-politică a întregului popor în marșul operă istorică de făurire a societății socialiste pe pământul României.

În anii de cind a fost creată, revista „Igaz Szó” a adus o contribuție importantă la promovarea politicii naționale a partidului nostru, a acționat pentru educarea oamenilor în spiritul înaltelor idealuri ale socialismului, pentru afirmarea și dezvoltarea creației literar-artistice în limba maghiară din România inspirată din noile realități ale patriei, din bogatele tradiții ale luptei înfrățite a omenii-

lor muncii români și maghiari pentru progres și o viață mai bună.

Asemeni tuturor mijloacelor de educație a maselor și stimulare a vieții cultural-artistice din țara noastră, revistei îi stau în față sarcini deosebit de importante, reșite din istoricele hotărâri ale Congresului al XI-lea, ale Conferinței Naționale a partidului, ale Congresului educației politice și al culturii socialiste. Ea este chemată să militeze neobosit, prin articolele și creațiile literar-artistice pe care le publică, pentru o artă și literatură pătrunse de nobilele idealuri socialiste, de concepția noastră materialist-dialectică și istorică, care să contribuie la educația patriotică, socialistă a oamenilor muncii, la întărirea continuă a prieteniei, solidarității și frăției tuturor cetățenilor patriei în munca și lupta unită pentru progresul și înflorirea patriei comune, Republica Socialistă România.

Înfățișând în paginile ei realizările dobândite în înfăptuirea politicii naționale a partidului și statului nostru, revista este chemată să combată cu fermitate, de pe pozițiile ideologice ale societății noastre socialiste, mentalitățile retrograde, concepțiile naționaliste, șovine, mentalități care dăunează profund intereselor tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, cauzei prieteniei și înțelegerii dintre popoare.

Prin întreaga sa activitate, revista să-și facă un titlu de cinste din a cultiva cu consecvență spiritul de înaltă răspundere, patriotismul fierbinte și atașamentul profund al tuturor fiilor țării — indiferent de naționalitate — față de patria socialistă, față de Republica Socialistă România, în care toți cei ce muncesc, români, maghiari, germani și de alte naționalități, își pot realiza, acționând înfrățiți, aspirațiile cele mai înalte de progres, bunăstare și pace.

Încredințat că întregul colectiv redacțional al revistei va face totul pentru a-și îndeplini cu cinste înaltele îndatoriri ce-l revin, vă adresez tuturor, cu prilejul acestei aniversări, urarea de noi și noi succese și împliniri în activitatea ce o desfășurați pe tărîmul artei și culturii socialiste, al înfloririi vieții spirituale a întregului popor.

Decret prezidențial

Pentru contribuția adusă, pe tărîmul culturii și literaturii, la înfăptuirea politicii Partidului Comunist Român de construire a societății socialiste, la adâncirea unității frățești a tuturor oamenilor muncii din Republica Socialistă România, fără deosebire de naționalitate, cu pri-

lejul aniversării a 25 de ani de la apariția primului număr, Președintele Republicii Socialiste România decretază:

Articol unic. — Se conferă ordinul „Meritul cultural” clasa I revistei „Igaz Szó”.

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele Republicii Socialiste România

COLOCVIUL NATIONAL DE POEZIE

NUMĂRUL „României literare” de astăzi se vrea un omagiu sugerind increderea vibrantă în destinul poeziei noastre contemporane, ca treaptă multiplă generoasă spre culmi mereu mai înalte ale artei cuvintului românesc. În același timp, marcăm un popas al dezbaterii inaugurate la începutul lui septembrie, în împlinirea actualului Colocviu Național de Poezie de la Iași. Spunem „popas”, pentru că în numărul următor ne vom strădui a înfățișa conținutul Colocviului însuși, la care știm că s-au înscris peste 300 de participanți, aflați, acum, în plin miez al confruntării lor creațoare, după cum, desigur, reverberațiile se vor prelungi încă în întreaga noastră presă și, cu atât mai mult, în

cea cultural-literară, în publicațiile Uniunii Scriitorilor. Aceasta — mai ales în lumina experienței colocviilor precedente, cel consacrat Criticii și, apoi, Dramaturgiei, ca, de altfel, și sub indicele, tot mai activ, al frecventelor confruntări de opinii în sesiunile respective ale Asociațiilor, în cel, încă mai fecund, al Consiliului, în organismele colective de conducere a publicațiilor literare.

În ce privește Poezia, dezbaterea ce s-a succedat în paginile noastre a fost asociată programatic cu publicarea, dealungul său, a numeroși poezi, reprezentanți din toate generațiile și, pe cât posibil, afirmând, pe un eșichier mai vast, acea varietate de stiluri demonstrată astfel în fapt și proiectând prin ea însăși o perspectivă menită a depăși simpla consemnare a valorii artistice. În acest cadru ni s-a părut mai plauzibilă solicitarea opiniei publice, odată cu a celei pur scriitoricești, la impactul cu diagrama evoluției lirice a unui talent de vădită semnificație avind o experiență ce a pășit nu demult pe pragul maturității, solicitare urmată de o alta, aceea înființată mai amplă, însumind o experiență de peste o jumătate de veac de ardere întru Poezie. Punctele de referință la condiții istorice specifice, la spiralele unei dialectici variat dimensionate în timp și, ca atare, variat infuzate structurilor artistice respective au înlesnit, credem, confruntări într-adevăr substanțiale. După cum — deși nu îndeajuns de susținute — încercările de a trasa unele linii de

convergență concretizată în deceniul al șaptelea și, pe de altă parte, de diferențiere specifică a altui „nou val” în succesiunea deceniului al optulea au relevat că progresia, „creșterea” poeziei românești e un fenomen intrinsec unei fericite înlănțuirii de autentice generații poetice, cu vocea și timbrul identității lor.

În sfârșit, deloc întâmplător în mersul dezbaterii noastre, am implicat nu numai prezentarea unei exemplificări de prestigiu dintr-o nouă talmăcire a unei opere precum Faust, alături de alte, excelente, versiuni românești, precum cea din lirica mexicană, dar, totodată, și câteva analize la obiect cu disocieri teoretice — în acest număr oferind și opinii de peste hotare, precum cele ale lui Jean Rousselet și Jacinto do Prado Coelho (cunoscutii, de altfel, cititorilor „României literare” cu prilejul largilor noastre prezentări a colocviilor Asociației Internaționale a Criticilor Literari).

Dar, mai presus de asemenea contribuții, ceea ce am năzuit a se fi desprins din paginile noastre — în contextul nu mai puțin valoroaselor inițiative ale celorlalte publicații scriitoricești — este acea iradiere de crescândă bucurie a unui popor care cu deplină îndreptățire să-și îmbrățișeze poezii ca pe cel mai autentic revelator al elanului său revoluționar în construirea celei mai nobile dintre alcătuirile societății omenesci.

„România literară”

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpăneanu.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

„Momente ale istoriei poporului român“

NOUA carte, apărută în Italia (la Editori Riuniti), NICOLAE CEAUȘESCU, „Momente din istoria del popolo romano”, confirmă odată în plus tot mai largă audiență în sfera opiniei publice mondiale a contribuțiilor de ordin teoretic, social-politic, ca și a considerațiilor de ordin istoric ale președintelui României.

Cu atât mai valoroasă este inițiativa prestigioasei edituri italiene, cu cât, în cele peste 300 pagini ale sale, recentul volum înfățișează, grupate într-o succesiune de capitole, extrase semnificative din cuvântări, rapoarte și articole consacrate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu momentelor fundamentale ale istoriei poporului român, ale mișcării muncitorești și revoluționare din România. În această armătură reflectând însăși devenirea modernă și contemporană a poporului nostru, se validează în mod strălucit ceea ce figurează ca un motto proiectat asupra întregii lucrări: „Un popor care prin luptă și-a cucerit independența, prin luptă a scuturat jugul asupritorilor, știe să-și mențină cuceririle”. Într-o viziune științifică, materialist-dialectică, este astfel pus în lumină faptul că România, cu o istorie și un trecut de peste două milenii, își datorează dezvoltarea sa luptelor seculare duse de forțele cele mai avansate ale societății. În acest flux al legităților devenirii sale demonstrându-se pregnant că militanții clasei muncitoare, ai Partidului Comunist Român, sînt continuatori ai celor mai puternice tradiții de luptă pentru libertate socială și națională, potențatorii celei mai luminoase tradiții de luptă revoluționară din România.

Marcind în mod deosebit valențele teoretice, capitolul Știința și cercetarea istorică relevă că, în concepția secretarului general al P.C.R., istoria trebuie să înfățișeze procesul luptei revoluționare în complexitatea sa, pornindu-se de la analiza științifică a realităților sociale a prezentării faptelor nu după dorințele subiective ale oamenilor sau ca expresie conjuncturală, a necesităților politice de moment ci așa cum s-au petrecut ele conform adevărurilor vieții. Totodată, se evidențiază că, în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, studierea istoriei „trebuie să conducă la concluzii pentru activitatea practică în lupta împotriva politicii de dominație imperialistă, colonialistă și neocolonialistă pentru apărarea dreptului popoarelor la o viață liberă la afirmarea nestingerii a ființei lor naționale, la dezvoltarea lor progresistă, conform propriei voințe, fără nici un amestec din afară”.

ÎNDEPTÎND reflectorul cercetării istorice, arheologice con-temporane asupra trecutului originar, procesul de formare și dezvoltare a poporului român marchează caracterul lui unitar, raporturile dintre Principatele Române relevându-se ca un factor esențial în asigurarea entității statale și apărarea independenței, cercetarea prelungindu-se logic asupra etapeilor acestei dezvoltări pînă la încheierea în 1918, a procesului de formare a statului național unitar român. Volumul cuprinde, apoi, capitole consacrate dezvoltării mișcării muncitorești și socialiste din România, cu referir și la pătrunderea și răspîndirea marxismului în țara noastră Punind în valoare datele fundamentale ale istoriei poporului român în cursul secolului nostru, se reliefează momentul istoric al înființării Partidului Comunist, al luptelor de clasă conduse în decursul deceniilor 3 și 4, apoi al acțiunilor patriotice, de rezistență antifascistă a poporului nostru în timpul celui de-al doilea război mondial, explicînd actul de la 23 August 1944 cu consecințele lui de ordin intern și internațional. Lupta Partidului în promovarea revoluției democrat-populare, pentru trecerea la revoluția socialistă și, apoi, am-ploarea eforturilor întregului popor în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Volumul se încheie cu punerea în evidență a concepției și practicilor Partidului Comunist Român în afirmarea colaborării și solidarității internaționale cu toate partidele comuniste și muncitorești, militînd activ pentru întărirea unității și coeziunii lor pe baza stimei și respectului reciproc.

Ilustrînd, astfel, puternica personalitate și gândirea novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, prestigiul de care se bucură în lume politica internă și externă a României socialiste prin concepția creatoare și activitatea prodigioasă a președintelui său, volumul recent apărut în Italia se constituie ca o nouă contribuție de seamă în cunoașterea mai bună a istoriei și aprecierea corespunzătoare a rolului crescînd al țării noastre, a conducerii sale, pe arena internațională, pentru consolidarea păcii și promovarea cooperării într-o propășirea generală a omenirii.

Tur de orizont

LA NAȚIUNILE UNITE, în Comitetul pentru probleme juridice al Adunării generale au început dezbaterile pe marginea unuia din punctele importante înscrise pe ordinea de zi a actualii sesiuni privind creșterea rolului O.N.U. în viața internațională. În cuvîntul reprezentantului permanent al țării noastre la O.N.U. s-a demonstrat necesitatea ca Organizația Națiunilor Unite să devină o adevărată un for al comunității internaționale, care să reflecte și să răspundă eficient noilor realități ale lumii de azi. LA PRETORIA, convorbirile miniștrilor de externe americani, vest-germani, canadieni, britanici și ministrul adjunct de externe francez cu premierul sud-african Botha nu ajunseseră ieri în stadiul de a se formula vreo „caracterizare” a lor. LA WASHINGTON, negocierile egipteano-israeliene continuă marcind — conform purtătorului comun de cuvînt al celor trei delegații — „noi progrese”. LA AMMAN ca și, de altfel, concomitent, la CAIRO, au loc consultări diplomatice interesînd poziția iordaniei și, respectiv, a Egiptului în legătură cu conținutul acordurilor de la Camp David.

Cronicar

La aniversarea revistei „Igaz Szó”

Adunarea festivă de la Tîrgu Mureș

● Vineri, 13 octombrie 1978, a avut loc la Tg. Mureș o adunare festivă prilejuită de împlinirea a 25 de ani de la apariția primului număr al revistei literare „Igaz Szó” din localitate.

Adunarea s-a desfășurat în atmosfera de puternică însuflețire prilejuită de mesajul adresat revistei de tovarășul Nicolae Ceaușescu, mesaj primit de redactorii colaboratori și cititori cu deosebită satisfacție și bucurie, cu sentimente de profundă recunoștință.

La adunarea festivă au luat parte reprezentanți ai vieții noastre culturale și științifice, activiști de partid și de stat, reprezentanți ai organizațiilor de masă și obștești, numeroși cititori.

Mesajul adresat de secretarul general al

partidului și Decretul prezidențial prin care revistei „Igaz Szó” i-a fost acordat, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de existență, ordinul „Meritului cultural” clasa I au fost citite de tovarășul Nicolae Veres, prim-secretar al Comitetului județean al P.C.R., președintele Consiliului popular județean.

Înminind înalta distincție, primul secretar al comitetului județean de partid a transmis, din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, cele mai calde felicitări colectivului redacției tuturor colaboratorilor urîndu-le, totodată o activitate rodnică, pusă în slujba înfăptuirii politicii partidului, a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

Multumind pentru mesajul adresat de tovarășul

Nicolae Ceaușescu și pentru înalta distincție, redactorul șef, Haidu Gyözö, a arătat că ele sînt o expresie a aprecierii muncii colectivei redacției al revistei, care, prin întrecerea ei activitate, contribuie la educarea masei de oameni ai muncii maghiari din România în spiritul principiilor politice interne și externe a partidului și statului nostru la înflorirea vieții spirituale în țara noastră. Vorbitorul a exprimat hotărîrea întregului colectiv redacțional de a contribui cu forțe sporite la traducerea în fapt a Programului Partidului Comunist Român, de a milita cu pasiune pentru frăția tuturor oamenilor muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate.

În cuvîntul său, Tamara Dobrin, vicepreședinte al Consiliului Cultural și Educației Socialiste, a relevat că revista mureșană „Igaz Szó” se înscrie, prin întrecerea ei activitate, ca un important mesager al frăției tuturor oamenilor

muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, al patriotismului și al mobilizării maselor la înfăptuirea societății socialiste.

Colectivul redacțional a fost salutat, de asemenea, de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, care a urat redactorilor și colaboratorilor revistei noi succese în activitatea de viitor.

Au mai luat cuvîntul Tövisi Lajos, maestrul la Fabrica de zahăr din Tg. Mureș, membru al consiliului de conducere al revistei sărbătorite, Ioanichie Olteanu, redactor-șef al revistei „Viața românească”, Letai Lajos, redactor-șef al revistei „Utunk”, și Romulus Guga, redactor-șef al revistei „Vatra”.

În încheierea adunării cei prezenți au adoptat textul unei telegrame adresate C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu.

COMITETULUI CENTRAL AL P.C.R., TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Redactorii și colaboratorii, masa largă a cititorilor revistei „Igaz Szó” au primit cu unanimă recunoștință și însuflețire, într-o emoționantă unitate de gânduri și simțăminte, mesajul cald, vibrant, atât de bogat în idei, și îndrumări prețioase pe care ni l-ați adresat cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la apariția primului număr al publicației noastre.

Ne exprimăm sincerele mulțumiri și cea mai profundă grațitudine pentru cuvintele de apreciere cu care ați onorat activitatea revistei „Igaz Szó”, ca și pentru acordarea ordinului „Meritul Cultural” clasa I, ceea ce constituie încă o dovadă și o confirmare elocventă, strălucită a griji ce o poartă conducerea partidului nostru, dumneavoastră personal, mult stimată și iubită tovarăș Nicolae Ceaușescu înfloririi culturii patriei noastre socialiste, vieții culturale și literar-artistice a naționalităților conlocuitoare care trăiesc pe pămîntul României în frățesec și indestructibilă unitate cu poporul român, dumneavoastră însuflețitor, pătruns de înalt spirit revoluționar, distincția deosebită acordată revistei „Igaz Szó”, reflectînd în chip grăitor încrederea conducerii de partid pretuirea activității și muncii noastre de creație întăresc crezul nostru de scriitor militanți angajați cu trup și suflet pe calea înfăptuirii mărețelor țeluri ale socialismului și comunismului în România.

Această pretuire și încredere ne îndeamnă și ne obligă să slujim și în viitor, cu toată forța și capacitatea noastră de muncă politică internă și externă a Partidului Comunist Român, stimulînd cu răspundere și pasiune crearea unor opere de valoare tinerele talente din mijlocul poporului, organizînd în paginile

revistei dezbateri rodnice și dăruind astfel literaturii patriei noastre comune, România socialistă, noi lucrări artistice care să dăinuie, spre a contribui tot mai eficient la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, patriotice, a oamenilor muncii, la îmbogățirea continuă și desăvîrsirea profilului lor moral. În deplină concordanță cu hotărîrile Congresului al XI-lea și Conferinței Naționale ale Partidului Comunist Român, călăuziți de exemplul luminos al vieții și activității dumneavoastră prodigioase de înflăcărat luptător revoluționar pentru ridicarea României pe trepte de progres din ce în ce mai înalte, pentru pace și colaborare în lumea întreagă, vom milita neabătut în spiritul dragostei fierbinți față de patrie, al principiilor etice și echității socialiste, întărînd necontenit frăția și unitatea de nezdrușcinat dintre toți cei ce muncesc în patria noastră, fără deosebire de naționalitate, dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

Vă asigurăm, mult stimată tovarăș secretar general că noi scriitorii maghiari din România, redactorii și colaboratorii cititori revistei „Igaz Szó”, în condițiile deplinei egalități în drepturi, asigurate de politica națională a partidului nostru, în spiritul îndrumărilor dumneavoastră luminoase vom acționa cu hotărîre și în viitor, în strînsă și organică unitate cu toți oamenii de cultură literară și artă din țara noastră pentru transpunerea în viață a directivelor mărețe cuprinse în Programul Partidului Comunist Român, pentru înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în scumpa noastră patrie Republica Socialistă România.

„Zilele literaturii din R.D. Germană”

● În București, la sala Dalles, au fost inaugurate Zilele literaturii din Republica Democrată Germană, manifestare organizată ca răspuns la Zilele literaturii române desfășurate în R. D. Germană. Programul primei zile a fost marcat de deschiderea unei expoziții de artă din R.D.G., reunind circa 1500 de volume, „belletristică originală, mămiciri din patrimoniul universal, cărți pentru copii și tineret, de artă, de literatură social-politică, științifică, tehnică etc.), expresie locventă a bogatei producții editoriale a acestei țări. În cadrul expoziției, rețin atenția, de asemenea, o serie de lucrări în literatura română apărute în edituri din R.D. Germană.

Tot la sala Dalles a avut loc vernisajul expoziției Sculptura contemporană din Republica Democrată Germană.

La festivitatea de deschidere a celor două expoziții au rostit alocuțiuni Dumitru Ghișe, vicepreședinte al Consiliului Cultural și Educației Socialiste, și Klaus Höpcke, adjunct al ministrului culturii din R. D. Germană, care au subliniat scopul și semnificația deosebită a acestei manifestări ce se înscrie în cadrul larg al relațiilor de colaborare culturală existente între cele două țări.

La vernisaj au luat parte Siegfried Bock, ambasadorul Republicii Democrate Germane.

Colocviul Național de Poezie

■ MIERCURI dimineață, în sala Teatrului Național din Iași, au început lucrările Colocviului Național de Poezie. Colocviul a fost salutat de tovarășul Ion Iliescu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim-secretar al Comitetului Județean Iași al P.C.R., președinte al Consiliului popular județean Iași. Tovarășul Ion Iliescu a apreciat opțiunea manifestată de Uniunea Scriitorilor de a organiza actualul Colocviu în vechea și mereu întinerită urbe a Iașilor, vatră de bogată tradiție a culturii și literaturii naționale, cu deosebită rezonanță în conștiința noastră, a tuturor, unde Poezia s-a bucurat dintotdeauna de o aleasă stimă și receptivitate, unde personalitatea lui Eminescu și a altor înalți iluștri a lăsat urme de neșters, unde se mențin și astăzi — preluată într-un cadru nou — tradițiile perfecțiunilor „Junimii” ca, de altfel, și ale dezbaterilor „Contemporanului”, și unde și azi se afirmă un puternic detașament din noua generație. Ca atare, și-a exprimat convingerea că întîlnirile, schimbul de idei, confruntările de opinii pe parcursul colocviului — în climatul fertil promovât de partidul nostru, de

stimulare a gândirii înnoitoare a creației vii, animate de idealuri generoase, ancorate în viața și trăirile poporului — vor prilejui o amplă afirmare a creației lirice contemporane, ca și reflecții definitorii cu privire la prezentul și destinele poeziei românești.

CUVINTUL de deschidere a fost rostit de către tovarășul George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor. Conținutul acestei cuvîntări îl reproducem cuprinzător în pagina alăturată.

În continuare, Ștefan Augustin Doinaș a prezentat un amplu referat asupra poeziei române actuale.

După o pauză, în timpul căreia a avut loc vernisajul expoziției de desene „Poezi contemporani” de Dan Hatmanu, au început dezbaterile. Acestea sînt prevăzute a se desfășura și în cursul dimineaței de vineri, 20 octombrie.

Colocviul se va încheia cu un spectacol de poezie susținut de Teatrul Mic din București.

PROGRAMUL Colocviului prevede, de asemenea — pentru joi, după-amiază — inaugurarea „Casei cărții” și vernisajul expoziției de carte „10 ani de poezie”, manifestare urmată de întîlniri cu cititorii.

Un forum al poezilor

NE întâlnim în lașii lui Eminescu pentru a discuta despre poezie, despre poezia noastră care se scrie astăzi în România. Poezia se scrie, se citește, se ascultă. Este oare nevoie să se discute despre ea?, s-ar putea întreba cineva. Poezia este expresia cea mai nobilă și cea mai subtilă a spiritualității umane, este fiorul inefabil al vieții, este interogația dramatică a omului, cind sfîșietoare, cind stenică în fața destinului. Este strigătul, este cîntecul lui în clipele de supremă tensiune. Este esența vieții.

Poezia măsoară gradul de civilizație și de cultură al unui popor, al unei societăți. Cînd oamenii iau armele în mînă, pentru ca prin puterea fizică să-și impună voința, muzele se retrag, tac. Dar atunci cînd muzele coboară în arenă, cînd poezia își face auzit glasul el sublim, oamenii sint mai buni, mai nobili, mai frumoși, abia atunci își pun marile întrebări asupra vieții, asupra timpului etern și asupra timpului lor.

Pe noi, cei ce trăim pe acest pămînt, ne-a hărăzit natura cu o mare sensibilitate. Polimnia a stat la leagănul nostru și de atunci ne poartă de mînă prin lume. De la Miorița și pînă la lirica de astăzi, trecînd peste înaltul pisc eminescian, fiorul poeziei a sălășluit în acest neam dăruit cu profunde sentimente, cu viforoase pasiuni, și nu ne-a părăsit niciodată, nici în vremuri de restrîcție și nici de izbînză. Am știut să vibrăm întoldeauna la marile evenimente, să ne exprimăm, prin poezie, stările noastre emoționale.

O facem și astăzi cu o deosebită forță și măreție poetică.

Geniile poetice nu se pot planifica, după cum nu se poate planifica un val de opere poetice valoroase, geniale, dar nu putem nega că în anii socialismului, după căutări și ezitări, după erori și eșecuri, a apărut în România o poezie nouă, de o valoare excepțională, contemporană cu lumea aflată într-o mare prefacere, contemporană cu omul plecat în spațiile cosmice, contemporană cu schimbările revoluționare petrecute pe pămîntul românesc. Aceasta este o realitate de necontestat, și ea este opera poezilor de azi din această țară.

CUM s-a ajuns aici? Tainele creației artistice și deci și poetice nu au fost, încă, aflate. Poate, într-o zi, în drumul omului către cunoașterea tuturor adevărilor, se vor lumina și aceste necunoscute. Dar despre unele realități concrete, pentru a înțelege mai bine fenomenul prezent și pentru a descifra căile viitoare ale poeziei românești, despre aceste realități se poate vorbi în acest forum al poezilor din România.

Se poate discuta despre locul pe care poezia contemporană din țara noastră îl ocupă în cadrul spiritualității românești. Se poate vorbi despre participarea ei la treburile cetății, despre influența ei asupra omului de azi din România, despre comunicabilitatea, în dublu sens, dintre poezie și acest om.

Revoluția care se petrece în România, revoluție condusă de Partidul Comunist Român și la a cărei înfăptuire participăm toți cei ce trăim în această țară, are consecințe profunde asupra vieții spirituale, asupra creației artistice. Cum participă poetul la această revoluție care trebuie să conducă la o civilizație înaintată, la o cultură superioară, la o artă de o mare bogăție și frumusețe spirituală? Întrebării acesteia îi dă răspuns fiecare poet prin opera lui, fiecare în felul lui, punînd în funcție capacitățile lui creatoare conduse de conștiința că aparține acestui pămînt, acestui neam aflat sub o nouă lumină a istoriei lui.

Conștiința aceasta ne determină să pledăm pentru o poezie de o înaltă valoare, în care ideile înaintate ale timpului nostru, ale realităților contemporane să fie îmbrăcate în forme poetice demne de vremea noastră. Noutate în idei, noutate în stil, noutate în imagine. Nu sintem și nu vrem să fim epigoni. A învăța din trecut nu înseamnă a-l copia și nici chiar a-l imita. În artă, și mai cu seamă în poezie, este nevoie de îndrăzneală, de curajul de a pătrunde în tainele atît de ascunse ale inefabilului acestei lumi și de a scoate de acolo la

suprafață frumusețile nespuse niciodată. Cum trebuie spuse? Aceasta depinde de arta fiecărui poet.

Conștiința responsabilității noastre ne determină să ne opunem invaziei de non-valori în cîmpul poeziei. Așa cum muncitorii în uzine resping produsele lipsite de calitate și pe cele contrafăcute, tot astfel avem noi datoria, tocmai pentru că vrem să participăm, angajați cu tot ce avem noi mai bun, la crearea unei culturi socialiste înaintate, să luptăm împotriva unor versificări lipsite de fiorul poeziei, fie ele prezentate sub orice etichetă. Socialismul nu are, nevoie de false etichete, în spatele cărora se ascunde lipsa de valoare, impostura. Patria nu are nevoie de fraze goale, de mimări de sentimente, de versuri „ce din coadă au să sune”, de cuvinte stilcite, aduse din vocabularul istoriei numai pentru a arăta că avem istorie. Sentimentul iubirii de patrie este prea nobil, ne este prea adînc pătruns în inimile noastre pentru a sta indiferenți atunci cînd îl vedem înjosit.

Fiecare popor își făurește singur limba pe care o vorbește și o scrie. El este marele artist. Dar, din timp în timp, poezii intervin în această operă, aruncă bulgărele lor de aur în creuzetul unde se face și se desface limba și deodată strălucesc noi culori. Dacă Eminescu nu apărea, nu știu cum am fi scris și vorbit astăzi. A scrie o poezie nouă înseamnă a găsi noi mijloace lingvistice și trebuie să spunem că în creația poetică din ultimele decenii, în poezia scrisă în țara noastră, indiferent în ce limbă, se observă o înnoire a limbajului, o îmbogățire a limbii. Dar, și aici se constată presiunea imposturii, care se manifestă fie prin sărăcirea vocabularului pînă la a-l reduce la folosirea a citorva sute de cuvinte — uneori și acelea prost întrebuințate —, fie prin „îmbogățirea” limbii cu cuvinte, expresii și forme tîpice care urîtesc ceea ce trebuie să fie mai frumos și mai strălucitor: limba în care scriem și vorbim. Este îmbucurător faptul că în intervențiile din presă care au precedat colocviul nostru, poezii tineri au semnalat pericolul și au luat atitudine, care trebuie continuată și generalizată.

CU îndreptățite temeluri se vorbește astăzi despre epoca de aur a poeziei din România. Laurii care stau pe fruntea ei sint binemeritați, dar s-ar putea vesteji dacă nu ar exista permanenta grijă de reînnoire a poeziei. Care sint mijloacele de înnoire, spre ce orizonturi se va îndrepta miine poezia noastră, acestea sint întrebări ale căror răspunsuri le pot găsi numai poezii. Societatea se schimbă necontenit. Omul se schimbă mai repede decît în alte perioade istorice. Psihologia lui, biciuită de evenimente extraordinare, prezintă modificări substanțiale. A vorbi despre o lirică modernă, contemporană cu asemenea transformări esențiale, devine o necesitate obiectivă.

Poezii din această țară s-au adunat în lașii lui Eminescu pentru a dialoga despre arta lor, despre destinele ei. La ultima Conferință a scriitorilor, ținută anul trecut, secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a îndemnat să ne întâlnim în cercuri cît mai largi și să discutăm despre problemele care ne preocupă. Pînă acum, s-au întrunit în colocvii naționale criticii și dramaturgii. A venit rîndul poezilor. Cu speranța că dezbaterile din aceste zile vor fi adevărate dezbateri, pline de substanță, lipsite de formalism, în care circulă idei înaltate, valoroase, demne de nivelul la care se află poezia noastră, întreaga noastră literatură. Altfel spus, că locul argumentului, al ideilor nu poate fi luat de afirmații gratuite, că tonul propice pentru o asemenea discuție este cel al respectului reciproc pentru om, pentru confracții noștri, pentru părerile lor.

Aceasta nu înseamnă că pledăm împotriva polemicii, a încrucișărilor de idei, a expunerilor de teze contrarii. Nu ne-am întilnit pentru a monologa, ci pentru a dialoga. Și dialogul presupune contradicția. Ceea ce interesează este să plecăm de la lași, din acest prim Colocviu Național de Poezie, mai bogați în idei, mai hotărîți pentru a scrie o poezie mare, demnă de vremurile noastre.

George Macovescu

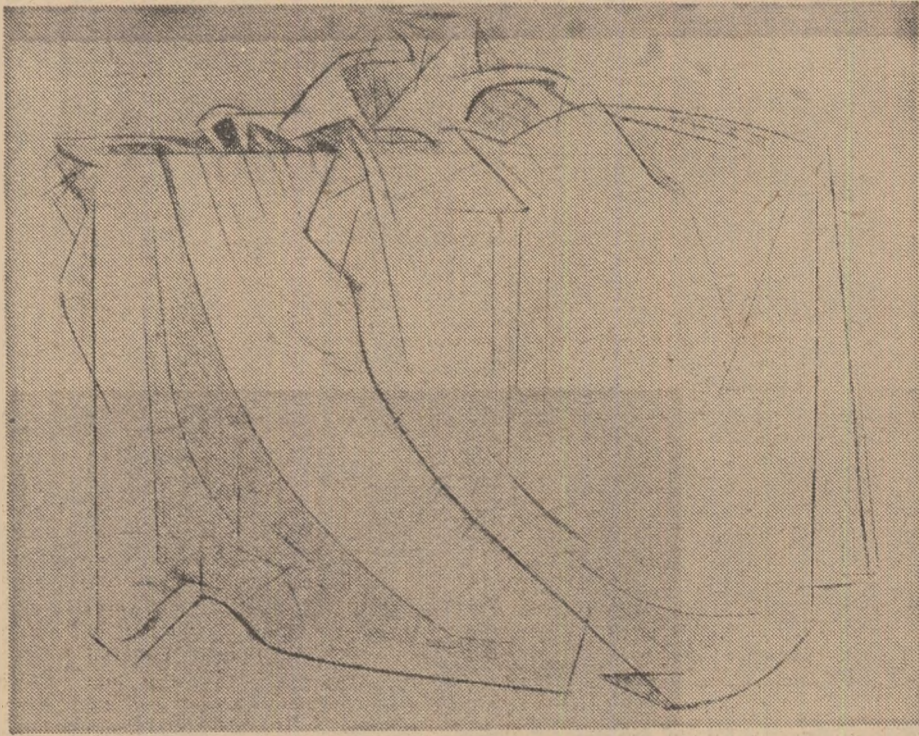
În acest număr, desene de GETA BRATESCU

Prin vesela pădure

Las iar închipuirea să mă fure
Și gîndul iar mă-ndeamnă să apuc
Pe tainice drumeaguri de pădure,
Călăuzit de tine, șăgalnicule Puck
Prin fermecătorii shakespeariene,
În visu-acelei nopți de Sinziene,
Pe unde Oberon e domnitor
Iar tu îi ești poznașul slujitor
Ce-ncurci și le descurci mai rău pe toate,
Cum ai făcut cu-acei îndrăgostiți
Pe iarbă în pădure adormiți,
Dornici de pace și singurătate.

Și iată și tăpșanul cu flori și iarbă deasă
Pe unde dormea dulce Titania, crăiasă
A zinelor, și zulară soață
Lui Oberon, pe care tu, într-o boroboacă
De-a ta, ai încurcat-o, cu haz și cu necaz,
Imbrățișînd pe Bottom, actor meșteșugar,
Cel dăruit de tine cu capul de măgar,
Cînd repeta, cu ceilalți inși din ceată,
În vesela pădure fermecată,
Cu primitive și hazlii mijloace,
Istoria lui Pîram și Thisbe, ca s-o joaco
A doua zi, la nunta lui Tezeu,
La care, nepoftit, am fost și eu.

Alexandru Philippide

Sens comunicabil

ACTUALUL Colocviu de poezie de la Iași înseamnă și un bun prilej de revizuire a criteriilor folosite de cei ce judecă obiectul acestui colocviu. S-a vorbit adesea de caracterul non-comunicabil al liricii contemporane. Această observație critică nu este nicidecum nouă. Încă ceva mai demult, un spirit ascuțit ca Herbert Marcuse a consemnat faptul că poezia contemporană a desființat **propozițiunea**, adică singurul element comun între vorbirea poetică și cea cotidiană, deci singurul mijloc de comunicare cu publicul. Desprins din propozițiune cuvântul izolat încetează a mai fi un instrument comunicabil, și devine obiect în sine. El se profilează astfel ca unitate ermetic închisă și, ca atare, inertă la orice tentativă de a-l face să comunice.

Cu tot prestigiul binemeritat al acestui cugetător îndrăznesc, totuși, să mă disociez de poziția sa. Departe de a fi stins comunicarea, poezia nouă i-a extins nemăsurat resursele. Și, desigur, nu numai poezia, ci orice fel de expresie artistică, muiată într-o soluție de actualitate lirică. Omul modern înțelege astăzi nu numai alcătuirile numite de Descartes judecăți clare și distincte — vehicule lente și comode, cu tracțiune animală — ci și discretele aluzii rapide, apozipezele încărcate de sugestii, atmosfera neprecizată, convergențele de asociații lexicale într-un unic punct

sensibil, cele mai fine nuanțe semantice, răscolite în dinamica modificării lor neîncetate. Ba înțelege uneori și „necuvintele”, ca în arta filmului.

În acest context de amplificare a actului comunicabil putem desluși și rolul însemnat al poeziei în realitățile noastre românești de astăzi. În sensul ei elementar didactic sintaxa nu mai poate cuprinde liric volumul uriaș al acestor realități, odată cu continua lor proliferare în progresie geometrică. Pe de altă parte, valorile lirismului au urmărit mereu sinteze concentrate, reducția la esențe a ambianței interne și externe în care s-au format. Pentru a rămâne fidelă funcțiunii ei de totdeauna și a-și păstra tradiționala „formă scurtă”, poezia lirică, în mijlocul creșterii realității psihice și fizice ce ne cuprinde, trebuie să recurgă la o **sinteză a sintezei**. Aceasta nu se poate efectua totdeauna pe baza unei largi și extinse sintaxe de manual. În noul limbaj liric poetul trebuie să se reducă adesea la purul element morfologic, la cuvânt, atingând într-însul tot abisul de sensuri dinlăuntrul său. Cine nu judecă astfel mai greu poate realiza grandioarea **comunicabilă** a poeziei românești de astăzi, precum și imensul rol social ce-l deține în aspectele ei de virf.

Edgar Papu

Ianus al poeziei

ORICE om de bună credință — și pentru aceasta nu trebuie să fii un inițiat — își poate da seama că, la noi, poezia **trăiește**. În sensul că producția poetică (și nu mă sfîlesc să folosesc acest cuvânt împrumutat din economie) satisface gusturile, sensibilitatea, pregătirea intelectuală a cetățenilor patriei noastre. Așadar, din acest punct de vedere, avem o producție de versuri rezonabilă așa spune „pe cap de locuitor”. De la timidul debutant și pînă la maestrul recunoscut, fiecare scrie poezii, publicate ori la gazeta de perete ori, să spunem, în „România literară”. (Să nu uităm editurile!) Nimeni, cred, nu se poate plînge că nu are unde-și tipări opera.

Lucrurile se complică însă dacă ne gîndim ce înseamnă, de fapt, pentru noi, poezia.

G. Călinescu afirma undeva că „tot ce este vechi este poetic”. Un teritoriu imens al istoriei, mai îndepărtate ori mai apropiate zilelor noastre, stă la dispoziția tuturor creatorilor. Iar această, să-i spunem, „sursă de inspirație” a fost și este exploatată copios cu mai mult ori mai puțin talent.

Mai există însă și acest timp palpabil, obiectual, în care ne petrecem existența. Sîntem fiii acestui sfîrșit de secol, ai acestei țări unde viețuim iar ceea ce ne înconjoară nu ne este deloc indiferent. Și, în sfîrșit, mai există un mine pe care ne-am obișnuit să îl numim SPERANȚA.

Iată cum, vrînd-nevrînd, poetul este un Ianus bifrons iar lucrarea sa exprimă propria-i înfățișare, pe care o arată oamenilor. Cît de seducător o expune, aceasta e o altă chestiune.

Dacă ar fi să-l credem pe același Călinescu, după care „poezia este în primul rînd lirism”, și că „originalitatea constă în gradul de sterilizare a sentimentului prin tehnică”, ar fi cazul să ne punem întrebarea în ce măsură „tehnică” poezilor de astăzi este în măsură să distileze sentimentele noastre, să le dea veșmintul cel mai potrivit în splendida limbă românească. Pentru că sistemul prozodic al unei limbi nu este o invenție a gramaticilor ci teritoriul frământat în care se înfruntă, se armonizează, se ciocnesc, se anulează ori se limpezesc conștiințele. Este vorba de puterea de transformare pe care gîndurile și sentimentele noastre o exercită asupra sistemelor consacrate de comunicare lirică.

Dar există și reversul medaliei. Cadru unei limbi — rezultat al unei sensibilități și gîndiri colective, el însuși în continuă redimensionare, — nu poate fi eludat în numele unei invenții absolute. Ex nihilo nihil.

Dar, dincolo de aceste considerații, poate cam abstracte, rămîne mai actuală ca oricînd chinuitoarea întrebare a lui Eminescu: „unde vei găsi cuvîntul ce exprimă adevărul?”

Corneliu Sturzu

COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE

Fîntîna Blanduziei

POEZIA este floarea spiritualității nesupusă vestejirii și mereu improspătată. Se naște odată cu gînguritul și supraviețuiește individual. Bucură pe cei mici și pe cei mari ca vîrstă, iar poetul o lasă moștenire tuturor. Transpusă în orice limbă, își păstrează nobletea metalului, sonoritatea de cîntec și strălucirea imaginii: a unui cîntec ce vine de departe și răsună îndelung după ce a trecut, e o imagine ce nu se întunecă de negura anilor.

Poezia a început odată cu omenirea, însoțind-o în vremuri bune și rele, acordîndu-se situației, ca bucurie în izbînză și ca balsam în durere. Autorul ei principal este poporul din rîndurile căruia, pe parcursul generației, se ridică poezii solști, ducînd cîntecul mai departe peste neamuri și generații.

Odată mă găseam la Delphi și priveam spre mare, de unde urca parcă un popor de măslini îndreptîndu-se spre templul lui Apollo. M-am întors și eu spre fîntîna tinereții. În fața unei case, pe laviță, stătea o fată și cînta singură. Nu înțelegeam cuvintele, dar cîntecul părea străvechi și m-am simțit deodată ca-n timpul lui Homer, la vatra poeziei. Niciodată nu mi s-a părut mai tinără și mai vie poezia și m-am gîndit la Eminescu, care a spus că izvorul nesecat al versului este în fîntîna Blanduziei, în inima poporului.

Urez participanților la Colocviul național de poezie de la Iași să bea din Fîntîna Blanduziei, spre gloria Cîntării României.

Mihai Beniuc

Starea poeziei

SE DISCUTĂ intens despre poezie și dezbaterile vor culmina zilele acestea, la Iași, în forumul național care va analiza probabil cu și mai multă franchețe situația liricii. De fapt, dezbaterile n-a început ieri-alaltăieri, și nici nu se va încheia odată cu Colocviul ieșean. Un discurs în favoarea poeziei autentice poate fi ascultat mereu. Al lui Titu Maiorescu, spre pildă, nu-și pierde niciodată actualitatea. Mari bătălii literare s-au dus tocmai în jurul poeziei și al poeziei: Eminescu și „eminescianismul”, Macedonski și „poezia viitorului”, conceptul de „poezie nouă”, lansat de Lovinescu după primul război, fermentul „avangardei” etc. sînt cîteva doar dintre acestea. Clarificarea creației românești din ultimele trei-patru decenii nu s-ar fi putut realiza fără procesul dramatic de relegare și apoi de „recuperare” a operei lui Arghezi, Blaga, Bacovia sau Ion Barbu. Înțelegerea rolului „generației pierdute”, în contextul literar dat, abia acum își proiectează adevăratul relief. O. Densusianu credea chiar că ritmul dezvoltării și fizionomia epocilor literare sînt dictate exclusiv de starea poeziei. Dacă lucrurile păreau limpezi în acel moment, privite de pe promontoriul simbolist, evoluția ulterioară mai degrabă temperează decît confirmă entuziasmul schemei. Perioada interbelică e, fără îndoială, dominată de marile voci lirice, dar nu e — în egală măsură — și un moment fericit al romanului? Arghezi și Blaga nu-și pot revendica supremația absolută față cu Sadoveanu sau Liviu Rebreanu. E adevărat apoi că dezamorsarea dogmatismului estetic s-a realizat în primul rînd pe calea poeziei, dar ce-ar rămîne din anii '50 dacă i-am judeca exclusiv prin ea, eludînd decisele opere în proză ale lui G. Călinescu, Marin Preda, Eugen Barbu sau V. Voiculescu?

Cînd o ramură a creației literare atinge praguri foarte înalte, poezia nu poate bate pasul pe loc, efortul stimulator o obligă. Vreau să spun că poezia nu e, împotriva oricărei euforii, o

„invincibilă armada” egală cu sine în toate momentele, sigură că e investită a da tonul fiecărei epoci. Dimpotrivă. Sînt etape cînd ea trebuie să-și măsoare cu mai multă chibzuință energiile și sensul creșterii. Mai permeabilă fluctuațiilor momentane, acceptînd să devină instrumentul unei noi mitologii, dispusă uneori să celebreze mai mult decît să **medi(t)eze**, ea ajunge să penduleze între o naivă înțelegere a funcțiilor și un alexandrinism efeminat, ambele cu minime șanse de rezonanță. Dacă în impresionantul număr de poeți actuali există cîteva special înzestrați pentru a rosti adevărurile esențiale despre vremea noastră, vocea lor se aude din păcate mai rar, ori e acoperită de turbinele versificației zgomotoase, care lucrează mai spornic și cu tot potențialul perimatelor școli de declamație. O confuzie a termenilor amenință, credem starea poeziei. De o parte, e ceea ce Blaise Cendrars sublinia în alt context: „Comme chez les Grecs, en croit que tout homme bien élevé doit savoir pincer la lyre” — ceea ce s-ar traduce prin zicala „românul e născut poet”, instituționalizată; de altă parte și lucrul decurge din superstiția cantitativă, se crede în mod eronat că sănătatea (înflorirea) unui organism ar fi direct proporțională cu proliferarea celulară, cînd, în realitate, ea ar trebui să constituie un semnal de alarmă. Nu cîți poeți activează azi în spațiul (generos dilatat) al vieții literare, ci cîtă poezie adevărată se produce — iată problema elementară de la care ar trebui urnită orice discuție. Altfel, riscăm să încheiem dialogul (înainte de a-l fi început) cu răspunsul astuțios dat de Caragiale prin 1897 într-un interviu parodic: „starea în care se află literatura noastră astăzi este cu deosebire satisfăcătoare; după statistica personal făcută de mine avem cu 150 de poeți mai mult decît ar trebui unei națiuni în stare normală ca să se prezinte convenabil în fața Europei culte”.

Mircea Zăciu

Habeas Corpus Poeticum

1.

Habeas corpus ! Ocrotită fie
prezența ta aici : ca trup real
a cărui umbră joacă, sedefie ;
dar și-n lumina ta de corp astral
ce-adeșori apare ca stafie.
O, nu prin adevăr vei fi crezut,
ci numai prin-ce-singur-ai-văzut !
Acest miros de fragi plutind în jur e
sigiliul tău ? Doar evii pot să jure.

2.

Exilu-n timp, cutreierul în zare
să-ți fie scrise-n obicei și legi.
Ah, cum vei da minunilor crezare,
de nu le-aduni din poala lumii-ntregi ?
Adeverit în tot ce se năzare,
desfășurat deasupra ta - să stea
albastrul ciuruit, din stea în stea,
iar jos, urzindu-și cu zefiri climatul,
obrazul lumii, dulce-nlăcrimătul.

3.

Se recunoaște, corpus fabrum, tagma
în care te prenumeri, cind pronunți
un grai secund, bolborosind în magma
cuvintului comun. Vătaf la nunți,
cu pulsu-acordă ritmul și sintagma !
Ce altă breaslă poartă-n gura ei
culoare, fiere, muzică, ulei ?
În gălbenuș de sunet, spre desfătul
rostirii, universul stă ca fătul.

4.

Habeas cor ! Sfială și uimire
și-au fost lăsate, ca să te-nfășori
ca-n saricică și ploi ciobanul-mire.
În zori de zi, cind aștrii sunt ușori
și ciinii-nrouați, să nu te mire
că inima ta arde ca un rug
în mieii uzi și-mpleticiți ce sug.
Cu virf de pană arsă, ingeri mașterl
te-au hărăzit a fi părtaș la nașteri.

5.

Dar și la luptă ! Singur, în cvadrigă,
cu pulberea istoriei te-ntreci.
În timp ce toate hăurile strigă
„Sluște-ne !” - tu, alb de cintec, treci ;
iar cind, întinși la umbră de ferigă,
confracții tăi, cu ortu-n gură, tac,
începi din nou fantasticul atac.
Vai ! îngâlați în seu și miere, lambil
ajung la țarm doar morți ca hipocampii !

6.

Alege-ți verbul ! Sus, pe cerul gurii
usca-ți-se-va ultimul cuvânt
ce n-a fost spus, întâi, de augurii
care despart cu nea, cu ierbi, cu vint
impărăția dragostei, de-a urii.
Să nu pronunți silabe : să adii,
și toate cite sunt ca păpădii
de foc să-ți troienească locuința.
Osinda ta e să sporești Ființa.

7.

Habeas jus ! Menită să consacre
lăuntricul prin partea lui de vis,
să judece-ntre zei și simulacre,
să treacă pragul clipei interzis,
și să dospescă piine-n drojdii acre
e pana ta. Ai dreptul la potir,
la răzbunarea lutului prin mir,
și la surisul îngropat în oase.
Ai drept să faci statuile geloase.

8.

Ai dreptul nobil de-a sili prădarea
amanților, oprirea unui riu,
și de-a percepe din părelnic darea
esențială-n bob de mac și griu.
Dar nicidecum de-a opoși trădarea
frumosului ! În tot ce faci și spui
o dropie albastră face pul.
Citește-n cer : călăuzindu-și pîlcul,
inoată nu un biet cocor, ci țilcul.

9.

Jus gentium decidă în dispută
cu cei profani. Nici degetul superb,
nici mina care trece prin căpută
un fir smolit - ca dascăli intru verb !
Poemul tău e apă ne-ncepută :
în cei ce-o beac începe-a lincezi
auzul călp, de fiecare zi.
La semnul tău, în limba cărăușă
pădurile se scoală din cenușă.

10.

Habeas spiritum ! Copilărește
să stai cu înțelepții în conclav.
În cerul tău făptura se mărește
prin aură, sublimul - prin suav.
Vezi ? Muma ta uimită licărește
văzind cum joacă leagănul mărunt,
căci iață : ești, la rindul tău, cărunt,
dar tot ca prunc de leagănat în lume
rămii în poala celorlalte Mume.

11.

Și singele, și nunta, și ogorul
abia pe jumătate-ți aparțin.
În fel și chip e veșnic trecătorul.
Imensul e doar faimă de puțin.
Tu nu rivni oceanul, ci izvorul.
O, miine, pentru mulți, este postum ;
dar tu ești dincolo încă de-acum,
răscumpărind pe prag de palafite
văzduhul orb de ciocirlii jertfite.

12.

Ce preț mai are gestul tău la bară ?
Sentința ta e-n grai. Zoilii tăi
în glorie și zale sucombară,
ci-n zarea scundă unde, chihlimbară,
domnește numai floarea ta de stil.
Puternicul triumfă în subtil.
Butucul roții-i gol : călcind nesațiul
interior se cucerește spațiul.

13.

Coronam habeas ! Dar cum finicul
a fost stîrpit, iar laurul s-a stins,
rămîne spre-a te-ncununa doar spicul
porumbului. Așa să-ntîrzi : nins
de-un fin polen gălbui, poate ridicul.
Honores patent dignitati : dar
sunt daruri care nu trăiesc din dar.
Adinc, sub piața care-a fost prădată,
fideliu tăi se nasc cu tine-odată.

14.

Și totuși bate-un mare ceas de apă
zenitul tău. Albine-n roiuri vin
la văile mării, și se-adăoș ;
din stîlpii casei tale curge vin,
iar stresinile plouă libertate.
O patrie ivită din adinc
și-atîrnă ca un paloș la obline,
în timp ce nave negre-n ochiul mării
resfiră veșnic inima cîntării.

15.

S-au hotărît acestea cu adincă
mărinimie și speranță. Ci
dovada existenței tale încă
nu s-a făcut. S-o faci chiar tu : aci !
Cu soare sau cu mușchi umil pe stîncă,
păstrează-ți sufletul cu virfu-n sus !
Modestă demnitate, mai presus
ca inefabilul pe care-l treierii
în noaptea lumii, exaltat de greierii...

Ștefan Aug. Doinaș

Valențe existențiale

CITITORII cunosc datorită traducerilor o seamă de poeți maghiari din România ; selecțiuni pertinente și tălmăcirii caracterizate prin dăruire creatoare permit iubitorului de poezie să pătrundă în opera lui Dsida Jenő și Salamon Ernő, doi clasici ai poeziei interbelice, a lui Szemlér Ferenc și Bartalis Iános, în universul poetic al lui Kiss Jenő, Létyay Lajos, Meliusz József. Pe lângă volume de traduceri, tălmăcirii apărute în reviste au făcut să fie cunoscute întrucîtva și poezia unui Szilágyi Domokos, a lui Kányádi Sándor sau Lászlóffy Aladár, poeți ai unor tinere generații, formați în anii de după Eliberare. Particularitățile distincte ale fiecăruia dintre ei se constituie totuși într-o continuitate unitară, ce leagă nu numai generațiile, dar se structurează ca afirmarea existențială a spiritualității naționalității maghiare din România, dimensiune ce complementează organic noua spiritualitate socialistă a României. Rod al unui climat al umanismului socialist - ce-și găsește rațiunea de a fi în politica națională a partidului, în practica socială a egalității și unității națiunii române și a naționalităților conclocuitoare din România - această poezie își etalează valorile relevînd prin ea însăși o nouă calitate a existenței, cea a frăției, a dezvoltării libere

a tuturor particularităților creatoare umane. Evident, acest caracter revelator nu poate fi unica trăsătură a celor trei generații de poeți anunțați mai sus, ele nu se disting prin timpul lor trăit, ci, desigur, prin unicitatea fiecărui poet. Oricît de sumar am puncta, doar, organicitatea distinctă a fiecăruia, diversitatea ne va sugera plenitudinea întregului, a bogăției ei : incantația sentimentală a lui Dsida, tragismul militant al lui Salamon Ernő, raționalitatea incandescentă a lui Szemlér, transparența bucolică a lui Bartalis, dramatismul vulcanic al lui Meliusz, polifonia existențială a lui Szilágyi Domokos, lirismul vizionar al lui Kányádi, discursul asociativ-analitic al lui Lászlóffy Aladár se constituie nu numai ca universuri poetice suverane, ci ca expresia unei spiritualități unitare, care confirmă funcția existențială a poeziei în formarea condiției umane. Ca orice poezie autentică.

Autenticitatea poeziei se materializează pe de o parte prin saltul dialectic al particularităților în categoria universal-umană, pe de altă parte prin faptul că ea nu oferă nici imaginea naturalist-ilustrativă a existenței concrete, nici una ideală, ci una posibilă, poeticul fiind tocmai extracția sublimată estetic a posibilităților implantate obiectiv în realitatea existenței. Ac-

ceptînd autenticitatea în acest sens, vom remarca persistența ei în poezia acelor generații de poeți maghiari din România, al căror proces de împlinire continuă șirul poezilor amintiți, tineri sau foarte tineri, cum sînt Csiki László, Farkas Árpád, Kenéz Ferenc, Kiraly László, Szöcs Géza, Adonyi Nagy Mária, și, evident, mulți alții, care s-au impus prin volumele lor sau merită atenție datorită prezenței lor în paginile revistelor. Punctînd din nou doar cîteva trăsături inerent prea generale, vom remarca sugestivitatea intelectuală a lui Csiki, cantilena baladescă a lui Farkas, introspecția severă-ironică a lui Kenéz, imagistica macro și microrrealistă a lui Szöcs, forța proiectivă a lirismului lui Adonyi Nagy Mária. Ceea ce însă hrănește substanțial atitudinea esențială a acestor tinere poezii este conceperea etică a angajamentului ideatic, trăirea implicației social-politice ca o stare etică, moral-filosofică. Nu este vorba nicidecum de o atitudine moralizatoare, de o stare contemplativă, ci dimpotrivă, de una activă, în care dimensiunea etică a existenței devine dominantă, cu caracter de comportament, iar esteticul se confundă cu eticul, exprimînd astfel tendința definitorie a procesului nostru revoluționar. Însumînd evidentele și inerentele conflicte și contradicții ale unui pro-

ces de devenire, poezia ca etică, ca mijloc de expresie specifică a unor relații superioare dintre om și om, dintre om și colectivitate, purificate de ingredientele unei foarte lungi perioade preistorice care a precedat adevărata Istorie umană, poezia își poate exercita funcția ei de modelatoare a conștiinței, implicare majoră în existența umană.

Diversitatea infinită a transfigurării poetice a acestei ipostaze creatoare este evidentă. Pentru a ilustra una din posibilele căi de substanțializare estetică a stării etice a poetului, vom cita o poezie (în traducere lineară) a poetei Adonyi Nagy Mária : „Curentul s-a strunțit printre stele / și frunzărește caietul infinitului / se trezește și tovarășa noastră umbră / desenează-un soare deasupra noastră. // O umbră mică-i inima / și două pendule sînt rinichii / citește vîntul din caiet / - în depărtări se-ndreaptă arătătorul“ (Ceas de dimineață). Pe cît de inefabilă este textura poetică, pe cît de miniaturală grațiozitatea compoziției, pe tot atît de robustă este integritatea etică ce transpare în vibrația mesajului, îndemnul existențial de a opta pentru marile tensiuni ale demnității umane.

Szász János

Nina
Cassian

Despărțirea de ego

Nu mai am orgoliu, deci am murit.
Intru ca un șoarece în pian
și pianul mă scuipă afară.
Mi se refuză paharul cu apă.
Nu mă supăr, nu sper, nu aștept.
Nici pomană nu pot primi
pentru că, în căușul palmei mele
locuiește cineva trufaș.

Zguduire și zbor

I

Ieri, am auzit din nou prăbușindu-se
casa lumii
și tăcerea care a urmat
am simțit-o din nou plină de stupoare.
O moarte promiscuă,
a amestecat
însuflețitul cu neînsuflețitul ;
sclipește ceva, nu știu
dacă e un ac de cusut
sau așchia osului meu ?...

II

Pe cine vrei să iei în brațe ?
Am fost o fetiță, am fost un băiat.
Am ieșit din copilărie
cu un cap prea mare,
am intrat în tinerețe cu un umăr prea mic.

Și când am ajuns la proporția de aur,
a venit o mișcare,
o mișcare de plumb
— ce să mai vorbim ?

Sînt o amintire frumoasă.

III

Mă desfac cu grijă de tine,
să nu ți se deslipească pielea.
Trupul tău rămîne frumos și curat.
Dacă mă vezi zburind, închide ochii :
am tălpi orbitoare.
Dacă-ți va fi dor,
mănincă o pasăre.

Glasuri în vară

Făptură de iarbă,
tremurătoare.
Făptură de floare.
De printre lespezi,
duhul țărînii
îmbietoare.

— Spune-mi, pe cine
iubești tu mai mult ?
Pe mama, pe tata ?
Pe fiul tău palid
De dedesubt ?

— Eu sînt țărîna,
iarba și floarea
intempestivă.
Pe toți vă iubesc
deopotrivă.

Victor
Felea

Poetul

Poetul nu e niciodată bătrîn
Poetul nu e niciodată tînăr

Poetul e totdeauna un tînăr bătrîn
El e în același timp și izvorul și fluviul
În el se nasc și se sting rind pe rind
toate anotîmpurile

El are ochiul furnicii
El are ochiul marelui vultur

Lacrima lui e un clopot albastru
Care s-aude peste întregul pămînt
Bucuria lui e asemenea ierbii
Răzbate oriunde și-nvăluie totul

Poetul e totdeauna un tînăr bătrîn
Blind surizînd la cîna de taină a lumii

Marea cea mare

Ar trebui să scriu un cuvînt
Sau mai multe cuvinte
Căci iată vremea se risipește se pierde
Ca o fantomă pe care nimeni n-o mai poate
reține —

Strig după ea
Brațele întind
Vai — de ce să fiu părăsit

Plaja e rece
Pustie
Marea e fără-ndurare
Marea așteaptă —
Marea cea mare

Cum se petrec lucrurile

Ah cite se petrec și cite nu se petrec
Visul visează-n mine alte vise
Mereu mirabile
În timp ce trupul se domesticește tot mai
mult

Sub razele secrete ale morții —
Printre dureri și spaime
Viața devine subtilă
De-o extraordinară penetranță și grație
Viața își recapătă ascuțișul
Și marile insemne de noblețe

Ah cite se petrec și cite nu se petrec
Se deschide uneori un mare nimic
Între recile gînduri
Ivite pe povîrnișul de piatră al zilei
Apoi revine secunda izvorului proaspăt.
Se nasc viziunile celui dinlăuntru
Ale celui ascuns
Și viziunile ochiului — arhitecturi
protectoare

Incurajante mistificări
Pentru abilul colecționar de mărunțișuri

Ah cite se petrec și cite nu se petrec
Surisuri dorințe și mici ritualuri
Executate ca-n somn
Vechi paradisuri în goana unui gînd
O relaxare un sentiment reconfortant
Printre lucruri familiare
Și într-o clipă toate abisurile
Și într-o clipă întregul har al pămîntului

Ah într-o clipă — vuietul vaierul vîntului

Horia
Bădescu

Balada ciobanului care și-a pierdut oile

Cîndva îmi pierdii în păduri
oile.

Cîndva învățai cu ochii în lacrimi
să străbat munții ;

cîndva mă topii sub stele
în riuri ;

cîndva aflai glasul vîntului
și al Fecioarei ;

cîndva îmi aruncai în prăpastie
turma !

Noiembrie

Noiembrie ceșosul...
Prin toate cite sum
infrigurați ne tragem
spre suflete acum ;
ne-atingem osul frunții.
Cine-ncepuse ? Cum ?

Stare

Vorba care întirzie,
ochii care se subție,
pasul care nu mai duce,
pleopa care să se culce,
mina care-atinge noaptea,
gura care trece moartea,
cuiburile subțorii,
norii care cheamă norii...

*
*

Și iarăși sosim prea tîrziu.
Tîrziu la masa vieții
ne împreunăm mîinile,
tîrziu ne ascultăm singele
alergînd, alergînd...
Cuminți ne așezăm frunțile
una lingă alta ;
numai tăcerea
nu e niciodată tîrzie..

Cît timp

Plutește Orionul peste burguri.
Iubirea mea cît ai să mă mai bucuri ?

Ii trece aripa peste zăpezi.
Iubirea mea cît ai să mă veghezi ?

Și ni se lasă frigul peste oase.
Iubirea mea cît timp ne mai rămase ?

Alexandru

Dacă sufletul vrea să plece
în larg
lasă-l să zboare !
Vei simți vîntul căzînd
peste oasele negre
— ale mării ;
vei simți alizeul de vest
ducîndu-ți umbra
în întîmpinarea soarelui.
Dacă sufletul vrea să plece
în larg
nu aștepta,
pașii tăi
răsună deja
în iatacurile de la Suza !

Formidabilii

Înainte de a părăsi această lume, ale cărei oceane și ale cărei femei le-am iubit, a cărei frumusețe mi-a tăiat respirația, ale cărei povești le-am ascultat, zi și noapte, fără să mă satur, vreau să las însemnare despre cițiva scriitori pe care îi socotesc formidabili.

Cel dintii, cel mai formidabil dintre formidabili — așa am început să-l socotesc acum o jumătate de secol, și așa îl socotesc și azi, și tot așa l-aș socoti dacă ar fi să trăiesc un secol întreg sau chiar un mileniu — este cel care ne-a spus atâtea vrăjite și atroce povești, printre care cea a prințului Hamlet, cea a regelui Lear, cea a singeroasei și însinguratei Lady Macbeth — și ni le-a spus cu un teatralism pe care nu l-am fi iertat nimănui, dar din partea lui îl acceptăm uluiți și fermecați, fiindcă acest autor dramatic este cel mai mare dintre toți poeții tuturor timpurilor — îndrăcitul englez, de nimeni egalatul William Shakespeare.

Formidabil este de asemeni cel ce a scris colosala poveste a lui Gargantua și Pantagruel, cel ce și-a dovedit geniul călcând în picioare una dintre cele mai de seamă legi ale artei, care este și principala trăsătură a neamului său și a civilizației mediteraneene, anume simțul măsurii, el avându-l pe al nemăsurii, abia așteptând să se dezlănțuie în uluitoare enumerări, în fantastice înșiruri de verbe, de substantive și de nume proprii, năzdrăvanul frantuz, prea puțin cucernicul prelat Rabelais.

Formidabil, adică stîrnind o admirație delirantă, este Cervantes, cel ce și-a muiat penița direct în creierul său de tragic spaniol, pentru a extrage de acolo substanța cu care a zugrăvit silueta, gesturile, vorbele eroului său principal, toate de neuitat, și — într-un homerice contrapunct — silueta, gesturile, vorbele eroului său secund, de asemeni de neuitat, scutier al celui dintii, ambii, eroi ai unei povestiri unice, cuprinse între copertile unei cărți unice.

Formidabil, din cea mai autentică stofă de formidabili — dealtfel, primul său trăsnet a pornit dintr-o stofă — este cel ce a scris „Mantaua”, dar mai cu seamă povestea cumpărătorului de suflețe moarte, cea mai stranie dintre poveștile stranii, cea mai crudă dintre picturile crude ale firii omenești, rusul bolnav de geniu, Gool.

În fața acestora, oricînd și oriunde, mintea mea ia numaidecît foc.

Geo Bogza

Pe marginea colocviului de la Iași

NOTIUNEA de experiență aparține științelor naturii și implică neapărat pe aceea de laborator. Pînă să-și găsească instrumentele de lucru, chimia a fost precedată de misterioasele experiențe ale alchimistilor, care căutau mijlocul de a fabrica pe cale sintetică aurul, prin unealta miraculoasă, numită piatra filosofală, precum și elixirul vieții, pentru combaterea morții și obținerea eternei tinereți. Chimia și-a cucerit încetul cu încetul terenul, respingînd aceste scopuri himerice, dar realizînd în laborator multiple descoperiri de corpuri noi și nesfîrșite combinații de compuși, și afirmîndu-se cu autoritate principalul adjuvant al tuturor disciplinelor științifice. Astfel a rămas alchimia un vestigiu oarecum arheologic al culturii evului mediu, lăsînd geratriei, la o scară redusă, ambiția prelungerii vieții (obținută, de altfel, și fără ajutorul ei), iar altor discipline, în locul pietrei filosofale, unele specifice de explorare.

Cine ar fi crezut că moștenirea alchimismului va tenta în vremurile moderne o altă serie de căutători? Și mai ales cine ar fi bănuit că aceștia nu se vor mai recruta din rîndul oamenilor de știință, avizați asupra anacronismului obiectivelor și metodelor alchimiste, ci din tagma luminată a poezilor? Postromanticii au fost aceia care au înălțat drapelul unor formule ca **alchimia verbalului și magia verbală**, iar epoca noastră este dominată de superstiția realizării supremiei expresiei poetice prin retortele unor misterioase alambicări ale limbajului. Se vede că nereușita încercării de a realiza vreuna din aceste două mari năzuințe a dus la o consecință impredictibilă: neîncrederea totală în mijloacele limbajului, ca expresie a străfundurilor vieții interioare și a cuprinderii absolutului, în lațurile cuvintelor. Acestei forme de agnosticism, dacă se poate întrebuița un termen filosofic într-o disciplină mai mult sau mai puțin de granită. I se pot atribui mai toate curente din ultimele decenii, de la dadaismul poetului român Tristan Tzara, refugiat la Geneva în 1917, pînă la letrismul (1947) unui alt poet, născut în țara

noastră, Isidore Isou, precum și la luările individuale de poziție ale poezilor ulterioari, ca Nichita Stănescu, cu ale sale **Necuvinte**, vocabulă ce confirmă cu totul calificarea justă a **Dicționarului de literatură română contemporană** (Editura Albatros, 1971), „barocul conceptual”.

Să fie oare momentul colocviului de la Iași acela al confruntării tuturor tendințelor ce agită astăzi mai ales tinăra noastră lirică, în mare parte sensibilă la seducțiile de sirene ale acestui baroc? Așa ar fi de dorit, dacă vorbitorii ar fi într-adevăr dispuși să se desfășoare nu numai cu produse de circumstanță, ci și cu acel curaj al opiniei, care este stema de onoare a tineretii.

SE VORBEȘTE foarte mult în ultima vreme de structuralism, care afectează nu numai lingvistica, dar și cercetările de critică literară cu aplicație specială la poezie. Acestei discipline i se alătură, într-un sens deviat de la cel inițial, semantica, atentă deopotrivă la semnificațiile ascunse ale cuvintelor și mai ales ale sintagmelor. Se știe că poezii nu pot inventa propriu-zis cuvinte noi, iar puținele create de ei au rare șanse de durată, dar că li se deschide un cîmp înfînt de „experiențe” prin împerecherea cuvintelor, în sintagme cu înțelesuri noi. Pentru aceasta nu e nevoie de stîlcirea limbii: vocabularul curent, fondul comun al ei sînt suficiente pentru a da o semnificație nouă, cît se poate de sugestivă, noțiunilor vechi. Ca să spună că în închisoarea din **Flori de mucigai** (1931), deținuții politici erau la un loc cu cei de drept comun, Tudor Arghezi a spus:

„Tot una-i ce faci:
Sau culci pe bogăți sau scoli pe săraci” (Cina)

Ultima acțiune este aceea a revoluționarilor, a căror culpă consta în a fi făcut propagandă pentru deșteptarea conștiinței de clasă în rîndurile muncitorimii; prima — a criminalilor de rînd, a tilharilor, care ucideau pentru a jefui victimele.

Nici una din vocabulele celor două versuri nu este căutată printre neologisme sau cuvintele rare, iar sintag-

mele se sprijină pe două verbe cu încărcătură concretă, dar cu sensuri bivalente, care le împrumută o neașteptată putere de sugestie.

Poezilor noi nu le place punctuația, care de la Apollinaire încoace a fost oarecum compromisă, ca o servitute gramaticală, nedemnă de libertatea poetului.

Am înaltea mea, proaspăt apărut, foarte interesantul volum de versuri, cel de al doilea, cu titlul **Împărăția sorilor** (Editura Eminescu, București, 1978), de Stelian Oancea. Fie-mi îngăduiți a opera acest **peasum**, neplăcut tinerilor, și, ca un vechi belfer, să vă prezint una din poezii, punctuînd-o.

„De pretutindeni, / În pretutindeni, / Noapte informă, / Desăvirșit de neagră. // O pasere doar, / și prin ea zborul, / Ca singele. // Pasere vine, / Trece și vine, / Ea și tot ea, / Încă și încă / Armonic multiplicată vedenie. // Eu rămîn în urma ei, / Să-i ascult filfîtul / Și focul să-l veghez, / De care în turnuri, / Clopote ard singuratic, / Cînd ea se înalță, / Să scruteze departele drum // Nici început, / nici sfîrșit... / Cuvintele acestea / Să nu fi fost născocite / Să nu rămînă fără sens”.

(Departele drum)

Crede oare talentatul poet că ajută procesul de comunicare. — cu acele cuvinte „să nu rămînă fără sens”, — prin voita omitere a punctuației? Caragiale o numea „interpunctuație” și vedea într-însa marcarea ritmului, a pulsației frazei. Să se lipsească avantașul poeziei de acest mijloc tradițional? Nu cred. De ce oare, cînd vorbim, facem pauze de respirație, iar cînd scriem, să lăsăm robinetul deschis, ca și cum s-ar fi defectat? Cui îi profită inundația verbală? Auditorului? În nici un caz. Poetului? Da, dacă se dorește neînțeleș, abstruz, ermetic etc. Nu, dacă, în cazul lui Stelian Oancea, dorește să comunice. Iar dacă-i place mai mult curiosul titlu „Departele drum”, în loc de „Îndepărtatul drum”, mica fantezie filologică nu umbrește cu nimic textul, dar nici nu-l luminează. Alte poezii, ale aceluiași poet, nu stăruie asupra năvalului procedeu, în răspăr cu cerințele sintaxei, căreia i se supun de bună voie și, vorba lui Puiu

Iancovescu, printr-o retragere „fără pierderi”.

Aș mai semnala un nume, mai puțin cunoscut decît acela de mai sus: **Ana Grigoraș**, autoarea marcantului volum de debut, **Tăvi cu jeratic**, poezii (Editura Junimea — Iași, 1977). Nu știu de ce primire s-a bucurat volumul, pe care l-am primit deunăzi și despre care mă grăbesc să spun că este remarcabil. Unele scurte poeme amintesc suavitățile liricii orientale. Altele sînt, în felul comun poeziei moderne, discursuri poetice, aparent prozaice sau numai prozastice, cum spunea Vladimir Streinu, dar solid construite și urmărind un motiv poetic pînă la capăt, nelăsînd nimic în stare de intenție haotică. Nimic nu e mediocru sau „nesemnificativ” în culegerea acestei lucide poete a pasiunii. Ana Grigoraș manifestă o îndreptățită stimă pentru poetul care-și ia misiunea în serios, aceea de a se exprima pe sine și totodată năzuințele epocii sale:

„El se simte din nou stăpînul lui și al nostru, marle, / fantastul, unicul posesor al tuturor bogățiilor lumii” (De-l întîlnești)

Așa este. Poetul, vrednic de acest nume, este bogat de toate bogățiile lumii, pe măsura întinderii registrului său de percepții, de senzații, de impresii, de sentimente și de idei, prin care captează tot ce trăiește în univers, mineral, vegetal, animal, om, societate, marele Cosmos, de la vierme pînă la astru, cum ar fi spus Victor Hugo, acest titan al verbului, astăzi prea puțin prețuit.

Avem destui teoreticieni abilitați ai poeziei dintre poeți, în frunte cu Alexandru Philippide, Mihai Beniuc, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Caraion, și nici unul din ei nu hrănește superstiția „magiei” verbale sau a „alchimiei” respective, mai ales pe căile abstractivismului și ale dinamitării limbajului, pe orice cale. Să sperăm că această întîlnire va rodi, prin dezbateri serioase, **ad majorem gloriam litterarum**, netezind căile creației lirice de mișne. O simplă demonstrație, oricît de amplă, nu și-ar atinge scopul.

Șerban Cioculescu

COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE

Îndeletnicire și vocație

ÎN ULTIMELE decenii poezia a devenit o „îndeletnicire” din ce în ce mai fragilă, solicitarea culegerilor de versuri reprezentând în numeroase arii de cultură un gest din ce în ce mai rar. Așa se explică, poate, și faptul că pe marile standuri ale târgurilor internaționale de carte, volumele de versuri sînt extrem de puține.

De aceea, nici nu ne mai mirăm cînd în sălile de spectacole cu un auditoriu numeros, poezia se comunică prea puțin și prea rar prin sine, fiind nevoită să facă ape! la sprijinul unor alte arte ca muzica, dansul, sunetul și lumina etc.

În acest context afirmarea ideii de **criză a poeziei** a devenit destul de facilă. Ea vizează atît **obiectul** creației lirice, cît și mijloacele sale de comunicare.

Obiectul poeziei se relativizează prin agresiunea lui de diferite enunțuri informaționale, provenite din alte domenii de comunicare ce dispun de un limbaj. În felul acesta discursul liric s-a „ex-patriat” sau a fost **descentrat**. Adeseori ne este astfel dat să găsim mai multă poezie în creația unor **cîntăreți-poeti** decît a unor **poeti-poeti**. Și dacă fenomenul acesta de **expatriere** a liricii nu este cel mai regretabil, dăunător ni se pare experimentul conceput să transforme poezia într-un colaj, deci într-o suită de discursuri în care enunțul verbal deține un loc extrem de restrîns. Tipul acesta de **descentrare** a poeziei duce la moartea ei, chiar dacă teoreticienii unui asemenea fenomen sînt erudiți și seducători.

Să nu uităm apoi faptul că într-o epocă de extensie a culturii, versurile pot fi scrise cu o certă îndemînare de foarte mulți autori înzestrați cu tenacitatea exercițiului de ritmare corectă a cuvintelor. Și dacă mulți critici cu o vocație îndoelnică s-au refugiat în poezie, ratînd-o și pe aceasta, după ei a venit marele val al celor tulburați de diferite complexe care-și caută o existență relativ sublimată în poezie. Desigur, gestul în sine nu poate fi incriminat. Versificația ca îndeletnicire intimă, ca mijloc terapeutic, dacă este nevoie, nu poate fi respinsă ca act individual generator fie chiar de o iluzorie bucurie estetică.

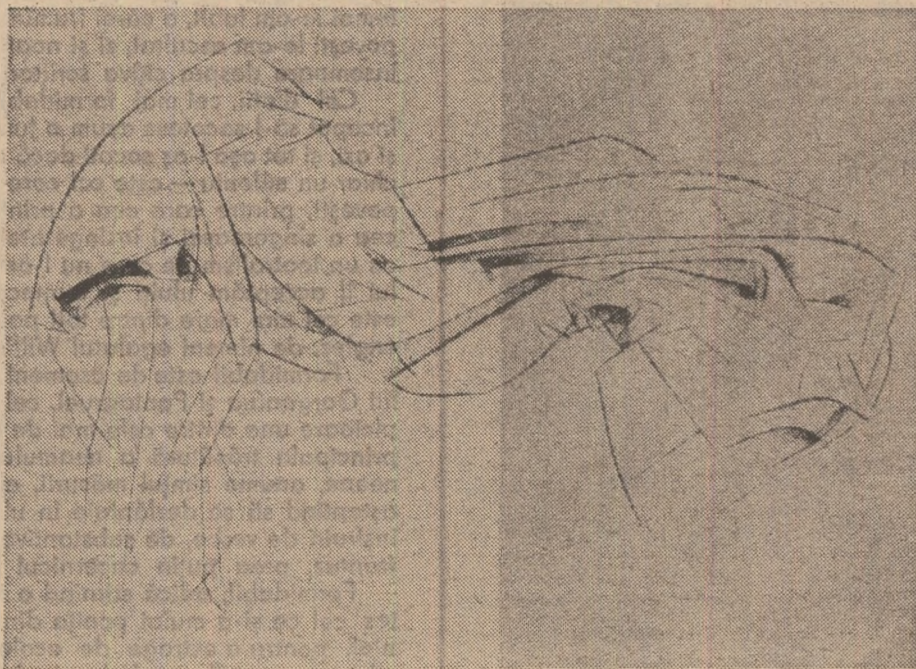
Dar din momentul în care aceste tentative extrem de numeroase sînt convertite în plachete de versuri, trebuie să mărturisim că ne găsim în fața unui fenomen de amatorism frivol, transformat în profesionalism.

An de an se revarsă astfel peste spiritul cititorului kilograme de poezie ratată, născută moartă, citeodată chiar **corect concepută**.

Poluarea poeziei prin imensitatea versurilor trecute prin librării poate slăbi creditul acordat de cititori poezilor. În această situație, creația lirică nu are decît o cale esențială de salvare. Ea vine din partea scriitorilor de vocație, a marilor creatori care despart prin eocvența operei lor poezia de **versificația** valeitarilor, a îndrăzneților fără resurse, a profesioniștilor fără profesie.

Acestor poeți capabili să întrețină misterul sacru al poeziei la acea înălțime ametoitoare care îi separă de subcultură, le aducem omagiul nostru. Ei nu sînt foarte mulți dar sînt suficient de puternici pentru ca poezia românească autentică să nu fie confundată cu alte fenomene subiacente, care reprezintă „maculatura lirică” a fiecărui timp.

Romul Munteanu

Pe-o frunză de toamnă..

FAPTUL că poezia românească de astăzi este un fenomen atît de amplu, bogat și de o diversitate reconfortantă, prin mulțimea (tată un cuvînt tonifiant) individualităților și personalităților lirice pe care le cuprinde, nu este numai efectul zestrei native a națiunii, ci expresia unui climat și chiar a însuși procesului pururea înnoitor pe care-l suferă societatea trăită de noi. Așadar subliniem și noi mai întii interesul (pasiunea și patima) pentru poezie, manifestat (prin prestarea unei munci literare constante, tenace și exigente) de foarte mulți poeți. Lucru minunat al acestui timp și-al națiunii noastre, care, cu mijloacele idiomului inefabil al poeziei, grăiește oamenilor și veacurilor despre un popor cu o existență milenară ce a luptat dintotdeauna pentru libertate, neafirmare, demnitate și fericire. În corelație determinantă cu realitatea evocată mai înainte, mi se pare că abetența pentru poezie, la noi, reprezintă un aspect de natură să înobileze nu numai munca poetului, ci chiar societatea, dacă nu cumva însăși Poezia. Această sete de armonie și adevăr, neîndoelnic, unul din factorii care au decis o emulație a talentelor poetice (și literare, în general), ce se constituie, prin ea însăși, dar și prin mesajul de frumusețe transmis — ca o laudă adusă matricei și timpului nostru.

În aceste condiții, conștiința poetică, rigoarea, exigența și dăruirea mi se par termeni ai unei datorii superioare, față de cei ce vin, prin munca lor, către mirajul cuvîntului cu scăpărări de dia-

mant, și mai presus de toate față de limba română, nemuritoare.

Vorbînd despre poeți și poezie, în această modestă inscripție pe-o frunză de toamnă, cer posibilului cititor două favoruri. Mai întii să-mi ierte cutezanța de a mă amesteca într-o discuție în care sînt angajați atîția colegi de vis, mai familiarizați cu treburile atît de controversate ale dificultăților zborului și cu minuirea dexteră a floretei în polemici care-mi înviorază și mie nervurile unor spaime, ce mă cutreieră de cînd mă știu prin preajma dăruțiilor harfei Intervenția mea nu este decît gestul unei solidarități în nevoia de zbor, de-a valma sau de unul singur, cum poate fieștecare. A doua favoare pe care-o solicit este de-a mărturisi că o discuție despre poezie trebuie să însemne, întotdeauna, și un omagiu adus criticului literar, celui ce citește, limpezit de subiectivitate ori de patimi, poema, căutînd să-l găsească rostul și locul în lumea cea nesfîrșită a frumuseții și valorilor. Munca aceasta este tot act poetic, un act al unei poetici ce și-a asociat și mijloacele științei. Pe lingă că exegeza poeziei asigură, între altele, legile unui spațiu ce nu va avea niciodată legi imuabile, ea asigură culturii poetului un carburant de importanță vitală. Am încercat să-mi imaginez o lume a poezilor, fără critici. V-o spun de la inimă la inimă, ar fi o lume îngrozitor de plictisitoare, atît de plictisitoare și fără sens încît senatul ei ar trebui să trateze neapărat readucerea senatorilor de drept în agora.

Anghel Dumbrăveanu

Perspective

NOTA SPECIFICĂ a slujitorilor lirei din țara noastră care se exprimă în limba germană derivă, dacă putem spune așa, din dubla lor ipostază: de poeți germani din România și de poeți români de limbă germană. Datorită acestei particularități, ei ocupă o poziție specifică. Poeți de limbă germană, creația lor își trage seva din realitățile istorice, culturale, etnologice, geopolitice, economico-sociale ale acestei țări, fapt care conferă operelor lor un timbru original, inconfundabil. În același timp, legătura cu tot ce constituie viața țării în care trăiesc le dă posibilitatea să joace un rol de mijlocitori cu popoarele și statele în care se vorbește limba germană și astfel putem considera că una dintre cele mai înalte misiuni care le revin este aceea de a face cunoscută ariei mari de limbă germană de dincolo de hotarele patriei noastre — atît prin tematica creațiilor originale, cît și prin traduceri — istoria, folclorul de o valoare melodică și imagistică inegalabilă, universul mitic, poezia și arta, într-un cuvînt, întreaga spiritualitate a poporului român.

Concomitent, ei sînt pastrătorii și continuatorii moștenirii culturale, încă

prea puțin explorată, a unor vechi ramuri germanice și ai unei vechi tradiții de lirică germană care s-a perpetuat pe pămînt românesc, de mai bine de o jumătate de mileniu, de la poezia populară anonimă din evul mediu tîrziu și cea cultă de expresie latină a reformatorilor și umanistilor transilvăni din sec 15 și 16, pînă la creațiile poetice ale zilelor noastre. La fel cu lirica germană a Austriei și Elveției, poezia de limbă germană din România, care și-a unificat diversele ramificații — poezia din Transilvania, cea din Banat și cea din Bucovina — într-un singur flux unitar abia în zilele noastre, s-a plămădit printr-o evoluție social-istorică proprie, radical deosebită de lirica germană din alte părți. Ea și-a cîștigat, pe la jumătatea secolului nostru, prin personalități lirice și epice remarcabile ca Oscar Walter Cisek, Alfred Margul Sperber și Erwin Wittstock, o poziție prestigioasă. Acestora li se alătură azi autori încă în plină activitate creatoare, ca Wolf Aichelburg și Georg Scherg, care confirmă odată în plus valoarea incontestabilă a acestei literaturi.

Alfred Kittner

Lapidarium

1

POETUL adevărat, iubitor al limbii românești, învățînd în lucrarea spiritului ei, e o „îndreptățire a ramurei obscure”.

2

ÎN LIMBA românească se află patria speranței. Materia sa celestă degajă energia visului cutezant. El, poetul, se revendică, între cele două stări: de grație și de abandonare, în acele „monumente verbale”. Poemul fiind de la începuturi — original observat de cineva — un monument, în sensul că monumentul menține vie memoria a ceea ce a fost.

3

DIN TEME (explorate de cînd lumea), motive și imagini se întemeiază un „mit personal”. Între cuvînt și hierog'ifă (metafora) forța iradiantă modifică quasi-quantic spațiul. Vai!, celor care-l poluează! Violența formei este direct proporțională cu experiența de cunoaștere. Transmiterea unui mesaj dizlocă celulele existenței.

4

CINE ESTE martorul implicat în dialogul cu lumea? Poate, tot poetul în planul timpului cosmogonic. În dubla mișcare de epuizare a tabloului „absent” al realului și eclipsa ființei, poemul capătă, virtual, comprehensiune morală.

5

DAR POETUL nu trebuie să-l uite pe fratele său — dioscur: criticul. Fie că nemurirea (deformînd o legendă) nu le-a fost împărțită, fie că au născut (după o pactizare) constelația gemenilor.

Horia Zilieru

○ frază

○ FRAZĂ, poate acea „mică frază” din proustanul septuor al lui Vinteuil, șovăitoare și imprevizibilă, acum ieșită bruscă în lumină precum riul necunoscut de sub frunze, apoi tot așa de repede absorbită în setea deșertului, o frază freatică, mica frază care îți doarme în ureche încolăcită ca fumul, pretutindeni însoțindu-te ca un sunet confuz și abia perceptibil ce numai rareori răsplătește așteptarea cu nesperate limpezimi (atunci și-e mai degrabă teamă să fixezi așa ceva care ține, ai spune, de însăși consistența îndoelii), luîndu-și uneori zborul să ademenească alte fraze rătăcitoare în desimea iluziei de o clipă; ea, mica frază a derizivității și a disperării latente, fără de gloria însăși, acceptată și iubită la căldura cămășii, acolo unde respiră mica tragedie a minorului, fraza căreia îi prieste mediul parazit al lenevlei de coacere tîrzie, fără de care poezia nu ar putea respira aerul prea tare al zilei și al timpului; în vreme ce fraze majore împletesc mirajul fantast cromatic al aparențelor, cimentează texte, durează în plină amiază a zilei poduri peste prăpăstii, oferă spre cercetare pînza limbajului gata de măsurat și de croit pentru hainele strălucitoare ale stridentelor certitudinilor paraliterare sau desțelenesc înghețatele pămînturi din boreal (apoteoza lui Sibelius asupra materiei duce pînă în infern un strat de flori cu o vitalitate somnoros-exuberantă), se adună și se împart după laudate rigori, bucurînd singurătatea interpretului de texte sau chinuînd adolescența gingavului tehnocrat, făcîndu-l pe critic să jinduiască în secret după licorosul belcant, lăsîndu-se decodate sub lupa hermeneutului, primînd cu indiferență podoaba atîtor „isme” zornăitoare din caleidoscopul modei; o mică frază pe treapta de jos a largo-ului, o rază refractată din alămuri asurzitoare, o mică frază de la care uneori poezia începe...

Dinu Flămînd

„Poeme idilice“

NOUA carte (**Un potop de simpatii**) a lui Petre Stoica este absolut remarcabilă și discutarea ei în critică va putea să însemne un moment tot așa de important ca acela prilejuit de primul volum din **La Lilieci** a lui Marin Sorescu. Stabilit de câțiva ani într-o comună din apropierea Bucureștiului, Petre Stoica o descrie liric, cu precizie și fantezie deopotrivă, oarecum în felul în care o făcea William Carlos Williams, în **Paterson**, pentru suburbia lui newyorkeză, unde profesa medicina, sau în felul, deși nu are deloc spirit regionalist, lui Edgar Lee Masters din **Spoon River Anthology**, culegere aceasta de epitafuri prin care se trece în revistă viața unor personaje dintr-un orășel american. **Un potop de simpatii** reprezintă, în poezia lui Petre Stoica, o surpriză mai puțin prin materia pe care autorul și-o alege, și mai ales prin atitudinea lirică. De la **Arheologie blindă** încoace (și, parțial, chiar de la debut), poetul e același sentimental și ironic monografist al unor mici așezări doar pe jumătate închipuite, punând sub o lentilă măritoare străzile, oamenii, gramofonanele, frizeriile, gările, vorbele și gesturile de toată ziua. Acest fel de poezie are, de altfel, o anumită vechime la noi, cunoscând în tradiționalism o mare răspândire: D. Botez, B. Fundoianu, Pillat. Ca și aceștia, Petre Stoica își așeza inocentele melancolii sub semnul paseismului și al nostalgiei, dintr-un sentiment de dezrădăcinare greu de ascuns. Locul unde nu se întâmpla nimic era probabil locul nașterii sale și, părindu-i-se meschin însă plin de atașe sufletești, micșorat și totodată crescut de amintiri, îl evoca statornic, în fermecătoare, prin desuetudine voită, imagini dintr-un album familial. **Un poep de simpatii** rupe brutal cu această manieră. Evocarea vesel-induioasă se transformă într-o realistă, minuțioasă, exhaustivă descriere la prezent. Și ce se descrie? Tranzistorul, camionul săltând prin gropi, bufetul comunal, autobuzul, navetiștii, domnișoara de la dispensar cu pachetul de pește oceanic sub braț, puli de Crevedia înfășurați în ziare, cravate ca niște „insolente cozi de paun”, bluze de nylon, pantaloni evazați, gniuluri pe deget, sacoșe de plastic și sticle cu vișinată autohtonă. Fiecare poezie este o scenă ori un tablou, înfățișând un personaj tipic ori o împrejurare caracteristică pentru acest sat ce și-a modificat complet aspectul dar n-a devenit încă oraș. Ca și Sorescu în cartea lui, dar acesta mai înclinat spre burlesc și nastratinism, și păstrând încă ceva din ochiul copilului de altădată (de unde nota de fabulos a unor obiceiuri și întâmplări), Petre Stoica scrie un mic roman în versuri, alcătuit din episoade independente. Irlismul constă aici în viziunea foarte crudă, în luciditatea care așterne pe elementele realului o lumină rece și necruțătoare. Poetul nu mai are motive de regret sau de simpatie, ca în vechile evocări; nu pune însă vreun accent defăimător. Metoda lui e de a dresa liste, comentate cu un amestec indescifrabil de uimire malițioasă și de indulgență înțelegere. Sarcasmul aparține observatorului detașat (și totuși implicat), prins între spectacolul viu al acestei ruralități alterate, pe cale de dispariție, și simbolurile unei întregi literaturi țărănești. Titlurile citorva poezii trebuie luate ca dovezi ale ironiei pe care autorul o îndreaptă atât împotriva realității deloc idilice, cât și împotriva deprinderilor înfrumusețătoare ale literaturii pe aceste teme. Iată ce se ascunde sub titlul **Poem idilic**:

O femeie tricotează în stradă din când în când
intră în casă și trage o dușcă de rachiu
un copil mină o capră cu burta plină
de pietre
și autobuzul lasă pe rânile gardurilor
pansamente de praf
pe lângă moara părăsită de aproape
două decenii
aleargă o coroană mortuară din flori
de hirt e
profesorii fac naveta au în serviete
usturoi și caiete în care
crapii încercă timpul prezent cu timpul
trecut
sosește și după-amiaza toridă clipa în
care nu mai tresari
și toate au gust de motorină

Petre Stoica, **Un potop de simpatii**, Editura Cartea Românească, 1978.

Tabloul fără menajamente al suburbanei moderne, în care industrializarea și atracția orașului vecin au produs schimbări ireversibile, își are, spuneam, personajele caracteristice: navetiștii, inginerul silvic ronțând semințe de dovleac, Nelu fluierând, paznicul comunal, oaspeții cu automobile ce vin, ca lăcustele, pe capul rudelor, bărbații pâlăvrăgind la un pahar de vermuț sau femeile punând varză la murat. Totul e voit banal, detaliile anodine fiind cultivate polemic:

Ninge cu fulgi mărunți
pe drum o căruță duce bidoane cu lapte
șuier aspru de bici prr
o față roșie din care lese o pipă poate
fi și un cârlig oarecare
stâncuțe dansează pe căruța căruțașului
somonoros
trup obișnuit cu chingile frigului
roibilor mai mari decât plopilor-violeți
un dulău le dă bună-dimineața și apoi
își linge laba în stil realist

Ce departe sîntem de **Iarna pe uliță**
a lui Coșbuc în acest poem al copiilor
care se joacă pe riul înghețat:

Cu arlpi croite din paltoane
pe riul înghețat planează școlarii
gălăgioși
clizme de caucuc și patine legate
cu sfori
joacă hochei portarii și-au pus pe cap
jumătăți de dovleac
pe mal școlărițele rid sau admiră
jucătorii focoși
li arbitrează cioara de sus plata-i
(la anul) în nucii
unul cade în copcă și dispere hahaha
dispare și puk-ul (un știulete
de porumb) îl caută
prin buzunare îl caută în căciulă
il caută-n urechi
și iată îl găesc în blana dulăului luat
după ei hahaha
și seara coboară o foiță de indigo și luna
o portocală
și la fel de gălăgioși se îndreaptă cu toții
spre casă
se duc să învețe poezia aia pentru mîine
hahaha și ecoul ha ha ha ha ha ha

JOCUL acesta mimînd sporturi
ce pot fi văzute la televizor
are elemente de bricolaj, inven-
tindu-și ad hoc mijloacele ne-
cesare. Bricolajul e de altfel tipic tran-
ziției de la arhaic la modern, căci pre-
supune utilizarea plină de fantezie a
unui instrumentar improvizat în
scopuri străine de instrumentele origi-
nare care-l compun. Al doilea element
esențial e kitschul, rezultat din supra-

punerea unor criterii eterogene, prac-
tice și estetice, cum ar fi caracterul
lesnicios al manipulării unor materiale,
și, pe de altă parte, intenția artistică.
În **Plastic** poetul sugerează tocmai a-
ceastă (inevitabilă, provizoriu) degra-
dare a decorului țărănesc, „poluat” de
mica industrie menajeră:

O masă cu picioare de plastic
înșurubate în covorul de plastic
vase, pahare, lalele, fructe și păsări
de plastic
fotografia mirilor într-o imensă ramă
de plastic
stele și sori de plastic pe duioase trepte
de plastic
o carte cu balade în husă de plastic
o ilustrată de plastic în care o gheșă
de plastic își face cu ochiul
un șifonier de plastic plin cu mănuși
cu dantele și zdrențe de plastic
suveniruri de plastic din stațiunile
cu băi de nămol
suveniruri de la munte și mare
suveniruri din plastic
din Europa și din lumea întreagă
molii muște țînțari și purici din plastic
plastic plastic
șarpele casei transformat el însuși
în șarpe de plastic

Procedeele aici (și nu numai) este
enumerarea, inventarul, descoperit de
Petre Stoica mai demult, însă adaptat
acum cu admirabile rezultate artistice
spre a insinua critic o anumite inerte a
luminii de obiecte ce-și impun omului
exigențele lor particulare. Cele mai
sarcastice viziuni sînt stîrnite
tocmai din excesul spiritului de achi-
ziție care transformă pe om într-o
anexă a propriilor obiecte. Izbucnește
la suprafață clișeu de comportament și
de limbaj (o **Reuniune familială** ne
înfațisează venirea „neamurilor dragi
de la oraș” care-și „expun” mașinile în
fața porții, dau drumul casetofonului și
se întrețin într-un soi de bla-bla-bla
stupid: „Ce mai face nepotul a ieșit din
spital? / săptămîna trecută a decurs cu
oarecari greutăți / săptămîna viitoare
va străluci ca un brad de crăciun /
încă un pahar e destul drumul nostru
e lung / cit de frumoasă e rochia ta de
lamă”), obiceiurile se urîtesc (în **Oas-
peți** și vorba de o nunță: „priviți mi-
nunați-vă / a sosit unchiul miresei in-
ginerul / dă mina cu unchiul mirei și
el inginer / a sosit o mătușă cu ochi de
brîndușă / a sosit finul fotbalistului din
divizia C / a sosit finul finului fumează
numai Kent” etc.) și relațiile umane se
deteriorează. Sarcasmul e pus între pa-
ranteze (mai bine zis îndulcit de oare-

care tandrețe și sentimentalism) numai
cînd în obiectivul camerei de luat ve-
deri intră câteva personaje să zicem
așa atipice cum ar fi învățătorii
de altădată ai satului (pomeniți de bă-
trînii „adunați în jurul sticlei de vin”),
pensionarii care scriu versuri refuzate
de reviste sau, în sfîrșit, de ce nu, șoa-
recele tradițional, clasic aproape, pe
cale de dispariție și el, înfometat, hăi-
tuit, vinat (**Odă**):

Șoarecele
vinat de pisica perfidă și hoasă
vinat de mina omului întotdeauna
miiloasă
vinat de șerpi de broaște de lilieci
și de alte lighioane scirboase
atras mereu în curse dintre cele mai
ingenioase
mereu și mereu pîndit și hăituit ca un
copil al nimăului
mereu și mereu
pentru faptul uman că ne adună
sirguincios
firimiturile de piine de la masa
și azvîrlite deseori la gunoi
pentru simplul fapt că ne mîنینcă
polițele neonorate scrisorile mincinoase
și testamentele false
pentru răbdarea și tenacitatea cu care
ne eliberează de milioane de gioare
șoarece blind ca o floare înrouată
catifelat ca o palmă pudrată cu făină
sprinten ca o panglică de aur în vînt
șoarecele cu ochi de piper cu fine oase
de mătase
șoarecele cu nervi de oțel
șoarecele sfînt
iată îl ridic pe propria mea cheltuială
un monument
mă felicit pentru această idee
o idee pentru care vecina o să-mi pună
șoricioaică
în prăjiturile oferite la ora pomenirii
nu-mi pasă
eu mi-am făcut datoria —

Odată închisă paranteza, ironia, ca o
apă tare, nu mai iartă nimic. Vorba
poetului despre locuința lui de vară (și
de iarnă) și nu numai despre ea: „pe
aceste meleaguri duioase e pace și-l
bine / numai astfel ne putem scrie
poemele idilice”.

Nicolae Manolescu

Prima
verba

Imaginea epică

● **NICI NUVELĂ**, nici roman — în
ciuda celor aproape două sute de pagini
— mai curînd un număr de episoade
epice legate între ele prin intermediul
unor personaje-naratori, **Fințina vultu-
rilor** de Ion (sau Ioan) Boloș (Ed. Dacia)
promite un prozator serios și interesant
în cel puțin două privințe: a imagina-
ției epice și a stilului. Cea dintîi se ve-
rifică în abundența de situații și eveni-
mente ce caracterizează existența unui
sat semi-montan din nordul țării (acesta
fiind, cum se zice, locul acțiunii), dar și
în ceea ce am putea numi culoarea loca-
lă, în reflexele misterioase pe care o
mitologie aspră și cețoasă ea însăși le-a
transmis prin generații. Cel de-al doilea,
stilul, se distinge prin adecvarea la ma-
teria epică, e cînd descriptiv și fluent,
cînd sincopat, anacolutic, cu particula-
ritatea că apare destul de frecvent pre-
zentul conjunctivului ca mod al nara-
țiunii, sugerînd plasarea într-un timp
ipotetic. Numeroasele fragmente sau
episoade au un pretext comun: prezen-
ța unui șantier hidro-energetic în
preajma satului și, legat de asta, un în-
teles comun: raportarea noului la vechi,
ideea unei comunicări ascunse între
tradiție și modernitate, la urma urmei
între aspectele vechi și cele recente ale
unei mitologii care continuă. În acest

sens finalul cărții este cit se poate de
explicit; imaginea podului de beton,
abia construit, ține de valoarea mitolo-
gică a lucrurilor: „Vlase sta singur în
ușa barăcii și se uita la piciorul podului.
Trebuia să se mute. Părăseau locurile
acelea. Și uitîndu-se vedea: un băiat se
urca pînă la jumătatea piciorului de
beton și cădea în apă. De cealaltă parte
— pe uscat, piciorul podului fiind mas-
siv — se afla o scară. Și cineva zicea:
„Ia scara. mă băiete”. Băiatul n-o lua.
Se urca din nou și cădea: La o astfel de
cădere n-a mai ieșit din apă. L-au scos
oamenii. A strigat să-l lase. L-au lăsat:
a început să se urce din nou. Apoi să se
uite la cei ce treceau peste podul de
beton. Lumea forfotea. Mașini grele în-
cercau rezistența podului, iar el sta de-
desubt. Văzu scara, o luă și-o aruncă în
apă. Apoi s-a descălțat și și-a aruncat
pantofii sus pe pod. Și cu asta a zis:
„Ajung el și fără scară!”. Și-a aruncat
șapca și-a zis: „Gata și cu treaba
asta!”. Și-a gîndit: „Vor trece mulți,
toți la fel. Doar cite unul, rareori, va
simți emoția, marea lupte încheia-
te...”. Și Vlase a zis: „Pentru ei podul
asta nu-nsamnă nimic. Vor construi
mereu altele și altele, dar pentru noi
înseamnă viață...”

Pînă la acest sfîrșit de construcție

inginerescă și, totodată, început de
nouă mitologie în carte se petrec fel de
fel de întâmplări, relatate prin două
personaje: Vlase și Mihai, întâmplări
vechi sau mai apropiate de timpul na-
rațiunii, avînd în centrul lor oameni
simpli dar, fiecare, cu o anumite taină,
niciodată deslușită pe de-a-ntregul. Se
simte în aerul adesea misterios al uneia
sau alteia dintre „povești” o influență
din Eugen Uricaru, după cum se simte
în tipologie și în frazeologie ceva din
stilul romanelor lui D.R. Popescu. Fără
ca aceste ecouri să deranjeze la lectură.
Remarcabilă este la Ion Boloș portre-
tistica (de pildă figura bunicii lui Mi-
hai, memorabil conturată în numai
cîteva secvențe epice) și tehnica sugere-
rării, nu prin poematizări excesive ci
printr-o subtilă stilizare a faptului oa-
recare. Deficitară sub raportul construc-
ției (aglomerația de întâmplări și situa-
ții, de episoade, suferă de evidentă
dezordine), cartea lui Ion Boloș cuprin-
de suficientă cantitate de viață și sufi-
cientă naturalețe a discursului epic
spre a îngădui un pronostic optimist în
legătură cu evoluția tinărului prozator.

Laurențiu Ulici

„Vacanțele“ cronicarului literar

NU E UȘOR să scrii despre cărțile cronicarilor literari. Despre cărțile lor „serioase“, vreau să zic căci, evident, nu îndrăznesc să mă refer la hulițele culegeri de recenzii (pe care, în ce mă privește, continui să le consider utile și să le citesc cu plăcere — atunci când ele reprezintă pe criticii adevărați). Și nu e ușor pentru că cronicarul literar ne solicită în primul rând atenția tocmai în această calitate, prin însăși activitatea căreia i s-a consacrat cu toate forțele, în chip prioritar. De aici dorința, nerăbdarea de a-l discuta mai întâi sub acest aspect. De la o carte a sa la alta, cite impresii, de un fel sau altul, nu s-au adunat urmărindu-i foiletonul săptămânal. Citeva dintre acestea, cel puțin, vor cu orice chip să se exprime, nu se lasă convinse să renunțe de nici un argument (au și e' argumentele lor!), ceea ce tulbură, desigur, desfășurarea normală a cărții de seamă, întinzând trecerea la subiect. Cronicarul literar nu poate fi „uitat“ nici atunci când ni se înfățișează în cea mai „serioasă“ ipostază de autor de volum. O opinie de a sa, o judecată de valoare, o atitudine ne-au rămas cine știe de când în minte. Cum am putea trece la analiza cărții recent apărute mai înainte de a ne referi la ele? Primul nostru impuls este de a ne „descărca sufletul“. Ne apropiem de cartea cronicarului literar „sichiți“ de reminescențele lecturilor noastre săptămânale.

Imi vine de aceea greu — acum când am prilejul de a scrie despre Teme-le *) lui Nicolae Manolescu — de a mă opri asupra lor fără a face în prealabil, la rindu-mi, un mic ocol. Pentru a sublinia, deocamdată, dintre numeroasele manifestări remarcabile ale criticului (manifestări care depășesc cadrul cronicii literare, fiind de urmărit deopotrivă în articole și interviuri) numai două. Prima ține de curajul lui Nicolae Manolescu de a interveni în punctele cele mai fierbinți ale actualității literare (am subliniat cuvântul pentru a delimita atitudinea pe care o am în vedere de aceea, mai frecvent ilustrată, a falsului curaj gălăgios). Au fost în ultimii ani câteva împrejurări în care l-am putut vedea cu toții (dar a văzut numai cine a vrut să vadă) pe critic așărindându-și cu energie independentă orice amenințată de o conjunctură sau alta, situându-se decis pe o exemplară platformă maioreșciană, pledând pentru o abordare a problemelor „în marginile adevăratei“. Acest caracter militant al criticii lui Nicolae Manolescu (pe care, astăzi încă, unii o mai declară, de nimic tulburată în convingerea lor, estetizantă) merită a fi cu atât mai mult remarcat cu cât continuă să albă răspundere în viața noastră literară o destul de ciudată mentalitate potrivit căreia adevăratul critic nu are a se amesteca în controverse și dispute oricum trecătoare. El ar trebui ferit, lăsat să-și scrie în liniște cărțile, evident incomparabile. În arenă să intre și în luptă să se „sacrifice“ tinerii sau criticii de mina a doua care, oricum, nu vor putea scrie niciodată ceea ce „ne dă“ adevăratul critic. Iată însă că un critic adevărat cum este Nicolae Manolescu nu împărtășește cituși de puțin această mentalitate (mentalitate care imi amintește de un dialog din filmul *Zboară cocorii*: „Băieții deștepti nu se duc pe front“, îi spune fata logodnicului ei, care răspunde cu o întrebare memorabilă: „Și atunci înseamnă că numai proștii o să lupte??“, morala fiind că nici o bătaie nu se ciștigă numai cu „proștii“) și nu se sfiește

*) Nicolae Manolescu, *Teme 3*. Ed. Cartea Românească, 1978.

Justin Ceuca Zaharia Bârsan (Editura Dacia)

● DESPRE un om de teatru de altădată, Zaharia Bârsan, o utilă și necesară monografie de Justin Ceuca. Lucrarea este concepută după tipul cunoscut „viața și opera“, tratate separat (până la un punct, căci, la un moment dat, și în cazul lui Zaharia Bârsan omul și opera se confundă). Separarea se justifică, desigur, prin rațiuni de simplificare și facilitare a clasificării, descrierii și evaluării numeroaselor informații referitoare la activitatea și opera complexă a celui considerat „ctitorul“ Teatrului Național din Cluj.

Documentarea, manevrată, să recunoaștem, cu abilitate de Justin Ceuca, oferă cel puțin o posibilitate: aproximarea unui portret semnificativ, implicarea invenției „critice“ în explicarea scriiturii și omului de teatru Zaharia Bârsan. Autorul monografiei, însă, nu face asta; cu inexplicabilă modestie, se retrage în umbra informației și își creează, prin ex-

să între în linia întâi a unor, fără glumă, furtunoase dezbateri. Urmăresc spectaculoasele intervenții de acest fel ale lui Nicolae Manolescu de câte ori ele se produc cu o admirație umbră doar de regretul de a nu-l fi putut imita în această privință pe cel as fi vrut. Cronicarul literar dispune de posibilități de exprimare pe care un critic obișnuit nu le are.

A) doilea aspect asupra căruia doresc să mă opresc pentru o clipă nu are nici o legătură cu primul și se referă la modul diferențiat în care Nicolae Manolescu scrie despre critici după vîrste și generații. S-ar zice Dumitru Micu, Ov. S. Crohmăniceanu, Eugen Simion și alții sînt comentați fără entuziasm, iar uneori chiar fără chef intiminați cu hotărîtoare rezerve în cronici altfel desigur, în mare privind lucrurile, pozitive, cum se spune. G. Dimisianu a fost „uitat“, dacă nu mă înșel, de la volumul său de debut. O tăcere absolută este păstrată în legătură cu cartea despre Gogol a lui Lucian Raicu (în legătură cu această ultimă împrejurare, Nicolae Manolescu ar putea invoca, e drept, articolele de o nejustificată iritare pe care Lucian Raicu a găsit că e cazul să i le consacre. Tăcerea sa ar fi deci o replică. Cineva care și-a asumat greaua sarcină a cronicii literare, dovedind nu o dată că este și perfect capabil și foarte hotărît s-o dețină vreme îndelungată, nu poate însă nici invoca un asemenea motiv, nici recurge la o asemenea replică). În contrast cu aerul de insatisfacție cînd blazată, cînd iritată cu care sînt tratați colegii de generație sau cel din generațiile imediat anterioare, criticii tineri au adeseori parte, în critica lui Nicolae Manolescu, de articole sărbătorești, care îi înalță peste noapte, ca săltați de un val, tocmai în virful ierarhiei, sau pe aproape, în tot cazul de o vizibilă bunăvoință (Bunăvoință de care e locul să mărturisesc că am beneficiat eu însumi, la vremea debutului meu editorial. Trebuie deci să îi tină, de estii critic, ca să dăci lui Nicolae Manolescu. Cum însă anii trec...), Nu as vrea să fiu greșit înțeles. Nu cu o altfel de admirație decît aceea cu care îi urmăresc pe alții din criticii de mult consacrați îi admir, de pildă, pe Al. Călinescu sau Alex. Ștefănescu (aș mai putea cita și alte nume). Obiectiv nu se referă deci la faptul că Nicolae Manolescu îi laudă pe criticii tineri, ci are în vedere exclusiv raporturile în care aceste judecăți favorabile intră cu judecățile mai puțin sau deloc favorabile aplicate criticilor „majori“ (cu și fără ghilimele).

SĂ TRECEM acum, după cele spuse — cititorul cronicarului literar are întotdeauna conștiința încărcată — la Teme. Ajunse la al treilea volum (voi avea în vedere însă aici întregă serie) ele reprezintă — pentru a cita chiar titlul unui articol al lui Nicolae Manolescu — niște „Lecturi de vacanță“. Cită poate avea un critic care și-a propus să țină piept de unul singur valurilor editoriale succedindu-se fără odihnă. Spre deosebire de Dumitru Micu, Nicolae Manolescu nu se plinge de corvoada recenzii săptămânale (care în cazul lui nici nu pare a constitui o corvoadă). Profită însă din plin, după cum stau mărturie chiar Teme-le, cu o foarte exactă prețuire a timpului de care (dintre scriitorii) numai un cronicar literar e în stare, de flece clipă de răgaz, de fiece moment liber pentru a-i relua pe clasici în lecturi de obicei infidele, a parcurge mari cărți de cultură (semnate de un Wölfflin sau de un Huizinga), a citi multă literatură străină, a scrie câteva interesante, mo-

derne „proze“, a propune „subiecte de nuvelă“, a face considerații despre pictură, sculptură, film, spectacolul teatral, a reflecta asupra unor importante probleme și aspecte literare etc. După cum se vede „temele“ de vacanță ale lui Nicolae Manolescu sînt foarte diverse iar „vacanțele“ sale, ca să spunem astfel, de lucru. De lucru bine orientat, în ciuda impresiei de relaxare, hazard și chiar gratuitate pe care aceste volume le pot da unui cititor mai puțin atent, în raport cu cele două principale obiective ale activității criticului: cronica și istoria literară. Interesat să stabilizească „asemănările“ dintre parnasieni și simbolisti „sub raportul unei arte conștiente de sine“ sau de relația dintre document și ficțiune în secolul XVII spaniol, Nicolae Manolescu se află în realitate mult mai puțin departe decît s-ar putea crede de preocupările sale curente. Excelent critic de poezie și unul din, ca să spun așa, lectorii de bază ai romanului românesc contemporan, cronicarul literar Nicolae Manolescu nu poate decît profita (și evident, alături de el, și noi!) de pe urma unor asemenea la prima vedere meditații fără rost sau sterile operații comparativiste. O serie de articole din cele trei volume de pînă acum constituite deja capitole sau vor putea fi ușor incluse în diferitele capitole ale unei viitoare istorii a literaturii (nu lucrez la ea — preciza Nicolae Manolescu într-un interviu — ci în vederea ei). În Teme-le din 1971 există cite un articol închinat lui Odobescu și Sadoveanu. Recitate astăzi, după apariția cărților consacrate celor doi scriitorii, prezența lor ni se pare semnificativă. Admirabilele *Spicuri* (din Teme 3) reprezintă nu numai o antologie comparată, ci și o mică istorie a poeziei românești de la Dosoftei la Coșbuc și Goga. Cronicarul literar este nu mai puțin prezent în Teme, citind-o de pildă pe Emily Dickinson cu capul plin de versuri ale poezilor români de azi, sau muștrindu-l camaradereste și bătîndu-l pe umăr pe Balzac (al cărui *Père Goriot* îi pare criticului „fără destul mister, cusut cu ață albă pe alocuri“) ca pe un contemporan de-al nostru, de toată ziua (cum într-un fel și este). Fiecare din cele trei volume are cite unul sau mai multe centre de greutate, determinînd acel balans al preocupărilor din care pot — sau nu — rezulta lucrări viitoare. În Teme 2 un asemenea centru de greutate par a forma cele 5-6 articole despre Dostoievski. În recentele Teme reflectă despre roman, care vor încheia, se pare, o nouă carte. Pe de o parte, și în teorie, Teme-le nu fac decît să continue, pentru a vorbi în termenii — desigur metaforici — ai criticului (v. *Petruska* sau *despre lectură*) lectura de tip laic prin excelență caracteristică cronicarului literar. Pe de altă parte însă, și în fapt, ele ilustrează și lectura de tip „religios“, consacrată operelor fundamentale.

Subtilitatea nelăsată să parantizeze, supravegheată de luciditate, eleganță și precizie, finețea și rigoarea se împletesc. În textele din Teme, uneori numai în arabescuri grațioase, simple jocuri ale inteligenței. Altcori însă toate aceste calități converg spre realizarea unor impresionante modele de demonstrații. Preț pentru o analiză sociologică (*Urmuș*), *Automobilul și Căprioara*, *Radicalul Bacovia*, *Locomotiva și faunul* (Blaga), *Andersen cel crud*, *Conspic filosofie* (Kierkegaard) și — cu o mențiune specială — *Poezia ca teatru* (Coșbuc) sînt asemenea demonstrații coerente, de o remarcabilă exactitate, rotunde ca niște sfere perfect închise în ele însele. Dacă reproșul pe care Nicolae Manolescu mi

literară. Ceea ce îl îndreptățește pe Justin Ceuca să afirme că „Zaharia Bârsan este primul dramaturg de notorietate și valoare recunoscută pe care îl dă Transilvania“ literaturii române. Ca interpret și conducător de trupă, apoi ca director de teatru a făcut puține concesii la valoarea estetică a artei teatrale, el fiind cel care, cum spune cu neascunsă satisfacție un alt transilvan (Alexandru Hodoș), „a ucis diletantismul“ incurajată de *Societatea pentru crearea unui fond de teatru român*.

În întregul ei, opera diversă dar unitară a lui Zaharia Bârsan impune o valență neanalizată de autorul monografiei, și anume: teatralitatea. Nu lirismul, ci teatralitatea dă unitate întregului: (chiar și poezia sa stă sub acest semn — în pofida izolării de întreg, pentru ușurînta analizei ea se specifică tot prin teatralitate (tipologia lirică, gesticulația, retorica etc.). De aceea era de absolută necesitate un capitol de sinteză care să exprime numitorul comun: valoarea exemplară a omului de teatru, cetățean și artist, frondeur și militant, esteti și om de acțiune.

Devoțiunea autorului se convertește în omagiu pentru exemplarul om de teatru de altădată Zaharia Bârsan.

Constantin Hărlav

Valeriu Cristea

l-a făcut în legătură cu *Alianțe literare* — acela de a închide orice porțiță în, ca să zic așa, demonstrațiile mele poate fi adresat unui critic (nu în aceasta constă oare ambiția sa supremă?), i l-aș putea acum întoarce, sub formă de compliment însă. Demonstrațiile citate, și alte citeva, alcătuiesc, am spune (lucrul e mai vizibil în Teme 3), o adevărată matematică a disocierilor microscopice și a analogiilor trase în perfecte, geometrice paralelisme, a premisilor, deducțiilor și concluziilor rinduite în raționamente fără cusur. Răceala paginii cristalizează la rîndul ei impresia de operație științifică. Recentele Teme aduc însă nu numai un plus de precizie, ci și un plus de artă. Din această cauză, pe alocuri, textul poate părea prea „lins“, senzația plăcut-iritantă fiind a contactului cu o suprafață de plus. Numeroase observații și descoperiri sînt de reținut. „Scrisorile din Negru pe alb“ arată Nicolae Manolescu — sint eseri ca acelea englezesti ale lui Johnson, Addison ori Goldsmith...“. Mai mult ca perfectul constituie, la Hortensia Papadat-Bengescu, „expresia gramaticală a suspendării intruzii Ca romane psihologice, romanele ciclului Hallipa sînt romane ale amînării acțiunii prin discurs [...] înaintarea prozei are loc prin semnificații, nu prin evenimente, prin analize, nu prin epică. Mai mult ca perfectul indică tocmai amînarea fără termen a oricărui nou eveniment“. Nu pot lăsa nesemnaltă frumoasa *Cameră fantastică* din Teme 2, cu scrierile și dulapuri bachelardiene plutind în prospețimea unei tulburătoare amintiri din copilărie. Sînt și surprinzătoare scaderi în raport cu nivelul general al „temelor“. Nota interpretării este vizibil forțată în toate cele trei texte consacrate copiilor din opera lui Caragiale: „Acești copii teribili (Ionel din *Visita*, Il. Goe n.n.) tranzează pe toată lumea. Și dacă lumea lor ar fi mai mare, ei s-ar chema cu siguranță Calgula, Caracala sau Commodus, tiranii (aproape) copii ai românilor“.

O anumită volubilitate a inteligenței caracterizează textele lui Nicolae Manolescu, făcîndu-se simțită în cascada de explicații, în abuzul de analogii, în generalizările grăbite, pline de acel tipic „tupeu“ critic călinescian, părăsind repede solul operei pentru a executa, la o mare înălțime față de ea, spectaculoase demonstrații. Nicolae Manolescu pare a crede că totul se poate explica, și are pentru orice o explicație gata pregătită. „Împrejurarea s-ar explica așa...“, scrie criticul într-un articol despre Pierre Marc Orlan din Teme 2. Fraza ar putea servi drept motto pentru oricare din textele sale. „În fond, suferința secretă a doctinarului (Tolstoi n.n.) este de a nu fi la înălțimea propriei doctrine“, se afirmă, de exemplu, într-un loc, peremptoriu. Fără alt rost decît poate acela de a dovedi „ce mică e lumea“ mi s-a părut apoi analogia dintre nuvela lui Slavici *Gura satului* și povestirea *Tumulul valorilor...* a japonezului Mishima. Pornind de la un personaj nereprezentativ (Marmeladov), Nicolae Manolescu ajunge la concluzia (mai bine zis avansează ideea) că drama eroului dostoievskieni în general este „aceea de a nu avea unde să se ducă“: „nici unul dintre ei nu ar avea un loc unde să se ducă, unde să se ascundă de ceilalți, unde să rămînă singur“. Nu vreau să-mi dau aere de specialist în Dostoievski. Cred însă că aserțiunea criticului e cu totul în afara operei. Personajele dostoievskiene caracteristice, dimpotrivă, tocmai că au un asemenea loc, „unde să se ducă“, „unde să se ascundă de ceilalți“, „unde să rămînă singur(i)“. Acest loc este colțul ungherul. Fiinte de ungher prin excelență, ele nu pot fi definite fără a se ține seama de această realitate. „Crezi poate că sînt vesel? — îi spune Svidrigailov lui Raskolnikov. Nu, sînt posac: nu fac rău nimănui, dar stau uneori și cite trei zile la rînd într-un ungher, fără să deschid gura“. De la domnul Proharcin, care ascuns după un paravan, ruineză visul puterii prin îmbogățire, la omul din subterană, Raskolnikov, Ippolit și ceilalți ungherul joacă un rol determinant în structurarea lor ca personaje-idei.

Activitatea critică a lui Nicolae Manolescu este de pe acum foarte bogată. Am schitat în acest articol doar citeva impresii generale mai vechi sau mai noi, legate de ea. Cu speranța că autorul nu va găsi că sufăr de „amuzie“ (termen explicat și interpretat în primele Teme, la p.p. 31-33).

Dincolo de competiții

DISCUȚIILE care au precedat Colocviul național de poezie au redescris gustul, ce părea uitat, pentru considerațiile de ordin mai general privind evoluția liricii românești postbelice; s-au reluat, aduse la zi sub aspectul ilustrării cu nume și titluri, observații mai vechi despre succesiunea generațiilor și a căutărilor de noi teritorii și limbaje poetice.

Domină însă, ca și în încercările de acum cîțiva ani, preocuparea de a se găsi o formulă, cît mai încăpătoare și mai elocventă, prin care să se definească și să se rezume un proces totuși imposibil de redus la o definiție. Așa se explică întrebuintarea frenetică a noțiunii de generație: termen salvator, instrument comod, cheie universală, acest cuvînt este folosit în toate chipurile și în toate sensurile, cu o libertate dubioasă. Spiritele mai ponderate îl oculesc; „generația” este înlocuită prin „promoție”, schimbare totuși neesențială, întrucît modul de a se privi realitatea literară rămîne același: din exterior, prin aplicarea de criterii impropii și prin delimitarea de „faze”, „etape” sau „valuri”. Individualitatea poeziei este sacrificată în numele apartenenței la o „generație” sau alta; se stabilesc, deseori strict circumstanțial, „lideri”; se inventează „opoziiții” între diferitele „valuri” și „promoții”; se descriu raporturi de subordonare și dependență; pe scurt, în locul unor imagini ale poeziei românești contemporane se propun clasamente și diagrame foarte asemănătoare cu diagramele și clasamentele folosite de ziariștii care scriu despre mișcarea sportivă. Sînt slăvite „performanțele”, sînt invocați nostalgic „așii” de altădată, se caută „speranțele” și posibilitățile noi „campioni”. Poezia e văzută ca o competiție, critica devine arbitru, iar de la arbitraj la arbitrar nu este decît un pas: se lansează „vedete” efemere, se contestă talentul unor poeți cărora li se poate contesta orice în afară de talent, despre cartea unui autor preferat același dezinvolt comentator scrie trei recenzii în

trei locuri diferite, făcînd astfel și dovada vocației sale de impresar, talentat, desigur, și inteligent, de bună seamă, fiindcă numai din unirea talentului cu inteligența putea ieși, de pildă, negarea dezinvoltă a unui poet ca Mihail Ursachi.

POEZIA se află înscăpeteada dincolo de orice competiție, reală sau inventată. Foarte instructivă este în acest sens antologia pe care a publicat-o de curînd Gheorghe Tomozei: o culegere tematică (poezii de dragoste) și cronologică (versuri scrise de-a lungul a două decenii, între 1957 și 1977), conținînd deopotrivă o „istorie” a liricii autorului și o „istorie” a liricii contemporane. Iubirea, natura și copilăria reprezintă, pentru evoluția poeziei românești postbelice, spațiile în care se manifestă dorința de eliberare lirică față de constrîngerile dogmatice; în timp, momentul descoperirii acestei posibilități se poate fixa în anii 1955—1957. Pastelurile lui A.E. Baconsky (poet fără „generație” și aflat dincolo de orice „generație”) din volumul **Dincolo de iarnă**, poeziile de dragoste ale Ninei Cassian din **Virstele anului**, puterica impunere a universului candorilor adusă de Nicolae Labiș înseamnă mai mult și altceva decît avansarea în noi orizonturi poetice: înseamnă situaarea în orizonturi favorabile poeziei, instalarea în teritorii în care poezia se poate afirma fără opreliști, supraviețuind, perpetuîndu-se, rezistînd limitărilor sterilizante. Cînd A.E. Baconsky scria „O, dali, tufănci și crizanteme / Flori tîrzii, flori de toamnă — / De aramă, de purpură steme / Peste paloarea grădinilor brumate, / Un sentiment nelămurit mă tot îndeamnă / Să vă iubesc mai mult decît pe toate”, se restituia, de fapt, dreptul poeziei de a fi proaspătă, sensibilă, viguroasă în deschiderea ei către explorarea zonelor afectivității. Așa-numita

* Gheorghe Tomozei: **O oră de iubire**, poezii de dragoste, Ed. Eminescu, 1978.

„resurrecție lirică” începe printr-o resurrecție a sentimentelor; dragostea este mai puțin un obiect al poeziei, cît este un adevărat izvor de apă vie din care, fără deosebire de vîrstă, de situație literară, poezii din anii '60 vor face lîncipala forță de metamorfozare a poeziei, proces pentru care titlul celei de a doua cărți a lui Nichita Stănescu (**O viziune a sentimentelor**) are volorarea unui reper, desemnînd nu atît un univers cît un mod de a-l stăpîni poetic: este momentul cînd se caută un limbaj, fără a mai fi nevoie de existența unui limb protector. De la eliberare la libertate: poeziile de dragoste din antologia lui Gheorghe Tomozei fac vizibil acest traseu tocmai prin caracterul tematic al selecției. Primele texte ale cărții aduc, în ordine, o cucerire a sensibilității (**Vi-nătoare**), a metaforei bogate (**Amintire**), a poeziei, apoi, ca stare de sensibilitate, inversare a termenilor caracteristică pentru un poet care, fără a crea un stil, are totdeauna un stil.

Din această ardoare a „artei” se naște o remarcabilă poezie a iubirii de iubire: la jumătatea deceniului trecut, Gheorghe Tomozei scrie versuri luminos sentimentale, pure și seducătoare în retorică lor galantă și romănțioasă, deloc totuși facilă, deloc superficială, foarte însuflețită în muzicalitatea ei visătoare și melancolică. Erotica devine un ritual, o pură ficțiune apoi, invocată întrucît se creează astfel o atmosferă sustrasă informului, de taină și feerie: „Cum s-ar putea în vară să rămînem, / cum s-ar putea să ne păstrăm sub frum / cînd aerul în jurul nostru scade — / cu șiruri de cocori ca niște frînghii / carbonizate de furtuni — și cînd / mîna înfînsă uită să mă cheme / și chiar inelul e un semn de toamnă, / cu aurul peste nisip prelins ? // Mîinile tale aprobele acum / de ape vechi și cu un strigăt palid / deschide-mi umbra-n care te păstrezi / ca o duminecă a mării, albă. // Inelul ți-l despoaie și cu el / și sîngele, ca pe o haină-l lepezi / — cu amintiri împovărînd, și ore, / cu săptămîni ce

n-au fost și-ale mele — / și-așa prin anotimpuri în derivă, / să ne descoperim, pe totdeauna, / cu trupuri gilgînd de-un singe nou...”

Convenția este apoi depășită printr-o asumare mai deplină; își fac apariția elemente livrești și culturale; mai rafinat, gustul pentru elemente poetice se îndreaptă către materiile prozaice, basnale, cenușii; este exploatarea valoarea muzicală a lipsei de muzicalitate; asociațiile sînt mai capricioase, chiar hazardate, uneori absurd, expresia se arhaizează voit; „artisticul” cedează teren dispoziției ludice: „Numai în Arcadia vom fi fericiți, / acolo vom minca pe săturate / noi, mai întii noi, pe urmă cail / și dragostea noastră. / Doar în Arcadia, în Arcadia, întelegi ? / Acolo eu / aș putea fi poet încă în timpul / vieții, pricepi ? iar tu Brigitte Loren, iubito, / în Arcadia vinul e ieftin, iar sîngele / însurcabil de scump, și pieriți nu sînt / fiindcă nu mai sînt răni. Acolo / mari iepuri clocesc ouă de pîine, cuvintele / se vind în flacoane fosforescente și flecare va avea / dreptul, ba chiar datorita să spargă zilnic / o bancă. Acolo vom fi de nedespărțit, / în Arcadia, numai în Arcadia !”. Romănțiozitatea s-a transformat în ironie, iubirea e acum deopotrivă himeră și pretext, ficțiune și parodie, mit și deziluzie; prezența totuși statornică, în ciuda tuturor schimbărilor de perspectivă și de atitudine, într-o poezie iluminată de sentimente prefăcute în stări de sensibilitate.

Mircea Iorgulescu

Calendar

- 13.X.1911 — s-a născut Teodor Al. Munteanu
- 14.X.1908 — s-a născut N. Rădulescu-Lemnar
- 16.X.1863 — s-a născut Aurel C. Popovici (m. 1917)
- 16.X.1885 — s-a născut Mihail Sorbul (m. 1966)
- 16.X.1924 — s-a născut Lidia Bote
- 16.X.1939 — s-a născut Nicolae Damian
- 16.X.1962 — a murit Al. Claudiu (n. 1896)
- 16.X.1976 — a murit Traian Lalescu (n. 1920)
- 17.X.1884 — s-a născut Const. Șaban-Făgețel (m. 1947)
- 17.X.1897 — s-a născut Ștefana Vălsar-Teodoreanu
- 17.X.1859 — a murit D. Th. Neculiță (n. 1804)
- 17.X.1905 — s-a născut Al. Dima
- 17.X.1923 — s-a născut Constantia Bărbuceanu
- 17.X.1930 — s-a născut Felicia Marina
- 17.X.1935 — s-a născut Aurelian Chivu
- 18.X.1875 — s-a născut George Ranetti (m. 1928)
- 18.X.1898 — s-a născut George Talaz (Gh. Antonescu, m. 1975)
- 18.X.1903 — s-a născut Sandu Tzigara-Saniurcaș
- 18.X.1907 — s-a născut Maria Arsene (Arthur Arsene, m. 1975)
- 18.X.1907 — s-a născut Mihail Sebastian (m. 1945)
- 18.X.1911 — s-a născut Robotos Imre
- 18.X.1922 — s-a născut Iona Stăvăruf
- 18.X.1928 — s-a născut Ștefan Mihălescu
- 18.X.1936 — s-a născut Ion Aramă
- 18.X.1938 — s-a născut C. Stănescu
- 19.X.1643 — s-a născut Mihail Hăilel (m. 1711 sau 1712)
- 19.X.1697 — s-a născut Jacques Byck (m. 1964)
- 19.X.1908 — s-a născut Dumitru Almaș
- 19.X.1904 — s-a născut Nicolae Condeescu (m. 1966)

- 19.X.1912 — s-a născut George Popa (m. 1975)
- 19.X.1916 — a murit Const. T. Stoika (n. 1892)
- 19.X.1935 — a murit Glib Mihăescu (n. 1894)
- 19.X.1961 — a murit Mihail Sadoveanu (n. 1880)
- 19.X.1975 — a murit Romulus Fabian (n. 1902)
- 20.X.1872 — s-a născut Cincinat Pavelescu (m. 1934)
- 20.X.1892 — s-a născut Tache Papahagi (m. 1977)
- 20.X.1893 — s-a născut I. Crețu (m. 1970)
- 20.X.1895 — s-a născut Al. Rosetti
- 20.X.1903 — s-a născut Nicolae Gane
- 20.X.1924 — s-a născut Valentin Silvestru
- 20.X.1928 — s-a născut Pompiliu Marcea
- 20.X.1930 — s-a născut Ioan Grigorescu
- 20.X.1948 — s-a născut Ioan George Șeitan
- 21.X.1891 — s-a născut Perpessicius (m. 1971)
- 21.X.1903 — s-a născut Emil Vărtosu
- 21.X.1911 — s-a născut George Demetru Pan (m. 1972)
- 21.X.1923 — s-a născut Mihail Gaflîța (m. 1977)
- 22.X.1878 — a murit Mihail Zamfirescu (n. 1839)
- 22.X.1918 — s-a născut Dan Dușescu
- 22.X.1939 — s-a născut A. I. Zălinescu
- 23.X.1884 — a murit Alex. Gavra (n. 1797)
- 23.X.1908 — s-a născut Octav Sargețiu
- 23.X.1911 — a murit J. Boniface-Hétrat (n. 1851)

- 23.X.1957 — a murit Mihai Codreanu (n. 1876)
- 24.X.1818 — s-a născut D. Gusti (m. 1887)
- 24.X.1888 — s-a născut N. Davidescu (m. 1954)
- 24.X.1909 — s-a născut Ion Calboreanu (m. 1964)
- 24.X.1921 — s-a născut Veronica Porumbacu (m. 1977)
- 24.X.1943 — s-a născut Cornel Morara
- 25.X.1896 — s-a născut Eugen Constant (m. 1975)
- 25.X.1898 — s-a născut George Mihail Zamfirescu (m. 1939)
- 25.X.1902 — s-a născut Dimitrie Popovici (m. 1952)
- 25.X.1923 — s-a născut Darie Magheru
- 25.X.1923 — s-a născut Toth Istvan
- 25.X.1929 — s-a născut Mircea Lerian
- 25.X.1943 — s-a născut Mircea Oprîță
- 26.X.1673 — s-a născut Dimitrie Cantemir (m. 1723)
- 26.X.1813 — s-a născut Cezar Bolliac (m. 1881)
- 26.X.1863 — a murit Andrei Mureșanu (n. 1816)
- 26.X.1884 — s-a născut Horia Petra Petrescu (m. 1962)
- 26.X.1884 — a murit Iona Codru-Drăgușanu (n. 1818)
- 26.X.1885 — a murit Grigore Alexandrescu (n. 1810)
- 26.X.1928 — s-a născut Grigore Smeu
- 26.X.1941 — s-a născut Vasile Speranța
- 27.X.1924 — s-a născut Vasile Nicorovici
- 27.X.1928 — s-a născut Adrian Hamza
- 27.X.1938 — s-a născut Alexandru Brad
- 27.X.1976 — a murit Szilágyi Domokos (n. 1938)

TELEGRAME

Stimate tovarășe
N. RĂDULESCU-LEMNARU.

Cu prilejul aniversării a 70 de ani de viață, dintre care cei mai mulți i-ați dăruit activității literare și obștești, în anii socialismului, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă din inimă sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească.

La mulți ani!
Președinte,
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite
tovarășe **DUMITRU ALMAȘ.**

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească pe care le desfășurați cu pasiune în slujba construirii socialismului în patria noastră.

La mulți ani!
Președinte,
GEORGE MACOVESCU

Stimate și iubite
tovarășe **DAN DUȘESCU.**

Cu prilejul celei de a 80-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea de creație literară și în munca obștească pe care o desfășurați cu pasiune, pusă în slujba literaturii contemporane.

La mulți ani!
Președinte,
GEORGE MACOVESCU

Gheorghe
Tomozei

Vapor

Credeați că sint domoală luntre,
luncind printre coapsele fluviului
pină ați ajuns între roțile
vaporului meu cu zbaturi
mușcind apa
cu limbă de ocaș !

Spectacol

Nu mi se-aude răsufletul, mă trag în umbră,
pal,
nu ating pocalul și talgerele ;
vreau să trec nezărit, neauzit, neștiut —
dar mina mi se varsă peste fața de masă...

Într-o casă pustie

Netrebnică muiere și netrebnic bărbat :
eu mi-am Scris copiii,
tu i-ai Desenat...

Solitar

Noapte
într-o odaie cu oglinzi viermănoase,
cu luminări de aer
aprinse cu foșnet de rochii
și vibrația fără noimă
a tablourilor
dezacordate...

Condotierul

Sint condotierul cu lefi neprimite,
cu un cal numai coaste
și-o sabie cu limba tăiată.
Nu mi-am primit arginții
pentru ultimele trei războaie
și miine, de-am să mă prăpădesc
cetatea îi va cumpăra calului meu
ovăz
și un alt condotier.

Virgil
Teodorescu

Navele regine

Incep și eu să semăn din ce în ce mai bine
cu cei care-au murit spre-a fi iubiți
să semăn cu buștenii de ape asvirliți,
aceste nave care-au fost regine,
umflindu-se adeseori în pene
distruse de comploturi pe sfert eoliene,

Deci va veni și seara acelei lungi tăceri
pe care nici chiar carii nu-ncearcă să
o strice,

tăcerea ciuruită de alice
ca blana unui fabulos mistreț, —
și eu ce preț sălbatec, cu ce preț
am cîștigat virajele pitice
căzute alandala dintr-un turn, —
pe cînd imensul spațiu taciturn
îmi va rămîne-n veci de veci complice.

La groapa cotropită de zăpadă
se va tîri, timidă, crepusculara zadă,
într-un vârtej patetic și olog,
și cerul de deasupra cădea-va ca un stog,
cu-n bubuit prostesc de tobă spartă.

Cumplita oboască va fecunda țărîna
pulverizînd-o ca pe-un vâl enorm,
și de sub ea, făcîndu-mă să dorm,
spre infinit îmi voi întinde mina.

Lichide dune clare

„Cînd voi fi liniștit am să scriu un vers“
și am să-mi cer (simfonic) partea mea,
adică un havuz sau o cișmea
plantate undeva, în univers.

Freaticile ape vor alerga nebune,
impleticîndu-și unda, spre-acest focar
central,
nici șes întreg, nici vale și nici deal, —
patrulater nemăsurat de dune.

Lichide dune clare vagabondînd mereu
cătrec spuzite buze dorînd să le adape
și setea ancestrală să o-ngroape
sub un enorm taluz de minereu.

Șiraz

Călcăm pe un covor de melci (ce mulți)
și îi striveam sub pașii mei desculți, —
plouase și-ncepuse iar să toarne
și coarnele de melc întrau în carne,
ca o zăpadă pătrundeau în mine,
ca roiurile roșii de albine,
ca o zăpadă putredă, de iască,
și talpa mea intra în lava flască,
întram în amalgamul fără muchi
pină la glezne, pină la genunchi, —
melci fără casă, melci cu coarne vechi,
melci ca cercei de viță la urechi,
ca lapte prins în vasele de lut,
melci fără casă, fără așternut,
ocean viscos cu balele pe bot
pe care noaptea îl străbat inot.

Sînt chiar țărîna

Păi dacă și secara mă face să mă-nchin,
nu, zău așa : sint credincios puțin,
sau chiar mai mult cînd cîmpul îl
contemplu
și cînd pătrund în uriașu-i templu
și ingenunchi în fața puternicelor plante
și-a boabelor ca niște subline diamante
înfipte în cocean, —
sint purtătorul cainic al Marelui Colan
pe care mi l-a prins la git tot șesul,
eu, pină una alta, sint alesul
țărînei care urcă albastră în tulpine,
sint chiar țărîna caldă ce de departe vine
în lungi calești de aur și lectici de atlas,
și după lungă cale
lipsită de odihnă și popas,
se-așează să se culce-n crivatul de cereale.

Liviu Călin

Un adevăr spre toamnă

Vîntul din mine nu scutură copacii
Nu sperie cerbii fugînd cu frigul după ei
El știe să înfigă mai bine-n dealuri aracii
Și mingiie matern cojoacele de miei.

El simte că frunzele n-ar vrea să cadă
Să coloreze pașii noștri în pădure
Și trece șușotînd cu crengile de zadă
Prea tinere să știe de, ce nu port secure.

Atlas

Umeri cu brazi,
Ochi, mulți ochi din care pleacă
Izvoare curate,
Mîinile harfe de zei.
În sufletul tău se string oști de străbuni
Care spun povești fără sfîrșit
În cea mai infrunzită noapte.

Fragment autobiografic

Pe treptele casei, într-o dimineață,
(cred că era o dimineață sîngerie,
de septembrie)
a murit cîinele care mergea cu mine
pină la poarta înaltă a școlii.
Vîntul îi scuturase blana de nisip
și soarele asfințise în ochii deschiși.
Am căutat un loc să-l îngrop,

lingă o rădăcină,
lingă rădăcina celui mai tînăr cais
cînd am auzit cum se naște un vis.
Atunci cu umbra cîinelui în brațe
copilăria mea s-a sinucis.

Heraldică tîrzie

Amurg de burg fără cai inspumați,
fără clopote la răsîntii,
cu soarele coborît în valea de ramuri,
ascunzi în tăcerea ta nouă
valtrapul amintirii,
săgeți, zale, creneluri
și umbre de dueluri,
o pasăre care cîndva,
din orologiu,
vestea că lumina adunată în ceruri
miroase-a rădăcină,
miroase-a brădet și rășină.

Izvoare care plecați

Izvoare care plecați din cele zece degete
ale mîinilor
trecute prin iarba cu iepuri și șopîrle
vă simt în privire
cînd soarele pleacă,
vă aud cum aud copilăria
într-un egrete ;
deasupra încep să vină primele stele
care în jocul de altădată nu aveau ce să
facă
și aprindeau ochii oștirilor de plumb
pe covorul cu florile încă vii
ca odaia să-și înceapă călătoria călare
în primul ceas din „O mie și una de nopți“.

Jancsik Pál

Între două stații

Soaptea e un tren uruitor,
Muncitorul ce călătorește alături
de arme cu capul pe umărul meu.
Eu nu pot să dorm : mă țin treaz
de terioare neliniști — gîndul că viața
în continuă transformare.

El însă doarme un somn liniștit —
azi a muncit toată ziua ; deasupra lui
scinteiază
cerul de vară ; sub picioare, în vis, ține
lumea,
în miini — unelte de muncă
la care luptă
pentru un nobil crez omenesc.

El este eroul
acestei lumi în prefaceri continue,
din care viitorul se naște.
Alături să-i rămii, cu sufletul mare,
să-i dorești somn ușor, să-l înveți
să viseze.

Eu du-i mireasmă de flori și de brazi,
de rîndunele fulgerat peste ape ; să-i
destăinui
multitudini de frumuseți, la tot pasul,
curiile muncii ; arată-i destinul —
nimic mai prejos ca al astrelor :
astin de stea și de zburdalnic copil, el
insuși

Eu privirea, cald, ocrotindu-l ;
să spre-a fi om deplin și bogat,
să-l vătaf să vorbească cu copacii și iarba.
Doar așa poți sta alături de el în tot ce
crează,

doar așa veți fi împreună, construind
viitorul —
un viitor măreț și frumos,
pe dinafară și pe dinăuntru — acolo
în inima omului.

Stea pe fir de iarbă

Pe cîmp, în zori, un fir de iarbă
Jeagănă o stea —
leagănă galaxii răcoroase.
Dar oare uriașele stele
țin ele la piept măcar un fir
de iarbă ?

Cetatea

Pe-aici m-am jucat, aici am crescut —
lingă această cetate tăcută.
O, cite amintiri zac imprimate
în zidurile ei bătrîne și scorojite !
Știu : timpul îi va estompa tot mai mult
tencuielile suprapuse, de soare — însă
o învățătură ce-aici am desprins-o,
de-a pururi voi păstra-o închisă în mine
(cum însăși această cetate mi-e pildă) :
cînd ciinele morții
îmi va da tîrcoale lătrînd,
vreau să-l pot privi în ochi sfidător,
cum sfidează cetatea trecerea timpului ;
asemenea ei, să pot spune : cit am fost în
putere,
mi-am apărat patria, mi-am vegheat
viitorul.

În românește de DIM. RACHICI

Constanța
Buzea

Cuvinte

De la un timp nu sună bine nici un
cuvînt,
Ieri a fost cald, semn că din ceață o să
coboare
Ziua de miine înfrigurată și călătoare,
Ieri a fost cald și siguranță pe pămînt.

Suie pe podium, suie pe soclu marea
tăcere
Ca balerina care dansează fără să vrea,
Fără lumină albă pe brațe, fără putere,
Lebădă lină cu o sălcie inimă-n ea.

Vara-i vinată, toamna cu tact hărtănește,
Fiică frumoasă, riset foșnit printre dinți,
Jerbele verii, florile maicii fierbinți,
Dintr-o tîpsie carnea ei arsă vorbește.

De la un timp, dîntotdeauna. dar și de ieri
Mie de toamnă dor îndărătnic îmi este,
Frunzele toate cad peste mine și peste
Copilul meu prins și rănit de hingheri.

Marea tăcere, nimeni nu știe mijlocul,
Jerbele, verii i le-am întoarce-n zadar,
Carnea ei arsă-i, viața strivită pe minutar,
Maică (tirindu-și briul de lină-n tot locul.

Și iarăși spun, transcrieri de urlet de ciine
E poezia lingă pieritul stăpin,
Toamna mi-e dragă, ea mă lovește, rămîn
Înfrigurată și călătoare ziua de miine.

Cursa

Perechile au dovezi că se vor distruge
ușor,
Coroanele că se vor fisura, greu așezate pe
frunți,
Copiii născuți vor duce semnul
nedespărțirii de maică,
Dar ea va uita sfidată sublimul fragedei
nunți.

Nimic nu are greutatea duratei în care
sperăm,
Nici un lucru din colecția rece a lumii,
Nici un cuvînt din sfîntul părinților grai.
De aici invazia sentimentelor nefolositoare
Și greutatea pămîntului, falsă, pe care
incerci să le-o dai.

Greutate au miinile-n somn,
Fluturii ruți în bucăți izbîndu-se singuri
de geamuri.
Din lămpile lunii aprinse cu numele Mai
Scrumul e smuls, el nu părăsește speranța,
el este greu,
El se va așterne cîndva peste toate,

Și tuturor ne va veni rîndul să alunecăm
în colecția
De aripi astenice la care, poate, se uită un
zeu.

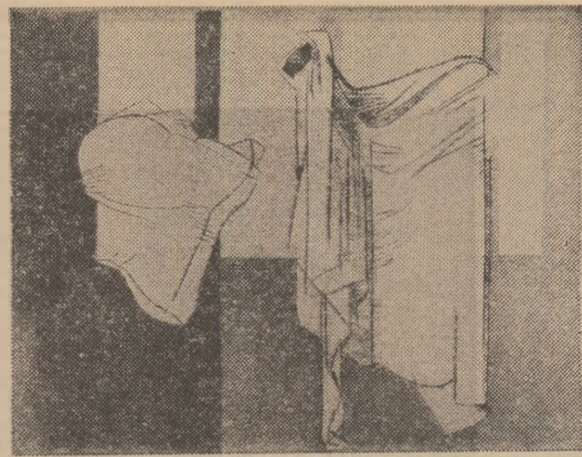
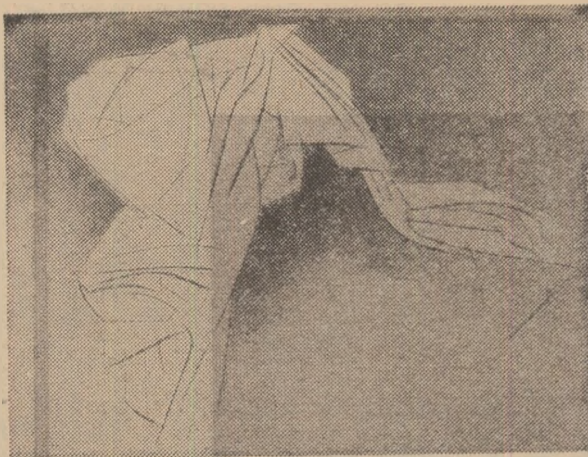
Tipar

Crizanteme, frunze de tablă, planoare,
Olane sub mușchi verde în cartierul
liniștit,
Semne de toamnă, ploaie în așteptare,
Praful dublînd impresia de suflet canonic.

Șiruri lungi de cocoare și giște alunecă
Înspre capătul lumii, dar sînt din hîrtie
foșnînd,
Dincolo de norii încremenți în plumb se
întunecă,
E o tiparniță cerul înnămolit într-un
grînd.

Capătul lumii deschide poarta sfios,
Acolo iluzia palidă intră la retopit,
Cum s-o ajut de atît de departe, de jos,
Sînt dezolată uitîndu-mă în asfințit.

TINERI POEȚI

Rîvna pentru maica Țară

Vatră de pămîntean
ce-ai cîtorit de neam,
ținut curat de port
și obicei fără pereche,
închinăciune adîncă stemei
și casei de lut
a moșilor mei!
Pădurilor de stejari și carpeni
și binecuvîntatului izvor!
Datori îți sîntem
cu darul învățaturii noastre —
în stadiul luminii de-nceput
cu a vrerii biruință,
și-a rodniciei grijă
în focul viu
al pirguirilor din urmă!

Rodica Melania Culianu

Uitînd pămîntul

Cenușa dintre noi a dat în floare;
deschide poarta să primești cuvîntul
de care m-ai înstrăinat
cînd nici nu mă născusem încă.
De bunăseamă că strămoșii mei
au preaiubit cu patimă zăpada
șarpele casei vulturul cezar
și urma
ce o-ncrustează stelele pe prunduri.
Căci altfel cum de mă lovește peste gură
cu pumnul plin de muguri și semințe
în fiecare zi pămîntul
pe care-l tot uităm la margini de orașe?
Și n-am cîntat eu floarea de mortar
nici pasărea cu aripă de fontă
n-am scris vreo odă stîlpului de telegraf
și cu tramvaiul nu am stat la masă.
Ci poate-am plîns cu tîmpla pe o piatră
acasă-n munți cînd ne-ncerca ninsoarea
și ochii mamei — două ceruri —
ne îmbrăcau în hainele iubirii.
Uitînd pămîntul scriem în orașe
cu plumb de ziare despre griul tinăr;
pruncul născut la coarnele de plug
zvirle din gură țîța Stelei sale.
Iată cum plînsul lui e-un vis liniștitor
în somnul pietrelor de temelie.

Ioan Evu

Prima-venire

Casele și-au dormit noaptea
În silnică baie de ceață
Stătut, pămîntul miroase,
Din zori, a iarnă pe moarte.

Pași fără nume, aceiași
Lasă în aer dire de grabă.
Pe buze, gînduri la ziua de azi,
Se-neacă în frigul molatec.

Știrbă de raze, lumina îngroașă
Umbre de verde și reavăn.
Cu beția dospită în piini,
Case și străzi își fac tencuială.

Drog — umezeala se cerne pe ziduri,
Suflete abia incropite le îngină.
În pete mai vechi de speranță
Cu vrajă cînstită, renaște sămînța.

Liana Scutelnic

Toamnă de aur

De osia humii
frunzele trag
toamna sapă adînc
în lumină
din glezne subțiri
fecioarele cad
lovind asfințitul
de steaua rubină.

Sînt

Trec munții
atîtor cuvinte banale
eu sînt diligența
poetului prins
prin noaptea ascunsă
între două pumnale
cailor pasc iarba
pe timpul ucis

Adi Cristi

Privilegiu

(Despre condiția poetului)

E un privilegiu să poți găsi
în vechiul corn englezesc
un cuib de pitulici
sau buchetul rece
al unor vetuști toporași
un privilegiu e să stai de vorbă
cu cei care nu-și arată niciodată fața, ci
numai

ii presimți
cu norul purpuriu pe care dorm
îndrăgostiții

e un privilegiu să poți scoate
dintre cutele memoriei
întact acest parfum de glicină
și sunetul slab care-l însoțește

un privilegiu e să poți călca
pe acest tărîm-colt de țară aievea
și urma să-ți rămînă
ca o îmbrățișare
să poți rostui
numele lucrurilor
în edificii calme pentru iluminările

sufletului
să poți restitui omului care-și ține capul
în palme și privește în gol
surisul și imaginările lui amintiri
un privilegiu e

Ioan Ivan

Către sine

Știi, sufăr se pare de o boală melancolică
Prin pori simt un sunet fluid care
lucrează continuu
Fentru cine anume? Răspuns nici eu nu
știu să îți dau
Ar fi trebuit să ascult de cele șapte
porunci și nu ascult
Ar fi trebuit să am un fiu pînă la acești
douăzeci și șapte de ani ai mei și nu am
Ar fi trebuit să îți scriu și nu am avut
curajul să-ncep
Nu te îngrijora însă, îți păstrez o amintire
frumoasă

În fața filelor tale degetele mele s-au
întilnit de cîteva zeci de ori
Retrăgîndu-se de fiecare dată șovăitoare
în economia silabelor

Fără regrete fără dureri prea mari
Îngînd respirația singelui în aortă
Singura care mai putea reconstitui
imaginea fidelă a lumii...

Lungi cavalcade pregătesc în octombrie
duzii desfoliați

Ramurile lor chircite de frig mici arbalete
în strălîmpezimea de cuarț a toamnei

Dau reflexe tîrzii sub pămînt
În cauda venenum în cauda venenum
Învelișul cutanat al simțurilor în mișcare
dislocă atomii liberi de oxigen
Pe cînd tu înstrăinat de tine însuși orbit
de tine însuși

Treci urmînd cauza lor în absență

Gabriel Stănescu

Orfeu

La nașterea mea pămîntul
De trei ori a încuviințat și m-a primit.
Fulgerele trunchiate din oasele aproapei
Mă luminau din fiecare brad boturi de
ciute

Și-n smircul de izvor
Învălmășiri de cer mai mult se tulburau.
Au început apoi cuvintele să-mi singere
Pe la răscuri iar eu pe urma lor vestind
Pe acel ce grăia prin mine atît de aproape.
Pînă la urmă desigur am spus și
Ce faceți voi acești trubaduri moderni
Cu lira ghiftuită-ntre genunchi
Și pruncul gol în albie plîngînd
Pe turnurile mindrei Transilvaniei
Ați început să scrieți ca ploile de vară
Limpezi și fierbinți,
Ce puhoiesc de la-nceputul lumilor
prădalnic
Și cel ales, pe scara lor la cer să se suie.

Dar lăsați imaginea mielului să treacă
Prin fața ochilor mei ca o vedenie
Ci spune-voi că-i veșnicia cu zarurile
cariate.

Lăsați poetul singur cu pruncul gol
Pe brațe înaintînd într-o dulce uitare de
sine.

Dorin Sălăjan

De trei ori fericit

Motto :
„De trei ori fericit cel ce-n
cîntec va introduce un nume“
Ossip Mandestam

Cu abur de păduri scufundate se vestește
pe lume Cimpia :
Pe aici bate vîntul înfloririi și umbra
griului pare
Prăbușită peste casa Poetului.

Unde sînt pietre și stele și tinerețea mai
poate o mie de ani să-ntîrzie
tot ce e legămint și tăcere rămîne tăcut
și legat în arginturi :
Mai departe orice nume ai rosti
se scrie pe umărul nopții ca o rană de
dragoste.

Spre spulberarea tristeții iubitei i-am
promis un ținut ca o hrană zehască
I-am spus : voi zidi din petale de trandafir
catedrale
în care să se roage miresele.
Nume i-am dat acestui ținut : IALOM să
se cheme — și-l înmiresmez cu pelinul
Cuvintelor.

Cu turme și arbori albiți de lumină I-am
umplut mai apoi și suave femei
Ca de el să se ample vederea și grele ca
mercurul cuvintele

Am strigat mai apoi cu bucuria irepetabilă
a călăreților verii
cei care noaptea o schimbă pe zi și rotesc
crugul lumii :
De trei ori fericit de trei ori fericit
cîntărețul, bărbatul
care-n sălbatică trudă va curăța de rugină
cuvintul și lira,
și-un nume, prin cîntec va scoate
din moarte.

Poetul e omul care și-a scos din umeri
aripile — poveri de prisos.

Să stingem luminile să tragem cortina
eternității pe lucruri ?
Să vină somnul — e timpul
privighetorilor ?
Purtătorul de scut se
îndepărtează de țărături, veghea lui și-o
ascute de veghea pădurilor.

Fără-de-somnul pămîntului,
fără-de-somnul patriei — Iată
partea de lume a Poetului.

Nu există exiluri ! Nu există întoarceri !
Pentru cuvinte nu există mormînt !
Nu poți cînta dacă gura nu ți-o lipești de
un umăr de pămînt roditor !
Cîntecul adevărat cheamă trandafirii pe
lume smulgîndu-i din carnea planetei
cum uneori se întîmplă ca piuguri să
scoată în lumină în locul semințelor
aur cu chipuri lucitoare de zei sau de
oameni sau plante.

Stau în Patrie în umbra legii cuvintului :
dinții veacului taie văzduhul în jur.

Marius Stănilă

Cîntec

Iubitul meu,
Ne desparte un scaun
Dar eu pot să sparg scaunul,
Ne despart linguri de argint și o ușă
Dar eu pot să fug,
Ne despart papagalii vorbitori
Dar eu pot să tac,
Ne despart ploile fumurii
Dar eu pot să aștept,
Ne desparte un zîmbet
Dar eu pot să plîng,
Ne despart anotimpurile migrînd
Dar eu pot să dorm,
Ne desparte un secol nebun
Dar eu pot să cînt,
Ne despart morile de vînt
Dar eu pot să sper,
Ne desparte ceva în formă de inimă
Dar eu pot să dor !
Iubitul meu,
Ne desparte o viață
Dar eu pot să mor.

Silvia Chișimia

Dor

Lui Carmen Stănescu

Nici sunet nici tăcere nu sînt
Și totuși aud cum planetele se subțiază,
tirziu,
Lăuntrice meduze strîng între brațe mări
de pămînt,
Alături copacii au singe sălcii...

Caii tăi se întorc să-și ardă coama de
tutun în burg,
A frunze, a ființe în preajmă miroase,
Și sîntem urne vii spre care curg
Din cer cenușile miraculoase.

Carmen Foțsa

Patria și poetul

În flăcările care pururea cuprind
Fierbinte dragoste și dor ardent
Eu sînt un meteor călătorînd
În simburele lor incandescent

Cu drumul tău, o, Țară, m-ai deprins,
E singurul traseu ce-l va urma
Acest pămînt de cîntece, aprins,
Să lumineze doar făptura Ta !

Corin Bianu

Focul

Să facem focul, să aducem lemne,
sub stele să clădim o piramidă
neînsemnată, care să însemne,
fluture roș ieșînd din crisalidă

Aripa lui se stinge, se aprinde —
în palpitarea ei tu vezi un semn
că nu te mai iubește, că te minte
cel ce clădește lemn pe lemn pe lemn,

Cu dinții încercîndu-l în tărie
lemnul curat la suflet și la trup
dintr-un copac pus în copilărie
sub paza blindă a unui ciine-lup.

Fiare de frig tot vin de-a rostogolul,
ar trebui s-avem un pumn de jar
sau să turnăm, din ce-a rămas, petrolul
care mai ține viața în fanar

Dacă nu bate vîntul, noi vom bate
din palme, îl vom scoate din plămîni
doar-doar va crește în intensitate
focul pe care nu poți să-l amini

Și fiecare-n sinea lui gîndește :
cite nu am pe acest foc de pus !
iar focu-și scoate limbile, ciînește,
ne linge și se gudură, confuz

Mai facem focul ? Mai aducem lemne ?
El arde de la sine ne-ncetat
Ce-nseamnă, cit mai poate să însemne
focul intens, scăzut, aglutinat.

Nicolae Turtureanu

Mica disperare cu ochii albaștri

Totul a început cu cîteva miini
curentate la pianul electric,
apoi au găsit în bazin
trupul inecat al lui Arhimede
(cu burta umflată și verde și foarte verde —
apa sărată nu l-a mai aruncat la suprafață...)

Panta rei — am spus eu
trăgînd fermoarul disperării cu ochii albaștri...
Pe marginea bazinului, muzicanții cîntau atît de
tare încît sunetele lor puteau să-ți rețeze brațele,
dar lor
le-a fost atît de teamă să-l tragă trupul afară !

Aici totul s-a oprit,
de aici nimic nu mai poate continua,
de aici nimeni nu poate trece dincolo
și nici să vadă dincolo
de mica disperare cu ochii albaștri care își smulge
își smulge
părul și hainele
umerii și brațele
privirea și auzul...

Trageți-l afară — se ruga pină și uritul cap
al Mariei Antoaneta,
trageți-l afară, ori lăsați măcar aceste valuri
să-l arunce la țarm.

Pe marginea bazinului
pisicile Infantei se lăsau fugărite
de ciinii prințului moștenitor...
„Hai liberare” — strigau soldații la zidul spart
prin care se vedea curtea regelui Șanlei
și castelul de cărți de joc.

Dar eu, dar eu nu pot să te văd,
dar eu nu pot să te aud,
dar eu nu pot să te ating,
dar eu nu pot să te gust,
dar eu nu pot să te miros,
dar eu nu pot să te închipui,
dar eu nu pot, dar eu nu pot
dar eu nu pot, dar eu nu pot...

Ah, mica disperare
ah, mica disperare cu ochii albaștri
întinde-mi o mină, o mină, o frînghie
o frînghie
o frînghie,
o fereastră în groapa cu furnici în care am descoperit
castelul de cărți de joc
și trupul tău dezghetat de respirația verde a ierbii !
întinde-mi o mină, o frînghie, o fereastră
întinde-mi măcar zgirciul acesta care se cheamă inimă
și în care a început să pulseze deja
respirația verde a ierbii !

Nu-mi da mie favela
mahalalele
bidon-villurile
acestei stări de spirit agățătoare și fără soeranță.
Nu-mi lăsa mie pianul electric și oglinda în care
dimineața să-mi privesc o cută rea apărută în obraz,
nici lacrima ta închisă
într-o capsulă a timpului
plîngînd pe umărul altor, mereu altor secole... !

Aici totul s-a oprit
de aici nimic nu mai poate continua,
de aici nimeni nu poate trece dincolo
și nici să vadă dincolo
de mica disperare cu ochii albaștri
ingenuncheată pe marginea de piatră a bazinului
unde mulțimea a descoperit trupul inecat al lui Arhimede...
„A fost o greșeală de calcul...”

„O formulă greșită...”
„Cu siguranță o neînțelegere
a unor vechi postulate...”
„Se va face o expertiză...”
„O reconstituire...”
„O anchetă,
desigur o anchetă...”

Pe marginea bazinului, muzicanții cîntau atît de tare
încît sunetele lor puteau să-ți rețeze brațele.
„Trageți-l afară — se ruga pină și uritul cap
al Mariei Antoaneta —
trageți-l afară, ori lăsați măcar aceste valuri
să-l arunce la țarm,
trageți-l afară, căci în curînd se va înnopta
și nimeni nu va mai ști pe cine strînge în brațe...
și nimeni nu va mai ști...”

„Este cu siguranță o neînțelegere...”
„O greșeală de calcul...”
„Computerele au fost programate corect...”
„Vom cere o expertiză...”
„Vom cere o reconstituire...”
„Vom întocmi un aide-memoire...”
„Vom crea un comitet...”
Pe marginea bazinului, muzicanții cîntau atît de tare
încît sunetele lor puteau să-ți rețeze brațele...

Traian T. Coșovei

Teatrul

Teatrul de Poezie

DE FOARTE mult timp se vehiculează ideea unui teatru de poezie. De atita timp incit el nu s-a realizat. Trebuia să aibă cineva curajul să se arunce într-o apă necunoscută, trebuia o inițiativă. Cu colaborarea și cu sprijinul Asociației scriitorilor din București Teatrul „Nottaro” are intenția nu numai să găzduiască, ci să obțină pe parcursul unei stagiuni sau al mai multor stagiuni, un Teatru de Poezie cu profil distinct. El este necesar Poezia românească se află în momentul de față în fruntea literaturii actuale. Adică depășește, într-un anumit sens, și proza și dramaturgia.

Pentru inaugurarea Teatrului de Poezie am apelat la poezii de mare prestigiu. Cred foarte mult în contactul direct al autorului de poezie cu publicul. Teatrul de Poezie nu-și va găsi profilul și consistența decit în măsura în care publicul îl va susține, prin curiozitate intelectuală. Profilul poate fi precis și în acelasi timp divers. Am vrea să realizăm manifestările din două în două săptămâni, pentru ca până la urmă — cea ce ar trebui să se cheme Teatru de Poezie să capete un contur exact.

Prima întâlnire dintre poezii și spectatori a fost, mi se pare, fructuoasă. A doua va avea loc la 23 octombrie. Nichita Stănescu își prezintă (în spalturi) volumul *Epica Magna*, colaborând cu actorii ai teatrului nostru.

Horia Lovinescu

Seară inaugurală

● TEATRUL „NOTTARA”, în colaborare cu Asociația Scriitorilor din București, l-a invitat pe iubitorii poeziei și-al teatrului la inaugurarea (oficială) a Teatrului de Poezie — instituție ce-și propune, pe de-o parte, să redemonstreze talna înțelegere a celor două arte, iar pe de altă parte, experimentarea unui nou gen de spectacol, dedicat deopotrivă concepției și rostirii versului, premeditării creatoare și improvizăției.

În seara premierei, sala Studio a Teatrului „Nottara” era arhiplină. Datorită caldilor și inspiratelor cuvinte ale lui Constantin Chirliță (secretar al Asociației Scriitorilor din București) — edificând asupra rostului manifestării, precum și curajului lui Ion Drăgănoiu — care și-a asumat sarcina prezentării spontane a montării, prin apariția în spectacol a jazzmanului Johnny Răducanu și-a dansatoarei Miriam Răducanu (ca de obicei integrați în atmosfera poetică), spectacolul a avut ritm, a interesat prin gravitate sau umor, apropiindu-ne de sufletul Poetului, de particularitatea gândirii și-a existenței sale. „Actorii” au fost chiar poezii invitate, iar „regia” a fost colectivă. Dacă organizatorii ar fi avut grijă să asigure și un cadru scenografic mai elevat, sau un comperaj mai inspirat, desigur că totul ar fi căpătat un plus de farmec.

Stefan Augustin Doinaș, Constanța Buzca, Ileana Mălăncioiu, Ioan Flora (din R.S.F. Iugoslavia), Nichita Stănescu, precum și Adam Puslojic, Miodrag Pavlović, (prezenți prin lecturi susținute de prietenii lor români) au completat fericit echipa entuziastă și prestigioasă a acestei reprezentări inaugurale, de bun augur.

Bogdan Ulmu

LA UN PRIETEN

■ Simbătă noaptea, întorcându-se de la o filmare, regizorul de film Cezar Grigoriu și-a pierdut viața într-un accident absurd. Era un bărbat tânăr, vesel și fermecător, care mă uimea întotdeauna cu neclintita lui plăcere de viață, cu indrjirea cu care credea în izbînda sa artistică. După ce a cîntat — cu succes rar egalat în muzica noastră ușoară — alături de frații săi, pe toate scenele țării, a îndrăznit să creadă că ar putea să-și facă un nume în filmul muzical. A reușit. „Vacanță la mare”, „Dragoste la zero grade” și „Împuscături pe portativ” au fost unele dintre cele mai frumoase succese de public ale cinematografiei noastre, filme de suspans, de dans, de cîntec și umor, începuturi mai mult decit merituose ale genului. A regizat, apoi, un excelent scurt metraj psihologic, „Păpușa”, un docu-

Ion Băieșu

Personajul-pretext

REFERINDU-SE la „criteriul tehnic în artă” esteticianul Mihail Ralea făcea următoarea remarcă: „...Critical ar trebui să reconstruiască, după maniera algebricilor, — etapă cu etapă piesă cu piesă — tot jocul acesta, matematic în fond, care e creația artistică. El ar fi sililit să înțeleagă nu ceea ce vrea el, ci punctul de vedere propriu în care s-a pus creatorul”. Artistul autentic simte nevoia firească să cerceteze moștenirea teatrală să se întoarcă la anele meșteșugului; pentru a Jobini: libertatea de a alege, a experimenta și dezvoltarea modurilor de exprimare corespunzătoare nevoilor sale. Ca să știi bine ce a' de făcut și cum trebuie să rezolvi temeinic problemele scrisului dramatic, este vital să dobîndești termenii de comparație să destructurezi modele fundamentale pentru a afla procedeele, mijloacele prin care ideea unei piese devine comunicabilă.

Se știe că o acțiune dramatică se constituie printr-o fabulație mixată, o poveste jucată și vorbită o judecată asupra unor relații umane cu valori sociale. Așadar piesa de teatru se definește ca o construcție complicată care solicită calcule de rezistență și alte elemente de arhitectură și compoziție ce se cer corelate.

În ultima vreme, în lumea teatrului de la noi se vorbește tot mai puțin despre teoria și tehnica dramaturgiei, despre procedeele uzitate în piesa de teatru de referință, despre unele modalități sau „semne” care potențează acțiunea propriu-zisă, conflictul sau caractererele despre constința mediului ca destin. Sînt multiple sugestiile pe care ni le propune lectura înalțășilor și o „reciclare” cu referire la teoria dramel o consider binevenită. Reîntîlnirea cu marele repertoriu o facem frecvent, dar de data aceasta încercăm să-l deschidem noi suprae să-l deslusim alte înțelesuri, să aflăm cîte ceva din tainele meșteșugului, să demontăm mecanismul în care sînt ascunse măiestria și virtuozitatea, înalta profesionalitate a dramaturgului.

Un procedeu des întîlnit este **personajul-pretext**, eroiul care nu apare în acțiunea propriu-zisă, dar a cărui „imixtiune” în fabulația dramatică respectivă este determinată, hotărîtoare pentru destinul celor implicați în relația conflictuală. Un personaj a cărui prezență reală rămîne tot timpul în ipostaza de a deveni iminentă, un „semn” care întreține interesul și activează spațiul de joc, fără să apară, capătă o semnificație aparte, o valoare de simbol. El se transformă la un moment dat într-un **halou** care iradiază unda de mister ce învâluie povestea sau întîmplările eroilor și conferă dramei puterea de magie, de ceremonial colectiv.

Cea mai revelatoare dintre plesile lui O'Neill, **Straniul interludiu**, este o demonstrație strălucită a acestui procedeu. Gordon este mitul sau mai exact spus leit-motivul care va stimula și va determina acțiunile Ninei Leeds, dar și pe cele ale lui Evens, Marsden și Darrell. El este prezent aproape un sfert de secol (e vorba de „timpul scenic”) în existența unor oameni care luptă pentru salvarea și fericirea lor. Referindu-se la Nina Leeds, Darrell H. Clark, biograf american al lui O'Neill, consideră că „fiecare situație din viața ei este simbolizată de un bărbat, care posedă ceva de care ea avea nevoie, a avut nevoie sau va avea nevoie în cele din urmă”. Acesta este Gordon, conști-

ința apollinică a Ninei, cel care provoacă interogații și dureri ascunse, durități sau ironii. Prezența acestui **Personaj-pretext** cu semnificații profunde în dezvoltarea caracterelor, așa cum ar spune Marsden, răscolind „tainicele radieri ale vieții... radieri obscure ce se împletesc pentru a deveni un singur izvor”, l-a determinat pe O'Neill să apeleze la monologul interior. Procedeu prin care Gordon dezvoltă subconștientul personajelor. Astfel, el rămîne implicat în problematica psihologică a celor nouă acte cîte are piesa **Straniul interludiu**.

Gordon este cel ce declanșează conflictul și tot el este acela care menține tensiunea dramatică pe toată durata piesei: el potențează caractererele și acțiunile acestora dirijează ca o forță magică întîmplările și gîndurile eroilor, dar mai ales ale Ninei, pentru care „...viața cu adevărat trăită este în trecut sau în viitor... prezentul este un interludiu în care recurgem la trecut și viitor ca să ne slujească drept mărturie că trăim”. „Mitul lui Gordon” îmbogățește „memoria de eroiuri” a celor vii și multiplică oglinzile acesteia: el a devenit o obsesie, un gînd-pivot, un demiurg care se insinuează în viața celor care trăiesc posedați de patimă și neant.

Desigur că procedeu acesta are antecedente în opera shakespeareană. **Fantoma** tatălui lui Hamlet conduce acțiunea printului de la Elsinore. Și aici **personajul-pretext** are forța de a propulsa această tragedie endogamică, dar mai ales stimulează reflecția etico-filosofică a personajului central **Fantoma** tatălui și inspiră lui Hamlet încredere și luciditate în aflarea adevărului, îi insuflă curaj și putere de acțiune, pentru a răzbuna nesăbuița. Pepe Ro-

măno, cel care dă tîrcoale casei Bernardei Alba din piesa lui Federico Garcia Lorca, se înscrie și el în categoria personajelor ce nu apar în acțiunea dramatică, dar existența lui „exterioră” determină mutații psihologice și întîmplări importante. Pepe Romano stă la pîndă și tulbură viața din casa Bernardei Alba, acolo unde se trăiesc tragedii și dureri născute într-o lume rău alcătuită. Singurul personaj masculin al piesei, deși rămîne implicat „din afară”, „dă tîrcoale casei”, aducîndu-i speranța și nenorocirea.

Prezența cizmilor domnului conte și posibilă sa intrare potențează conflictul și determină hotărîrea pe care trebuie s-o la domnișoara Iulia și Jan din piesa lui Strindberg. **Efectul razelor gamma asupra anemonelor** are la bază, de asemenea, procedeu pe care-l discutăm Profesorul de chimie este personajul care influențează și dirijează destinul școlăritei Tillie dar, în acelasi timp, derutează și complică un comportament aberant precum al nevastenizării de sărăcie și bîntuiri a visei Beatrice Profesorul de chimie este prezent prin apeluri telefonice, dar mai ales prin trăirile lui Tillie, posedată și ea de o pasiune aptă de împliniri. El se implică eficient, „efectul” său, ca și razele gamma asupra anemonelor, acționează asupra eroilor dramei.

Am ales numai cîteva exemple din plesile în care **personajul-pretext**, în unele cazuri devine personaj principal, element-pivot ce declanșează și conduce acțiunea dramatică. El se conturează ca o structură primară în arhitectura piesei și devine element de jază în calculul de rezistență și durabilitate al acesteia.

George Genoiu

Teatrul din Sibiu, aflat în turneu la București, a prezentat Fedra de Racine în regia lui Aureliu Manea și scenografia Clarei Racz-Manea. Rolul titular e deținut de Anca Neculce-Maximilian (dreapta). Enona, confidenta Fedrei, e interpretată de Livia Bala

După 50 de ani

■ JOI, 1 noiembrie 1928, la ora 17.00, se inaugura postul național de radio sub auspiciile Societății de Difuziune Radiotelefonice din România. Iată un eveniment ce astăzi, după cinci decenii, se impune prestigios atenției noastre și sărbătorirea lui, deocamdată destul de timid marcată de programele toamnei 1978 (menționăm doar edițiile de simbătă trecută și de simbătă viitoare ale **Fonotecii de aur** unde s-au transmis sau se vor transmite înregistrări datorate lui Nicolae Iorga, Tudor Arghezi, Tudor Teodorescu-Braniște, Perpessicius, Tudor Vianu și Ion Marin Sadoveanu, aceștia din urmă, conferențieri de prestigiu ai radioului, Victor Eftimiu, Otilia Cazimir, Szemler Ferenc, A. E. Baconsky) va fi, desigur, concretizată în

noi și interesante emisiuni omagiale. Atunci, în 1928, cu emoția și speranțele indispensabile oricărui început de drum, Horia Furtună citea la microfon **Un suflet nou**, poem dedicat instituției ce avea să cunoască de-a lungul următorilor ani, o spectaculoasă și semnificativă evoluție devenind treptat dar sigur un reper indispensabil în definirea vieții culturale naționale. Patosul sincer al acelor prime versuri transmise la radio, se cuvine a fi actualizat de memoria și sensibilitatea noastră: „Ca într-o plasă de pîanjen / Ce ar cuprinde-ntr-o câmpie țară, / La semnul nostru-n mil de case / Albinele sonor vibrară. / Și-n mil de case-n clipa asta / Aceași vorbă-i ascultată: / Ca și un cer ce s-ar aprinde / Cu toate stelele deodată. / ... / Mai mult,

de astăzi, cei de-o limbă / Și cei de-un glas, se vor pricepe. / Pe piauriie țării noastre / De azi un suflet nou începe”.

Gasfind sintezele documentare și informative aflăm că în chiar luna decembrie 1928 sînt invitați în studio I. Al. Bratescu-Voinesti, Tudor Arghezi, Gala Galaction, apoi, din ianuarie 1929, Auce Voinescu, Em. Bucuța, Gh. Brăescu, Vasile Voiculescu, O. W. Cisek, Liviu Rebreanu, Jean Bart, Adrian Maniu, D. D. Pătrășcanu, T. Teodorescu Braniște, Cezar Petrescu, Izabela Sadoveanu, Victor Eftimiu, Perpessicius, Tudor Vianu, Felix Aderca, N. Iorga, G. Topircanu, I. Minulescu, Paul Zarifopol, Petru Comarnescu, V. I. Popa, M. Ralea, I. M. Sadoveanu, Al. Philippide, Mihail Sadoveanu... listă aproape completă a marilor scriitori contemporani. Interesul pentru literatură este concretizat nu numai de asemenea exemplare invitații, ci și de inițierea, imediat după 1 noiembrie 1928, a unor rubrici cu difuzare stabilă: **Cronica literară** (susținută de Perpessicius), **Săptămîna literară și artistică** (semnată de T. Teodorescu Braniște), **Radiofonie școlară** sau **Universitatea radio**, program zilnic, între 19.00—20.00, conferințe pe teme

Pe ecranele bucureștene, două pelicule americane ce aparțin aceluiași gen: Zbor mortal (în imaginea din stînga) și Oamenii rămin oameni

Cinema

FLASH BACK

Copii ai străzii

● PRIN moartea lui Jacques Brel, cinematograful a pierdut pe unul din cetățenii săi de rind, pe unul din miile de oameni de pe stradă veniți pe platou nu neapărat ca să facă artă, ci mai ales ca să refacă, să recomponă și să reinterpreteze

viața. Personajele lui Brel au rămas contopite în unul singur — un șir de năpăstuiți luptînd să-și câștige și să-și merite dreptatea, uniți prin simplitatea lor de soldați, prin sinceritatea lor de apostoli. Filmele lui Brel — în general moraliste și chiar moralizatoare — au rămas legate unele de altele ca episoadele unui serial, ca ședințele unui proces abstract în care oamenii suferă, se zbat, speră și disperă, ca pînă la urmă să treacă peste încercări nevedînd umilinței.

Paradoxal, acest neorealism pur singe s-a mutat pe platouri de pe podiumul fluorescent al șansonetelor. Ca și Yves Montand, ca și Charles Aznavour, el și-a câștigat notorietatea întâi ca solist al varietelui și abia pe urmă ca solist al ecranului. Bătrînul Maurice Chevalier dăduse cu ani în urmă un exemplu, dar adusese cu el în film mirosul de culise atît de conform comediilor muzicale și sofisticate ale vremii. Atunci, fuziunea se făcea prin artificial, care era culoarea democrației a artei. Acum, democrația artei revindica — în șansonetă, ca și în film — firescul, și acesta a fost pașaportul nevăzut cu care Brel și atîția alții au trecut printre noi, amestecîndu-și originile și devenirile. Omul străzii, omul melodiei și omul de 24 de imagini pe secundă s-au topit într-unul singur și în toți.

Tot un om al străzii, prin excelență al străzii (cine este mai al străzii decît Charlie Chaplin?) s-a întors ca nemuritor în orașul natal. O statuie a lui Charlot într-unul din scuarurile Londrei este fără îndoială un eveniment, chiar dacă orașul nu duce lipsă de busturi de primari și de capete de prim-miniștri uitați. Poate fi, oare, numită altfel urcarea pe scocul a unui vagabond în orașul disciplinei anglo-saxone? Micul flămînd din marele oraș s-a întors ca oaspete de piatră, și proporțiile s-au inversat: este acum al lumii întregi și face o onoare, cu zîmbetul său, Tamisei, că îl ogîndește.

Fără îndoială, încă un motiv de reflecții despre farmecul pe care strada și copiii ei îl exercită asupra filmului și asupra nemuririi.

D. I. Suchianu

Romulus Rusan

Artă și catastrofă

MODA filmelor cu omoruri, impuscături, cruzimi, injunghieri sânghinolente, torturi rafinate începe să cedeze în fața altei mode: cea a peliculelor-catastrofă. Poate că producătorilor occidentali a început să le fie nițel rușine de atîta iefină și nocivă barbarie; au căutat și au descoperit salvatorul compromis. Oroarea să fie produsă de cataclisme, de stihii sinistre și, mai ales, de catastrofe provocate chiar de mina omului. Fără impuscături.

Astfel, avem pe ecranele săptămîni două filme americane cu asemenea dezastre fizice și panici colective. În **Oamenii rămin oameni** (regizor Earl Bellamy) e vorba de o inundație care distruge un întreg orașel; în **Zbor mortal** (regizor David Lowell Rich) lupta cu moartea are formă dublă: explozie de avion la mii de metri înălțime (sau în cel mai bun caz aterizare forțată în creierul munților) — și, ca alternativă, spargerea unui container plin cu viruși ai unei groznică gripe africane. Nici un foc de revolver, nici o bătaie între persoane. Violentă sinistru, dar fără acte de violență personală. S-a crezut că va fi un mijloc de a complimenta, de a varia subiectele crude și fioroase.

Să lăsăm de o parte problema „bunului gust”, să vedem dacă, măcar tehnic și mesetugărește, cele două filme au fost bine făcute. Mai întîi, din punctul de vedere anecdotic, adică al verosimilității faptelor. Medicul care adusese la bordul avionului acel teribil container cu microbi invocase urgența fabricării la Paris a unui vaccin. De aceea preferase avionul acela, fiindcă era primul avion supersonic, deci ceva mai rapid. Da „Ceva”. Dar nu prea mult. Diferență de cîteva ore. Pe de altă parte, acel avion era un avion festiv inaugural, primul supersonic, cu musafiri și oficialități: un avion oarecum experimental, deci prin definiție riscant, nesigur, cu accidente și explozii posibile, deci

cu eventuale contaminări microbiene imense; sau, în tot cazul, cu pane producătoare de intirzieri. Deci avionul cel mai rapid era în fond tot avionul de cursă normală. Se vede cit de colo că autorii scenariului au preferat avionul cel mai contraindicat pentru că li s-a părut că asta va da un supliment de senzațional.

Greșit judecat. Căci senzaționalul, dramatismul autentic provine din evoluția personajelor, din conflictele de egoism și altruism, din diversitatea de soluții, diversitatea felului de a înțelege ideea de sacrificiu și de salvare. Toate acestea, e drept, provin în mare parte din prezența aceluiași container cu microbi, primejdie combinată cu cealaltă „oroare”: faptul că pana avionului fusese provocată voit de mecanicul de avion care vroia să se răz-bune pe patroni făcîndu-i să rateze performanța zborului supersonic. Să se răz-bune, fiindcă nu-l avansaseră, deși recunoșteau că e cel mai iscusit mecanic al companiei. Dar îi reproșau că se poartă brutal cu subalternii. Ceea ce e destul de stupid, căci altfel se poate îndrepta un asemenea curus decît nedreptădînd un om. Desigur, mentalitatea acestui om violent e verosimilă. Există asemenea ființe irascibile, aflate la granița între supărăcios și patologic. Ceea ce însă nu e verosimil e că el a declarat că adusese pe avion un vas cu detergenți, care strica toată circulația de apă a aparatului. Se putea perfect mărgini să semnalizeze prezența acelor detergenți și să susțină urgența unei aterizări. De ce s-a condamnat singur și anticipat? Autorii au crezut, probabil, că e mai senzațional așa.

Păcat, căci prezentarea relațiilor dintre pasageri a fost admirabil lucrată. Îndesebi relațiile între căpitanul pilot și alt pilot, care îi fusese șef, și pe care el îl distrusese acuzîndu-l de neseriozitate și fanfaronadă cascadoricească într-un zbor — cînd ea să poată interna pe un pasager care avusese un infarct — periclitase

viața a o sută de pasageri. Acum foarte interesanta problemă și polemică dintre cei doi așa se pune invers. Acum, minoritatea este alcătuită din cei 250 de pasageri de pe supersonic, iar majoritatea e a celor cîteva sute de mil de londonezi contaminabili dacă avionul aterizează la Londra (toate celelalte aeroporturi îl refuzaseră). De asemenea interesant e că hotărîrea dacă să se meargă la Londra, sau să se aterizeze în Senegal, unde nu exista pericol de contaminare fiindcă populația era contaminată gata, hotărîrea e supusă votului celor 250 de pasageri. Și este admirabil cum, încet-încet, se va vota în sensul sacrificiului (să zboare pînă în Senegal, deși combustibilul risca să fie insuficient).

Așadar, tratarea psihologică a aceluiași microcosm de ființe unite prin aceeași amenințare de moarte a fost bine făcută (cu rezervele indicate mai sus). Punctul de plecare însă fusese oarecum „pus cu mina”. Odată situația de bază admisă, dezvoltările și desfășurările dramatice erau minuoase urmărîte.

În celălalt film e vorba de un orașel care trăia din pescuit grație unui lac uriaș și grație unui baraj egal de uriaș care operează colectarea apelor. Din nefericire, existau jeturi de apă care puteau dărîma barajul. Primarul orașului nu vrea însă să asculte concluziile expertizei care recomanda deschiderea barajului. Asta ar fi lipsit de mijloacele de existență întreaga populație. Dar în caz de inundație, întreg avutul populației ar fi fost luat de ape. Două păreri, ambele pe baze altruiste. Catastrofa se produce, și partea ei spectaculoasă, perfecția trucajilor și iscusința montajelor dă oarecare frumusețe peisagistică acestui film (căci alte calități nu prea are).

SECVENȚA

Cu ce se mai distrează telespectatorul? Cu ce altceva decît cu **Lupul alb...** Acesta nu e un film de duminică scara — îmi spune luni dimineața o femeie, de unde înțeleg, simțîndu-mă precum un arierat, că, într-adevăr, există filme duminicale și filme săptămînale. Aceeasi femeie, ba mai mult: colegă de serviciu — îmi spune că s-a săturat de ideea pe care prea des a întîlnit-o în felurite producții, anume aceea că (în cazul de față, să zicem) eroul principal este pus să aleagă între o blondă păduratică (trăia în pădure, adică) și o brună castelană (trăia în castel, adică) Oroare, sfîntă oroare față de manieism. Etc. Cum se vede, ne-am aflat în plin și — de ce nu? — reconfortant infantilism cinematografic. Și mai interesant mi se pare că aceeași colegă a fost foarte fericită urmărînd respectiva „conservă” filmică. Ce-l drept, și eu am fost fericit — fiindcă nu chiar în fiecare zi, nu chiar în fiecare duminică, ineptia se ridică pînă acolo unde în loc de a scoate un urlet, gura țel se întinde într-un fel de zîmbet...

a. bc.

de educație, sănătate și cultură populară (duminică), știință (luni), literatură, limbă și folclor (marți), științe sociale și politică externă (mercuri), artă și muzică (joi), filosofie și viață religioasă (vineri), istorie, geografie și turism (sîmbătă). Să meditam, în actualele săptămîni aniversare, la astfel de prestigioase elemente și inițiative ale unei tradiții de la care avem continuu a învăța. A stringe în studio pe marei creatori contemporani și a întretine largi cicluri de comentare a fenomenului artistic, sint două direcții tematiche de permanență actualitate.

■ O ADEVARATĂ gală a vedetelor ne-au oferit-o serile de duminică și luni ale teatrului radiofonic: **Fantezie de vara** de Dumitru Solomon în interpretarea actorilor Toma Caragiu, Vasilica Tastaman, Radu Beligan, Gh. Dinică, și premiera **Clipa** de Dinu Băraru (dramatizarea radiofonică a romanului este semnată de Virgil Stoiculescu) inscriind în distribuție pe: George Constantin, Leopoldina Bălănuță, Valeria Seciu, Octavian Cotescu, Ion Marinescu, Ion Caramitru, Șt. Mihăilescu-Brăila, Mitică Popescu, Nicolae Pomoje... Încă o dată observăm și încă o dată laudăm consecvența redacției de teatru radio-

fonic în a propune spectacole realizate la un emoționant de înalt nivel artistic.

● ÎN PREAMBA Colocviului național de poezie, **Prim-planul** Franyó Zoltan, difuzat de televiziune sub titlul **Pentru oameni, pentru adevăr** (realizator Nicolae Cabel, imaginea — excelentă — Romeo Chiriac) a omagiat personalitatea complexă, de mare prestigiu național și internațional a poetului nonagenar, laureat, în 1970, al Premiului Herder, autor al unor remarcabile traduceri din literatura română și din alte literaturi.

Impresionantul număr de versuri traduse, dintre care aproape 35.000 numai din Eminescu, sint mărturia directă a unui travaliu delicat, responsabil și atît de dificil pe care creatorul îl identifice a fi „operă a întregii vieți”. Vreau, adăuga poetul, să public și 50 de poezii personale care să rămînă „ca un testament liric din partea mea”. Stimat și iubit de confracții din toate generațiile ca și de marele public, Franyó Zoltan ni s-a înfățișat ca unul dintre reprezentanții de seamă al literaturii românești.

Ioana Mălin

TELECINEMA

Michèle Morgan

● MICHÈLE MORGAN — m-am psihanalizat cu măsură de-a lungul întregii emisiuni de sîmbătă seara, pe programul II, cunoscîndu-i mai demult imaginile, inclusiv platitudinile interviului care structura materialul — e o solemnitate cultă a adolescentului cinofil, la un pas de mijlocul vechii lui său. Artista e o stăre de spirit a tinărului care găsește la capătul cărării pierdute, la început de doamnă T. — un cinema, nu o Yvonne de Galais. În acel cinema la răscruce de Medeleni, îi apare o femeie serioasă, nefericită, aflată pe drumuri, într-un impermeabil și cu beretă de neuitat, de o frumusețe imperioasă, inteligentă, crucială pentru destinul bărbatului neașezat la rosturile lui. A o ocroti devine o proprie ocrotire a gravităților masculine, deconspirate de surful ei dificil. Un drum cu ea nu e altceva decît interzicerea aventurilor superficiale, neserioase — un refuz al imaturității. Toate puștoacele din liceu devin anodine și pier în fața chipului ei marcat de o suferință decentă, totuși

cefoasă, misterioasă; captivează o anume lipsă a aroganței, o demnă dorință de supunere, dar mai cu seamă absența ludicului. Michèle Morgan nu cheamă la năzbitii, la veselie, la (neo)realism, cu ea viața nu va fi voioasă, poate nici ușoară, dar acest sacrificiu al frivolității „vaut bien une messe”. O certă severitate a sentimentului și deci a înțelegerii vieții răsucită lipsă evidentă de humor a farmecului ei. Nu vei avea parte de hirjoane — dar te vei simți mai copt. E de neplătit, băiete — la drum, oricîte încurcături te vor pîndi.

Michèle Morgan e o superbă încurcătură a unor bărbați întotdeauna încurcați cu propria lor maturizare. Forța lui Gabin, în filmele cuplului lor mitologic, constă în liniștea cu care dînsul simplifică toate complicațiile sentimentale: el e de fapt un mesager al adolescentului care-i rivnește experiența de adult în abordarea unei feminități greu accesibile, de proletar fără panică în fața ei, de vagabond și dezertor care a isprăvit

cu puștoacele, de cavalier care știe a palmui pe cei ce maculează puritatea femeii — iar Pierre Brassieur, cîntecul, arogantul, nu mișcă, înfricosat de acest Gabin care dă obscura speranță că o dată și o dată vom fi și noi bărbați ca el. Mai tîrziu, mult mai tîrziu, Gérard Philippe va fi alter-ego-ul acestui tînr care și-a permis să nu ucidă frivolitatea și vanitatea atunci cînd a îndrăznit s-o privească. Marile manevre sint pedensirea tuturor celor care n-au priceput solemnitatea acestei feminități. Cu Humphrey Bogart — artista nu ne va spune nimic, Bogart — cu deosebire lui — nu va fi niciodată „our homme”. După ce a pozat în **Miscul de gînduri**, în **Gabin și el conformist** — unde e un atîng, în **Între noi** este cel care ține în apăsătorul dină vremea cînd dragostea n-avea nici un humor.

Michèle Morgan e azi, pentru cenzorul din mine, un film de epocă (biologică), de spionaj (sentimental), un documentar (de inițiere).

Radu Cosașu

Desen de GH. BĂLAN

Un poem grafic al ființei

■ CELE douăzeci și șase de desene ale lui Gheorghe Bălan, lucrate în tempera neagră, au curajul de a se revendica de la o estetică a conținutului într-un moment când grafica pare să-și caute împlinirile în zona mult mai spectaculoasă și mai „modernă” a tautologiei semnelor. Să nu înțelegem însă greșit: arta lui Gheorghe Bălan nu se situează la nivelul imaginii minor descriptive: ea are inocența (și reușita) marilor gesturi semantice, singurele care pot evada din actualitatea suspectă a experimentului, în virtutea unor îndelung îndurate trăiri și cunoașteri.

Care este deci formula acestei grafici, născută aproape în răspăr cu canonul sacru al artei care și-a pierdut obiectul pe drumul căutării Marelui Obiect?

Contrastele de alb-negru, siguranța grafismului și stilizarea intensă intră, în desenele lui Gheorghe Bălan, în contact cu un mod de organizare al elementelor figurative care trădează tehnica (și simbolică) unei opici a realismului fantastic. Dacă în granularitatea ei imaginea rămâne în cumințenia mimeticului, propunând o recuzită plastică lipsită de orice echivoc, juxtapunerile sînt în schimb de tip „suprarrealist”, reprezentînd clar o rupere a spațiului narativ: elementele plastice nu mai narocază o „istorie” particulară, ci participă toate la alcătuirea unei mari fabule cosmice. Tocmai prin acest moment, al construcției în zona fantasticalului, grafica lui Gheorghe Bălan se definește ca o artă modernă de factură romantică.

Romanticul își consumă apetitul de libertate sub forma marilor demiurgii ludice. Lumea poate fi creată încă o dată dacă elementele care o compun sînt surtrase cauzalității obișnuite și redistribuite într-o ordine încă neîncercată. Migrarea către alte lumi nu se face deci prin tradiționala distrugere a obiectului din poezia abstracționismului, ci prin modificarea relațiilor familiare dintre obiecte. Transcenderea existentului se înfăptuiește astfel în propriul său mediu.

Dar dacă ni se propune o altă figură a lumii, motivul nu rezidă în pletisul resimțit în fața știutului ci, paradoxal, în dorința de mai atentă și mai adîncă cunoaștere a sa. Vedeti, ne spune grafica lui Gheorghe Bălan, dirijată de o epistemologie a poezicului, obiectele lumii stau în relații mai cordiale decît ne învață științele: cochilia e mai aproape de aripa păsării decît sintem obișnuși să credem și rădăcina copacului de timpla mea și lumea artefactelor de obiectele naturii. Ne traversează o unică substanță și pe firul tors din ea se înșiră toate: frunza, furca, roata, calul, omul, lancea, pasărea, arcul, floarea, vasul, melcul, securea, copacul, coloana... Arta lui Gheorghe Bălan este în primul rînd poemul grafic al Ființei descoperite în simultana ei perenitate și precaritate. Desenele sale sînt un galantar al Lumii organizat de un naiv intens sensibil.

Există în această ordine de idei o mare reușită în grafica lui Bălan, pe care analiza de conținut e obligată să o consemneze sub titlul de simbolismul firului. În majoritatea desenelor expuse serpește o linie fină care, după ce prinde laolaltă elementele recuzite plastice, se pierde în două din colturile imaginii. Inițial, valoarea firului este stilistică, imprimînd desenelor grație și imponderabil. Dar mai apoi, firul acesta apare ca transpunerea plastică a ideii amintite: el este însuși firul substanței, discretă consemnare materială a legăturii propus, firul tors de Ființă în marele atelier al Lumii și pe care se înșiră, creînd o uriașă salbă cosmică, obiectele toate. Și totuși, doar obiectele lumii, noastre, orînduite pe traseul finit pe care-l surprinde imaginea. Simbolismul firului devine astfel o aluzie la imanență, la mica noastră ontologie terestră, reprezentată prin linia care nu-și cunoaște capetele, ci doar traiectul mediu al unui Dasein.

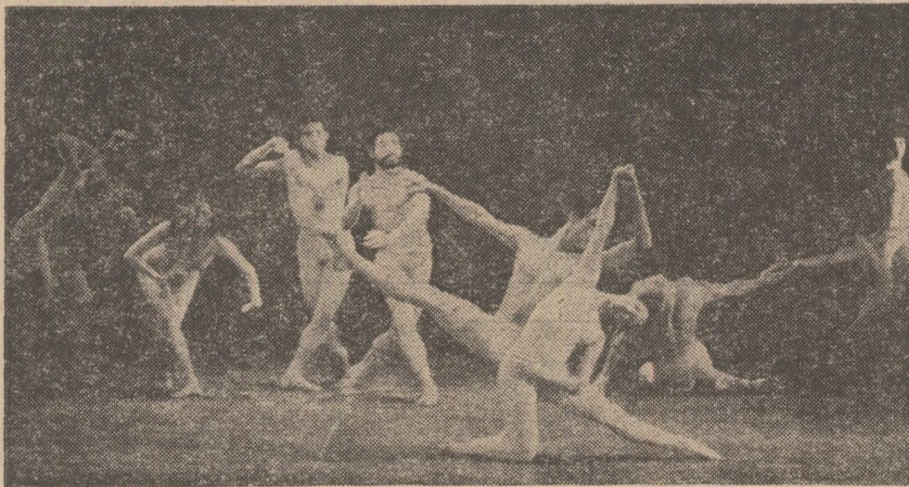
Gabriel Liceanu

„Căminul artei”

● TRECÎND în cîmpul expresiv al graficii, Ileana Dăscălescu aduce din domeniul textilelor o anumită viziune decorativă, fără a contrazice tranșant premisa plastică presupusă de noul gen, datorită obiectivei interferențe dintre categorii, genuri, procedee, prin care se nasc și există, cu statut estetic determinat, așa numitele domenii de graniță. Valoarea plastică a imaginilor provine, în primul rînd, din evanescența exploziilor cromatice, dominate de roșuri incendiare, apoi din calitatea de semn pe care o îmbracă unele notații gestuale — **Crizantema** — dedusă din precedentul scriiturii extrem-orientale. Dealtfel întreaga expunere degajă un aer exotic, de exuberanță policromă și rafinament asociativ, alături de compunerea dinamizantă, aparent aleatorie, cu subtilitatea detaliului prelucrat și cu accidentul provocat, trecute în sfera efectelor abstracte. Justificarea tematică, dacă este necesară în acest caz, trebuie căutată în pretextul zoo și fitomorf, de multe ori fluturi și flori, sugestii oprite la limita figurativului poetizat, fără a se depărta de condiția lor organică, dar supunîndu-se unor reguli ale decorativului ce nu mai presupun, însă, canoanele stilizării, simetriei și repetiției. Libere în structura lor imagistică și în procedeele tehnice, spectaculoase și expresive în același timp, lucrările de grafică ale Ileanei Dăscălescu posedă calitățile exterioare ale dialogului cu spațiul și publicul, dar și virtuți simbolice intime, dezvăluînd implicarea afectivă a celei ce le-a realizat, ca posibile transcrieri ale stărilor emoționale.

„Atelier '35”

● FĂRĂ îndoială un temperament artistic frământat, poate încă în căutarea propriului profil și a personalității deplin conturate, Ion V. Scărlătescu stă sub semnul unei tensiuni bipolarizante, clar exprimată prin lucrările expuse în sala „Atelier '35”, ce e drept de o temperatură expresivă deosebită. Lupta se dă, mînd analiză pe terenul generalităților, între impulsul către o exprimare liberă, pasională, dramatică uneori și cenzura logicii structurale, a rațiunii ce guvernează imaginea plastică elaborată cerebral. Din această confruntare firească și nedisimulată se nase două tipuri de situa-

Baletul Național din Mexic s-a aflat pentru a doua oară în țara noastră, prezentînd un program coregrafic complex pe muzică clasică, modernă și folclor național. În imagine, scenă din baletul Epicentru în coregrafia Guilleminei Bravo

Muzică

Festivalul cîntecului ostășesc

● DIN BOGĂȚIA de cîntece patriotice realizate de înaintașii noștri, nu puține sînt cele prezente încă în conștiința poporului, mărturie ale zburciumatei și glorioasei noastre istorii. Cîntecele Unirii, ale Independenței, ale Intregirii patriei ne vor impresiona întotdeauna prin forța mobilizatoare și capacitatea lor emoțională.

Mii de cîntece s-au scris apoi în cîntea Eliberării, a reconstrucției și construirii socialismului în patria noastră. Și ele s-au cernut și nu puține sînt cele ce ne-au rămas în memorie. Sînt acele cîntece inspirate și convingătoare. Toate aceste bunuri ale culturii muzicale românești alcătuiesc un inestimabil patrimoniu, asemănător aceluia al miilor de obiecte de artă expuse într-un muzeu.

Patrimoniul acesta se află în continuă îmbogățire. An de an compozitorii, profesioniștii sau amatori, cîntă viața șoimilor

și picturale, complementare din unghiul motivației interioare, divergente din cel al modalităților de expresie. Majoritatea pieselor, realizate mai curînd ca variante grafice ale unui atent studiu analitic, stau sub semnul cubismului figurativ, al unui constructivism legiferat la începutul secolului, axat pe articularea fluentă a planurilor ce compun posibila geometrie a realității, fără a renunța la adjuțivul afectiv reprezentat de o cromatică rafinată, subtil acordată în game reci. Este un teritoriu în care artistul preia și interpretează lecția intelectualilor picturii, apropiîndu-se de semantica școlii germane, dar păstrînd un ton echilibrat și cordial, ca o caracteristică autohtonă ineluctabilă. Celelalte lucrări, nu foarte numeroase dar autoritare prin vertiții existențiale conținut, declansînd reacții spontane în conștiința privitorului prin violența expresiei și tragismul mesajului — 1907, de exemplu — stau, fără nici un fel de reticență, sub semnul expresionismului modern, semnal de alarmă și acuzație transcrise printr-o pictură turbulentă, bîntuită de neliniștile condițiilor umane și tratată cu o decizie a gestului și a coloritului ce divulga implicarea exacerbată a propriei trăiri. Antrenat în această dichotomie de esență, artistul pare să aleagă o soluție compensatorie, tînzînd către punctul în care convergența se poate produce deplin, neexistînd în realitate nici un fel de antinomie între sinceritatea trăirii și logica structurii picturale, ci numai diferite grade ale unei osmoze fertile. Lucru de care și Ion V. Scărlătescu pare convins, cu atât mai mult cu cît dotarea sa îl poate ajuta în rezolvarea unei probleme cu serioase și profunde consecințe pe planul propriei realizări și autodefiniri.

„Galeriile municipiului”

● ABSTRACTIA geometrică pe care o expune Vasile Dobrian la „Galeriile municipiului” reprezintă, fără îndoială, expresia unor meditații succesive pe marginea sensului și rolului numărului ca posibil mecanism intim al imaginii plastice — începînd, firește, cu cel „de aur” — dar și consecința practicării consecvente a sintezelor formă-culoare, caracteristică pentru demersul artistului. Se încheie în acest fel un ciclu firesc, o propensiune structurală către logica articulare a pia-

ION V. SCĂRLĂTESCU: Peisaj din Tg. Jiu

nurilor realității și rigoarea superioară a echilibrului compozițional. Ceea ce fusese cînda restituire figurativă sublimată, restrînsă la esența reperului recunoșcibil, devine astăzi semn, într-o signalistică nu lipsită de valențe decorative, mizînd pe relația compensatorie dintre asceza constructivistă a suprafețelor implicate în dialog, și cromatica sonoră, aflată frecvent în dinamice raporturi de complementaritate. Numărul în sine poate constitui o motivație teoretică, vizînd și retinînd raporturi intime, linii de forță și o certă spațializare, obținută prin decupații nete al cîmpurilor de culoare, fără ca prin aceasta coeficientul de expresivitate presupus prin apartenența la genul picturii să se diminueze. El se deplasează doar către alte zone, în teritorii învecinate cu purismul neoplasticului de tip Mondrian, dar și cu șocul efectelor optico-cinetice mai recente, evitînd totuși alt univocitatea formală a primului, cît și serialismul repetabil al celui alalt. Prin această plasare simultană în cîmpul unor solicitări ce decurg din pitagoreica mistică a numărului și în sfera variantelor moderne, pragmatice și elaborate de orice adjuțiv exterior sau anecdotică explicită, Vasile Dobrian satisface dubla tensiune ce marcase deja demersul său, optînd definitiv și distinct pentru o formula poate mai incomodă, dar și de o nouă calitate a viziunii și formulării expresive. Serile imagistice expuse — ele nu pot fi gîndite și receptate în afara unei dialectici intrinseci, în care fiecare piesă reprezintă doar una din situațiile posibile — pun și rezolvă tranșant o categorie a problemelor plastice supuse atenției de oculoșia modernă a iconografiei picturale, fără a pretinde valoare de unicat sau paradigmă. De aceea, dincolo de calitatea și semnificația fiecărei compuneri, trebuie să vedem și să apreciem sensul de propunere și argument în favoarea unei exprimări ce nu refuză participarea elementului de afect — în primul rînd culoarea — postînd însă prioritatea cerebralității și a logicii intrinseci, ca mod de oronare a gîndirii artistice și a existenței.

Virgil Mocanu

a cîntecului patriotic românesc. Cele patru concerte de marșuri ostășești, cîntece patriotice și de muzica ușoară s-au bucurat de o organizare cu adevărat exemplară: ordine, disciplină, punctuație, înaltă înțelegere. Corurile, rînzara, orchestrile, solșii, dirijorii, toți și-au înueptat sarcinile lor arustice la un înalt nivel interpretativ.

Desășurat sub egida Festivalului național „Cîntarea României”, concursul de cîntece ostășești „Te apar și te cînt, patria mea” și-a dovedit încă de la prima ediție importanța pe plan național în ce privește înnoagărea repertoriului de muzică patriotică. E demn de remarcat ca de la o ediție la alta valoarea arustică a lucrărilor destinate ostașului roman a crescut simțitor, atât ca mesaj educativ, cît și ca elaborare de ordin compozițional. În întrecerile ce vor avea loc în această a doua ediție a Festivalului „Cîntarea României”, corurile ostășești au la dispoziție un vast repertoriu de cîntece bune, din care își vor putea alege ceea ce li se va părea mai potrivit cu posibilitățile lor.

Văzînd deci rezultatele obținute de concursul „Te apar și te cînt, patria mea” se cade să adresăm felicitări organizatorilor și tuturor celor ce au contribuit la buna lui desfășurare, poeți, compozitori, interpreți, — și să le urăm succese tot mai mari în viitor.

D.D. Botez

Veneția — bienala 1978

Meridiane

OBSESIA ecologică a pătruns în laguna venețiană. Dacă până nu de mult problema esențială a Veneției era lenta eutanasiile la care natura implacabilă tinde să supună muzeul viu al orasului, iată că, odată cu Bienala 1978, termenii se inversează. Nu numai cultura, dar și natura trebuie salvată. De la natură la artă, de la artă la natură, iată deci titlul și programul Bienalei din acest an: „B 78” — cum i se spune pe scurt — cuprinde, în afară de marea expoziție internațională, și câteva micro-monografii specifice, cum ar fi, de pildă, cea dedicată **Utopiei și crizei antinaturii** sau cea organizată de grupările feministe din Neapole și Varese sub titlul **Spațiu deschis**.

Feminismul nu mai scandalizează pe nimeni. A devenit — se pare — un fenomen integrat și încadrat în marginile unei societăți indiferente. Dacă feministele din Varese au ca punct esențial al manifestului lor artistic lozincă „Salariu pentru munca femeilor casnice”, acest lucru nu trebuie privit decât ca atare, adică drept un „proiect artistic”, o ficțiune, o realitate de neatins paralelă fanteziei artistice.

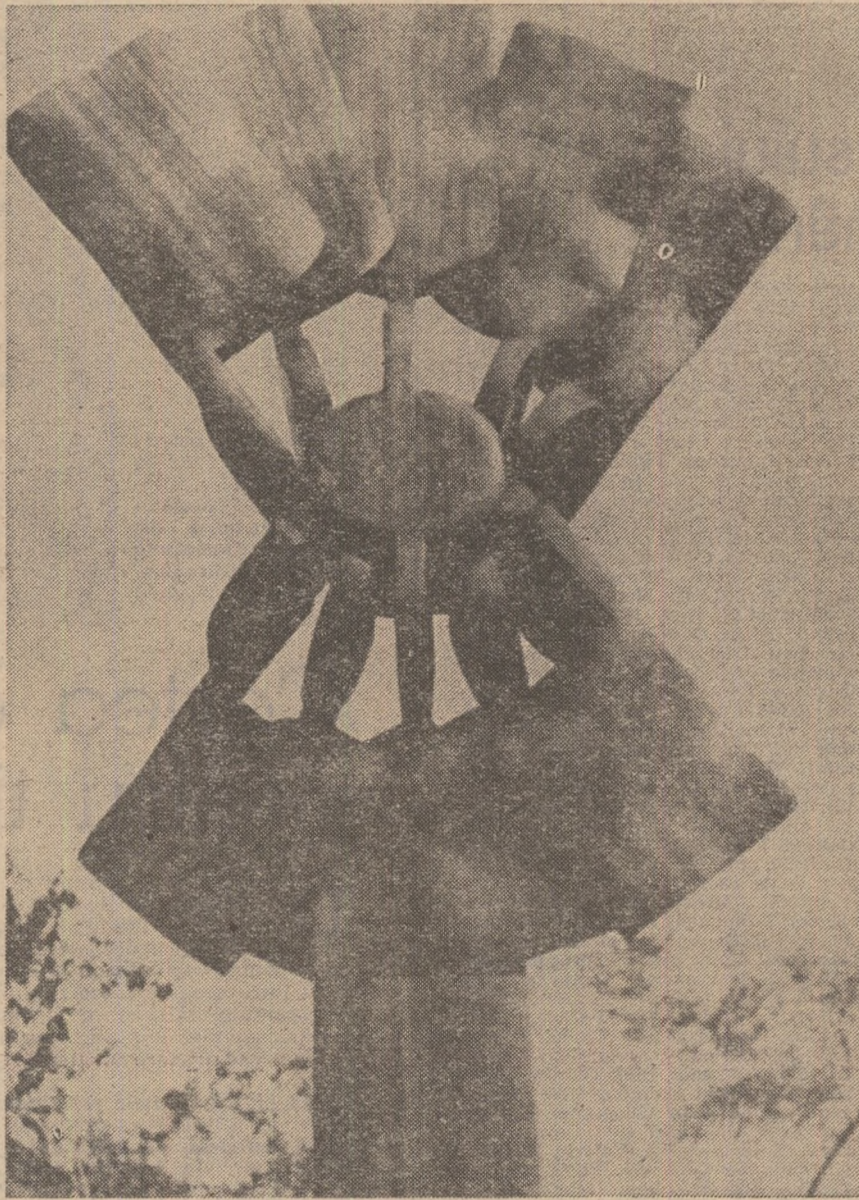
Mai legată de tema generală a Bienalei par a fi membrele grupului feminist din Neapole, care prezintă publicului un complex impunător de tapiserii și țesături de lână întinse deasupra unei uriașe oglinzi. Postulatul feministelor din Neapole — „la început a fost femeia” — devine aproape justificat în acest mini-regat al Arahneeii.

Dar, fără îndoială, atracția majoră a Bienalei rămâne expoziția internațională amenajată — ca întotdeauna — în grădinile arsenalului venețian. Marea demonstrație atrage încă, în ciuda semnelor de oboseală pe care le poate distinge ușor oricine. Un cunoscut critic italian, titularul cronicii plastice a unui la fel de cunoscut săptăminal, scria nu de mult că cea mai nimerită cronică ar fi aceea făcută fără deplasarea de cvintă la Veneția. Despre o manifestare mondenă — spunea el — nu se poate scrie veridic decât într-un mod monden, adică: superficial. Dar contestarea nu este nici pe departe un caz izolat: criticii contestă Bienala scriind cronică, feministele contestă „falocrația” modernă țesând, artiștii contestă arta expunând.

Ca bune gazde, italienii se află în fruntea contestației generale. Giuseppe Chiari, unul dintre selecționarii juriului italian, expune pe un perete mucegăit, de mari dimensiuni (circa 7x2 m) o mică inscripție realizată cu cea mai scolastică cretă: „L'arte è una piccola cosa” (Arta este un „lueru mic”!).

Mai complicat și mai ingenios, Fabio Mauri se prezintă cu un „Eseu fără cuvinte”. Discursul său merită redat pentru semnificația profundă pe care o aruncă asupra întregii Bienale. Tema experienței lui Mauri este **greșala de calcul și de judecată, văzute ca materie primă a interpretării omului și istoriei**. Pe o tablă neagră, care ocupă unul dintre pereții rezervați „esului”, se poate citi formula (voit aberantă): $gp=gp(p+a)^2$. Dedesubt se află o colivie conținând un magnetofon care transmite vibrațiile indistincte ale naturii. Vizitatorul poate alege singur semnificațiile neprecizate: de la amprenta fonică a unui cataclism și până la sunetele „normale” ale naturii. Pe podea este instalat un fragment original de frescă giottescă, desprins de pe zid: „Logodna mistică a Sfintei Ecaterina”, pus la dispoziție de o colecție privată. Pe perețele opus tablei cu formula greșită a existenței se află o fotografie imensă înfățișând pe Goebbels însoțit de Ziegl, inaugurând expoziția de „artă degenerată” din 1937. Se distinge, în spatele spectrelor celor doi, opere de Nolde și Kirchner. Între macrofotografie și frescă giottescă — un alt emițător transmite fără întrerupere, în toate limbile pământului, o întrebare-apel: „ce este natura? — ce este natura? — ce este natura?...”

În încăperea alăturată, Alberto Morretto expune trei steaguri roșii.

OCTAVIAN OLARIU : Monoxilă

BIENALA s-ar putea povesti. Și asta nu pentru că ar fi un basm. Intenția discursivă este unul dintre fenomenele pregănite ale momentului. Am putea încerca un sumar al tendințelor majore reflectate de expoziție, cu riscul inerent de a scăpa câte un amănunt grăitor. Astfel se poate nota înainte de toate triumful fotografiei (America, Olanda, Norvegia, Franța, Austria). Hiperealismul în schimb pare a fi în declin. Lipsește aproape complet de la Bienală. Restul manifestărilor se înfățișează ca o dilatare extremă a tendințelor deja istorice: pop-art, art brut, happening etc. Pavilionul american, de la care în general se așteaptă tonul și profeciile artistice, se impune de această dată printr-un clasicism extrem. Harry Callahan (elev al lui Moholy Nagy și lucrul se simte!) expune o serie de excelente fotografii de tip „tradițional”, ne-„solarizate”, ne-trucate, ne-sofisticate. Richard Diebenkorn continuă în mod declarat opera lui Mondrian din perioada newyorkeză.

Este destul de semnificativ pentru acest stasis al Bienalei 78 faptul că organizatorii s-au gândit la o introducere istorică cu titlul „Șase puncte de reper pentru conceptul de Artănatură”. Aceste șase repere (care adună opere remarcabile de Kandinsky, Mondrian, De Chirico, Balla, Dali, Braque, Picasso, Schwitters, Ernst, Rothko, Raushenberg, Lichtenstein, Fautrier, Dubuffet etc.) vizează tema abstracției, a inconștientului, a iconografiei urbane, a entropiei în artă, a convenției, a naturii și anti-naturii. „Reperele” sînt o justificare și un refugiu. „Bienala naturii” se refugiază pe terenul ceva mai sigur al tradiției istorice. Dar, după o sumară reculegere, oricine își poate da seama că Bienala trăiește încă în orbita dilatată a Cabaretului Voltaire.

Merită de aceea să trecem măcar pe scurt în revistă diferitele accepții în care expoziții au înțeles să răspundă teme impuse de Bienală. Între apocalipsă și integrare, natura rămâne un concept cu o singură margine de incertitudine.

Unul dintre punctele de atracție este

constituit de pavilionul israelian unde Menashe Kadishman expune „optsprezece oi pătate cu albastru, țare de lemn, fin și iarbă”. Kadishman mărturisește că a dorit să prezinte o operă completă în care simțurile toate să fie acordate la un diapazon comun. Oile se pot ca atare vedea, pipăi, auzi și mai ales mirosi. Intervenția coloristică trimite în mod evident la albastrul de cabală la care se adaugă implicațiile biblice (și pentru vizitatorul de azi — buhueliene) ale animalului ales.

Oaia este un animal, desigur, foarte simpatic. Iar dacă cineva, răspunzând acestui sentiment irezistibil, va avea ideea nefastă să numere ovinele expuse de Kadishman va fi surprins într-un mod nu prea plăcut cînd va constata că din cele 18 oi expuse inițial au rămas, la numai o lună de la inaugurare, doar 14. N-ar fi exclus ca la închiderea Bienalei pavilionul israelian să se înfățișeze doar cu un „țarc de lemn cu fin și iarbă”, pustiu și straniu, ca un paradis pierdut al oilor de pretutindeni.

Degradarea naturii și a vieții constituie tema centrală a pavilionului francez, cea mai elocventă manifestare a tendinței „apocaliptice”. R.E. Waydelich este autorul unei „Reconstituirii a sitului Fredehof”. „Raportul arheologic” care însoțește lucrarea expozantului francez lămurește că situl descoperit ar putea fi probabil o mostră a civilizației europene surprinse de un cataclism între anii 1980—85 la ora 5 și 26 (după cum indică acele paralizate ale unui orologiu). „Raportul” însoțește pas cu pas vizualizarea mostrei arheologice cu presupuneri — uneori nu lipsite de un haz amar — privind obiectele recuperate: cutii de conserve, un telefon, o larvă umană cu aspect boschian, o cadă de baie, un pupitru de vioară... Într-un colț iese la lumină o inscripție prăfuită (eșantion al caligrafiei „omului de Fredehof”): „L'Art? Pour quoi faire?” — „Arta? La ce bun?”

Republica Federală Germană își exprimă și ea dubiele privind valoarea creației artistice. Pavilionul R.F.G. (expoziții Krieg și Rückriem) are ca

motto o frază din Adam Müller (1804): „Să nu speri în natură; natura e inutilă cînd Arta a devenit inutilă...”

„De la natură la artă. De la Artă la natură” — iată fără îndoială o temă care se pretează unor interpretări multiple. Japonia — de pildă — face tentativa unei acumulări perfecte: Koji Enokura și Kishio Suga expun copaci (adevărați) înclieiați pe mari suprafețe de pînză.

Un plăcut miros de fin adie în pavilionul japonez.

În pavilionul olandez, în schimb, miroase a pește.

Krijn Griezzen expune crustacee, moluște și pește uscat întins pe sfoară.

Tot în pavilionul olandez întâlnim discursul „cromatografic ascendent” al lui Hans de Vries. Spre o mai bună înțelegere a cromatografiei iată pe scurt rețeta: 1 ml suc de fructe sau lapte turnat într-un copac de sticlă; una foaie sugativă făcută sul și sprijinită cu baza în lichidul sus-numit. Copacul de sticlă, cu suc și sugativa de rigoare, se așează într-o oală cu apă (se obține astfel — spune de Vries — o umiditate a atmosferei de 100%). După o oră și jumătate lichidul din copac urcă în sugativă. Se usucă sugativa cu 4 ml de nitrat de argint + 5 ml sulfat de fier (primul întărește culoarea, al doilea fixează cromatografia care devine sensibilă la lumină). Sugativa se fotografiază. Fotografia se expune.

În mod cu totul paradoxal, seria de fotografii pastelate abstracto-naturale ale lui de Vries sînt de un efect considerabil. Autorul sfătuiește însă pe eventualii adepți să ocolească folosirea sucului de portocale.

Alături, Sjoerd Bulsman expune „Fasole care crește” (fotografii).

Englezul Mark Koyle propune o serie de imagini macroscopice figurative, nu lipsite de interes, ale „naturii citadine”: fragment în trompe l'oeil dintr-un caldarim, dintr-un trotuar, o plajă, un ogor....

În pavilionul spaniol, Josefina Miralles prezintă nisip și o blană (suerbă) de vulpe polară. Juan Navarro Bal de Weg, în schimb, expune cărămizi și stafide.

În pavilionul australian, Ken Unsworth expune pietre.

PAVILIONUL românesc (Petru Jecza, Horia Bernea, Iacob Lazăr, Octavian Olariu, Viorel Mărginean, Sorin Ilfoveanu, Georgeta Caragiu Gheorghită și Alexandru Gheorghită) afirmă natura drept coordonată esențială a spiritualității unui popor. Este unul dintre pavilioanele cele mai „pozitive”, cele mai „afirmative” ale Bienalei. Vizitatorul, puțin obosit și uluit de cursa după găselnițe și profetii apocaliptice, are surpriza concretă a lemnului care servește (încă) sculpturii, a pinzei și uleiului care servește (încă) picturii, a naturii care servește și grăiește (încă) omului.

Locul cel mai căutat și, poate, punctul cel mai înalt calitativ din întreaga bienală este însă pavilionul finlandez.

Olavi Lanu a fost singurul dintre participanți care a știut să fie malițios și hazliu, grav și ingenios răspunzînd cu acuratețe dar și cu multă personalitate teme generale. Este unul dintre puținele pavilioane care nu se poate povesti decât marginal. Vizualizarea teme propuse este excelentă și transcende orice anecdotică. Lanu expune figuri umane din materie vegetală: mușchi, rădăcini, crengi... Nimic arcimboldesc în această alegere, dimpotrivă, Modelarea este atât de atentă, atât de plastică; materialele, cu suprafețe calitativ diverse și capacitate de captare a luminii diferite, se exploatează cu un indiscutabil ingeniu. Mișcarea este de un efect rar înfîlînit. Îmbinarea dintre uman și vegetal are ca teme sigur basmele finice, dar redarea este modernă, neliniștitoare și fascinantă. Trecerea în vegetal este văzută ca împăcare extremă între viață și moarte. Lanu este posesorul unui înalt echilibru și al unei lucidități extreme, polare.

Bienala supraviețuiește.

V.I. Stoichiță

Veneția, oct. 1978.

Cartea străină

Poezia universului în verbul românesc

NICICIND, poate, ca în timpurile noastre — timpuri ale tuturor exhumărilor, în care statuile se întorc la soclurile lor, în care mari necropole ale artei, muzeele, devin locurile de pelerinaj ale unei omeniri doritoare de satisfacții cultice — poezii tuturor secolelor și continentelor nu și-au găsit mai mulți aderenți. Comunicăm poate mai intim ca altădată, cu Dante și Pindar, sintem sensibili la **Imnul Soarelui**, fie că ne vine din anticul Egipt ori din lăuta lui Francisc de Assisi. Obscuri poezii uitate sau defăimați veacuri de-a rândul — un Maurice Scève, un Gongora, „metafizicii” englezi din secolul al XVII-lea și alții — au devenit poezii noștri iar Hölderlin, Rimbaud sau Lautréamont sînt înfinit mai prezenți la o sută de ani după moarte decît erau în timpul vieții lor. Sensibilizarea receptivității noastre pentru poezia trecutului nu este, însă, decît un epifenomen al unor experiențe esențiale prin care a trecut conștiința modernă.

Nu este, oare, o manifestare de alexandrinism într-o asemenea prea largă receptivitate? Se prea poate. Însăși deschiderea aceasta a gustului indică o anume apetență spre sincretism. Curentele și personalitățile cele mai diverse ne atrag, ne seduc. Nu cred că există altar al vreunui poet de seamă din istoria poeziei care să fie dezafectat, la care să nu ardă candelă vreunei fervori. Meridianele nu constituie bariere pentru noi, nici limbile. Am intrat — o spune deja Goethe — în era literaturii universale.

Am vorbit adeseori, în articolele mele, despre fenomenul caracteristic literelor noastre contemporane, al deschiderii lor spre un mai larg orizont al spiritului. O viitoare istorie a culturii, a literaturii române — spunem altădată — va consemna într-un important capitol procesul acestei deschideri spre valorile universale, fenomenul asimilării operelor reprezentative ale literaturii și artelor din întreaga lume. Prin abundența traducerilor și chiar a studiilor critic-istorice, se poate afirma că nici una din marile valori ale literaturii universale n-a rămas străină conștiinței literar-artifice românești din zilele noastre. O operă importantă s-a săvîrșit îndeosebi în sfera poeziei.

Lui Heliade Rădulescu nu i se poate nega o grandoare a viziunii. În 1846, el lansa proiectul unei **Biblioteci universale** în care își propunea să includă tot ce este fundamental în cultura livrescă a omenirii. El însuși se apucase de sirg, încă înainte de acea dată, de tradus felurite capodopere clasice ale literaturii, Boileau, Molière, **Divina Comedie**, **Orlando Furioso**, **Gerusalemme liberata**, **Don Quijote** și cite altele au trecut prin miinile sale. El însuși mare devorator de cărți, oferea traduceri sale unui public românesc în care voia să stîrnească setea nobilă a literelor și artelor. N-au fost deloc modeste aceste începuturi. Dimpotrivă. Ambicioase, ele năzuiau spre asimilarea întregului tezaur universal al literaturii. Heliade era doar unul dintre acei cărturari pe care i-a produs cultura română, bărbați ce și-au cucerit cu condeiul — ca niște adevărați condotieri al spiritului — cite un vast imperiu în acel univers al culturii.

SĂ NE INTOARCEM la anul nostru, în care se realizează visul unei asemenea **Bibliotheca universalis** în limba română. De astă dată vom aminti doar traduceri din lirica universală. Clasici și moderni deopotrivă, de la Homer la Dante, de la Petrarca la suprarealiști, și-au găsit în zilele noastre tîlmăcitorii. Dacă ar trebui să întocmesc o listă a cărților de poezie care — în această pagină a acestei reviste — le-am comentat în ultimii ani, volume publicate la noi în traducerea poezilor noștri, ar apărea cu evidentă diversitatea ulmitoare, spectrul larg al explorărilor de acest gen, al periplului întreprins de tîlmăcitorii noștri în acești ani. Iată doar citeva din aceste cărți. Un Pindar complet apare — tradus **con amore** de Ioan Alexandru și „homericele” și „orficele” antice apar pentru întia oară la noi, și **Argonautica** lui Apollonios din Rhodos, tîlmăcite de Ion Acsan; **Mahabharata** în traducerea lui Ion Larian Postolache, vechii poezii persani în aceea a lui Otto Starck, poezii chi-

nozi clasici tîlmăciți de Iv Martinovici și de Ileana Hoge-Velișcu, **Haiku**-ul japonez prezentat într-o amplă culegere antologică de Dan Constantinescu, sînt doar citeva din cărțile de poezie „orientală” apărute. Am putea alcătui o mică bibliotecă de poezie numai din traducerile efectuate din liricii franceze: Charles d'Orléans (Romulus Vulpesco), Villon (Neculai Chirică), poezii Pleiadei (Alexandru Rally), Mallarmé (Ștefan Aug. Doinaș), Lautréamont (Tașcu Gheorghiu), Saint-John Perse (Aurel Rău), Claudel (I. Igroșlanu), Charles Cros (Constantin Abăluță), Max Jacob (Vasile Nicolescu), Pierre Reverdy (Iv Martinovici), Pierre Emmanuel (Șt. Aug. Doinaș și Ion Caraloni), Alain Bosquet (Maria Banuș) etc. Sau lirici englezi sau americani: **Sonetele** lui Shakespeare tîlmăcite de Theodor Bocșa, Milton în traducerea lui Aurel Covaci, prodigiousul tîlmăcitor al marilor opere poetice (**Lustadele** lui Camoens, **Gerusalemme liberata**), Walt Whitman (Mihnea Gheorghiu), Edward Lear (Constantin Abăluță), Robert Frost (și n-am amintit decît cițiva). Dar germanii, spaniolii, italienii? De la Uhland prin Hölderlin la Rilke (acesta din urmă admirabil tradus de Dan Constantinescu). De la Petrarca, Michelangelo (în tîlmăcirile de rar rafinement artistic ale traducătoarei lui Dante, Eta Boeriu) pînă la Montale, de la poezii precolumbieni tîlmăciți de Francisc Păcurariu, la Pablo Neruda (Aurel Covaci), Rafael Alberti, Nicolas Guillen (Eugen Jebeleanu). Lirici ruși și sovietici al secolului al XX-lea: Andrei Belii (Leonid Dimov), Alexandr Blok (Victor Tulbure), Konstantin Balmont (Ion Covaci), Evtuşenko (Victor Gheorghe Frunză), Andrei Voznesenski (Ion Covaci), Robert Rojdestvenski (Valeriu Bucuroi și Gheorghe Tomozei). Poezii maghiari (Petöfi, Jékeli Zoltán, Babits Mihály, Kosztolányi Deszö, Apily Lajos, Dsida Jenö, Weores Sándor etc.), iugoslavi (Srećko Kosovel), poezii canadieni, elvețieni, olandezi (în ample culegeri) sînt numai citeva exemple dintr-o înșiruire ce ar putea fi mult mai lungă.

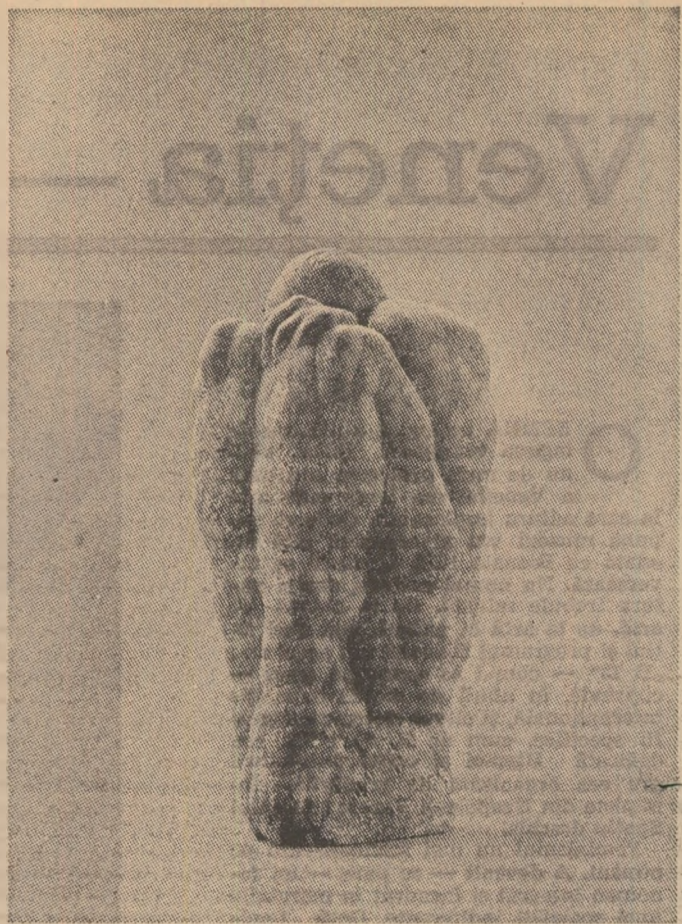
Poezii de seamă ai verbului românesc s-au angajat în această operă de translație. Tîlmăcirile din poezii lor privilegiate fac parte integrantă din opera lor. Nu este doar un simplu exercițiu al dexterității tehnice în această activitate a poezilor traducători de poezie. Într-un sens, s-ar putea spune că prin această însuși corpul spiritual al poeziei române s-a extins. Ii ai pe poezii lumii în limba poeziei tale numai printr-un efort continuu al acesteia de a-i cuprinde. E adevărat că poetul autentic este universal în sine, el devine în propria lui țară universal și nu prin traducere. Participarea la universalitate se face însă prin asimilarea universurilor poetice. Și pe această cale (nu unica, desigur) dovedim intrarea noastră în zodia literaturii universale.

Vom putea, oare, vorbi despre secolul XX, ca despre un secol al poeziei? Foarte probabil, el va binemerita alte titluri decît acela al triumfurilor lirice. Un fapt este, însă, cert. În aproape un mileniu de poezie europeană, de la cea latină la primul Ev Mediu, pînă la cea cibernetică din zilele noastre (în legătură cu care obișnuim, încă, să dăm usuratic din umeri) n-au fost multe acele decade (cîci nu putem vorbi de veacuri) în care o conjuncție favorabilă a stelelor a determinat o ecloziune particulară a Poeziei. De la Trubaduri la Dolce stil nuovo, apoi secolul al XVI-lea al Pleiadei și al misticilor spanioli, cu o prelungire prin rafinatele filtre ale manieristilor, spre secolul XVII al metafizicilor englezi, apoi prin anii exploziei romantice și, în sfîrșit, seismele secolului turmentat pe care-l avem în urma noastră, de la Poe la Baudelaire încoace, cum ne-am deprins să spunem, iată citeva din epocile frecventate de poezii noștri în căutarea unor spirite, unor opere congenere. Aventuri ce s-au dovedit fructuoase. Tîlmăcirile ultimelor decenii au realizat în literatura noastră un **Magnum opus humanum**. Și explorările nu s-au încheiat încă. Poezia noastră mai are mult de cîștigat din aceste incursiuni în tîrmurile diverse ale poeziei universale.

Nicolae Balotă

SCULPTURA CONTEMPORANĂ DIN R. D. GERMANĂ

■ Vineri, 13 octombrie, a avut loc, la Sala Dalles, vernisajul expoziției **Sculptura contemporană din Republica Democrată Germană**. În imagine, sculptură de Wieland Förster

Cartea europeană pentru tineret

DIIALOGUL — devenit de cele mai multe ori dispută — între pedagogii și literați, e inseparabil de orice dezbateri despre cărțile pentru copii. Sînt nesfîrșitele oscilații între ceea ce place copilului și adolescentului și ceea ce se consideră că s-ar cuveni să le placă, opozițiile între valorile literare și virtuțile pedagogice.

Unul dintre meritele principale și, în același timp, trăsătura originală a **Premiului european de literatură pentru tineret**, care s-a decernat anul acesta, în a 7-a sa ediție, în orașul Pergine din provincia italiană Trento, este preocuparea de a armoniza pedagogicul cu esteticul. Modul de lucru și de discuție, lista volumelor premiate confirmă dubla orientare. Cu coeficientul de aproximație pe care-l comportă ierarhizările și notele acordate oricărui gen de literatură, finalitatea pedagogică, interesul pentru literatură „giovanele” publicată în toate țările europene și atenția la calitatea literară au fost criterii inseparabile.

Acordat din doi în doi ani, **Premiul european...** este organizat de Institutul de pedagogie al Universității din Padova. Devotamentul, implicînd o foarte mare cantitate de energie și de muncă eficientă, a doi profesori padovani, Anna Maria Bernardinis, secretară generală, și Giuseppe Flores D'Arcais, președinte, a contribuit la crearea unui stil de lucru menit să dea distincției mai multe șanse de a fi confirmată de vreme. Sprijinul material este oferit de Administrația provinciei Trento, al cărei asesor cultural, Guido Lorenzi, se ocupă el însuși de literatura pentru copii (a colaborat recent la o lucrare colectivă despre Collodi).

Orientarea europeană, grija de a nu omite vreo literatură națională cit de cit semnificativă, se reflectă în componența juriului care cuprinde, prin rotație, reprezentanți din diferite țări. Anul acesta, în afară de Italia, a fost alcătuit din membri din Franța și Germania (Eudes de la Potterie și Walter Scherf), din Anglia, Olanda, România, Polonia și Austria. Tot atît de variat distribuite au fost și premiile, care au revenit unor scriitori italieni, francezi, olandezi, elvețieni, cehi, polonezi etc.. E de semnalat mențiunea primită de Alexandru Mitru pentru **Din marile legende ale lumii**. Scriitorul român a figurat și în palmaresul ediției anterioare, din 1976.

Sînt detalii care se cer amintite. Trebuie subliniate însă, în primul rînd, seriozitatea modului de lucru și flexibilitatea, în sensul pozitiv al termenului, a orientării.

Într-un roman umoristic francez dintre cele două războaie apărea un membru conștiincios al unui juriu de prestigiu, care, în trăsura ce-l ducea la ședința decisivă, mai răsfoia citeva cărți: „Cele din urmă vor fi, poate, cele din urmă”. **Premiul european** refuză lectura în diagonală și impresiile fugitive. Fie-

cărui membru al juriului i se cere contactul direct, pentru limbile pe care le cunoaște, ori opiniile experților, pentru celelalte limbi, cu numărul impresionant de volume primite cu cîteva luni înainte. O săptămîină de discuții minuțioase face posibilă confruntarea și corectarea reciprocă a impresiilor, înlătură riscul expediției superficiale a textelor tipărite și inedite.

Toate acestea s-ar putea transforma într-un aparat conștiincios și greoi. Dar pe lângă minuțioasa cernere, pe lângă absența combinațiilor de culise și a intereselor editoriale, care n-au cum funcționa într-un juriu sosit din cele patru puncte cardinale, e de reamintit, la activul premiului **European**, punctul principal: echilibrarea pedagogicului cu literarului. Anna Maria Bernardinis se ocupă de structura textelor literare pentru tineret și e autoarea unui remarcabil volum: **Itinerarii**. Aceleași interese la Walter Scherf, directorul uneia dintre principalele biblioteci mondiale de specialitate — **Biblioteca Internațională a Tineretului** din München — și la profesorul D'Arcais care predă și estetica. De aici, evitarea conceptelor rigide academice despre literatură, a riglelor care dau iluzia că „literaritatea” poate fi măsurată cu strictete.

Un exemplu: printre premiile de **Literatură** care s-au acordat la Pergine figurează și două pentru albume. Unul a revenit unui album elvețian. Un număr de planșe, admirabil realizate grafic, reconstituia două decenii din istoria unui oraș al cărui modificările nechibzuite i-au răpit individualitatea și i-au diminuat farmecul. Cuvîntul era practic absent din succesiunea planșelor. S-a considerat — îndreptățit, cred — că narațiunea implicată în succesiune este o formă de literatură. În același spirit a fost tratată „banda desenată”.

Un cuvînt despre participarea scriitorilor români. Din păcate, solicitarea țirzie, în raport cu termenul de prezență a volumelor, a redus această participare. Expoziția de cărți pentru tineret, care s-a deschis odată cu lucrările juriului, a putut ilustra în parte diversitatea și bogăția genului la noi. E de dorit însă ca, în vederea premiului din 1980, valorile existente să se afirme direct și din timp. E vorba de aparițiile din 1978 și 1979.

Nici un premiu național, european sau mondial nu e scutit de erori și nu poate fixa locuri în Empireu. Dar nu de astfel de iluzii, pe care puțini le mai nutresc, este vorba, ci de un mod de a căuta popularizarea unor texte — unul dintre scopurile premiului este și stimularea traducerilor —, într-un gen încă minimalizat în mod bizar, în ciuda repetatelor declarații de principiu. Și de un efort de a apropia popoarele și culturile prin intermediul cărților care ajută la formarea omului.

Silvian Iosifescu

Jean Rousselot:

Fidelitatea traducerii

PAUL VALÉRY spunea despre Victor Hugo: „Ce păcat că în el n-a fost și un critic!” Intr-adevăr, există un balast considerabil în opera lui Hugo. Scoriile vulcanului — într-un anume fel în poezie, nu există genii „reci”. Lucru adevărat, dar cartea cea mai bună care s-a scris vreodată asupra lui Shakespeare este opera acestui om care, în propriul său crater, amesteca lava cu spuma. Iată ceea ce explică, pe de o parte, la ce nivel trebuie situată definirea criticii (fără a disprețui, prin aceasta, necesitatea și interesul prezentărilor de actualitate) și, pe de altă parte, dificultatea pentru un scriitor de a se judeca pe el însuși, deși este — nu o dată — perfect capabil să emită excelente judecăți de valoare asupra operei altuia.

Aș adăuga la acestea că Hugo n-ar fi înțeles nimic din Shakespeare dacă n-ar fi fost, asemenea lui, un vulcan de primă mărime — „un om-ocean”, spunea el, și metafora nu este mai puțin sugestivă, — dar, mai ales, dacă n-ar fi avut acces la opera dramaturgului englez în condiții ideale — și asta datorită unui critic și poet, Charles Nodier, care cunoștea în profunzime engleza, geniul și formele poeziei engleze și care, în câteva traduceri inspirate, a măturat pur și simplu toate mediocritățile oficiale, existente până atunci în Franța, din Shakespeare, atât de mediocre încât prin ele autorul Regelui Lear și al Sonetelor apărea drept un scriitor fără mare interes.

S-au spus foarte multe lucruri asupra rolului extrem de important al criticii în interpretarea culturilor. Eu voi sublinia,

doar, că, pentru mine, adevăratul critic este cel care explică mecanismul operei în funcție de mecanismele limbii folosite de autor și de fiziologia națională a cărui oglindă, spectru, rădăcină și tezaur este tocmai această limbă folosită de scriitor. Se înțelege de la sine că această „explicare” nu trebuie să lase de-o parte nici o corespondență, nici o interferență, nici o opoziție cu alte opere, cu alte culturi, cu alte epoci. Evident, aceasta presupune o mare cantitate de cunoștințe, cu atât mai mare cu cât cultura căreia aparține opera pusă în discuție este mai departe de propria cultură a criticului. În ultimă instanță, criticul ar trebui să cunoască totul, începând cu moravurile, obiceiurile, sistemul social, istoria și, desigur, istoria literaturii țării autorului respectiv, fără — bineînțeles — a uita „istoria” însuși celui tradus... Criticul ar mai trebui, măcar, dacă nu să fie în stare a traduce personal operele străine despre care vorbește, cel puțin să cunoască destul de bine limba în care acestea au fost scrise încât să poată spune cu precizie dacă traducătorul le-a respectat sau nu stilul și spiritul. Am încă în memorie, în legătură cu *A Glastonbury romance* de John Cowper Powys, un articol din „Figaro” în care i se reproșau traducătorului contorsiuni de stil și expresii ciudate, care, în realitate, nu făceau decât să reconstituie în modul cel mai fidel stilul propriu acestui scriitor englez, totodată epic și baroc.

UN ALT exemplu, mai îndepărtat, e cel al lui Edgar Poe, mult timp considerat drept un autor minor de către criticii americani (printre care chiar și Henry James și T.S. E-

liot), în timp ce conștiința poetică franceză îl numără printre idoli săi de îndată ce Baudelaire l-a tradus — ceea ce, dată fiind, pe de o parte, afinitatea dintre geniul poezic și geniul baudelairean, iar pe de altă, puternica personalitate lingvistică și poetică a lui Baudelaire, a dus la „francizarea”, într-o bună măsură, a poeziei de la Boston. Dar să fim foarte atenți! Căci, comparând traducerea *Corbului* datorată lui Mallarmé cu cea a lui Baudelaire, observăm că fiecare dintre acești doi mari poeți au „francizat” fiecare textul poezic în felul său. Ar fi total imprudent să se scrie astăzi indiferent ce asupra *Corbului*, fără a se raporta, mai întâi, la textul original.

Și un ultim exemplu: oricine ar cunoaște opera lui Hristo Botev doar prin intermediul traducerilor datorate, în Franța, lui Paul Eluard, traduceri fidele în ce privește sensul, dar nu și în ce privește forma, ar putea vedea în acest mare poet bulgar un precursor al versului liber și de aici, mai departe, ar putea să tragă concluzii eronate. După cum, cineva care n-ar cunoaște din Botev sau din Vazov decât atât de platele traduceri în franceză publicate cu regularitate în „Horizons bulgares”, ar fi îndreptățit să considere acești doi poeți drept niște bieți versificatori...

De aici necesitatea pentru criticii de literatură străine să facă dovadă atât de luciditate cât și de afecțiune în indispensabila lor colaborare cu traducătorii. Nu trebuie să uităm niciodată, și mai ales

în domeniul poeziei, că fidelitatea traducerii constă într-o sinteză între fidelitatea filologică și fidelitatea formală, deci „undeva”, într-un punct aproape insensibil, singurul cu acea putere de a „fixa” un tainic instinct. De câte ori ne stă în putere, să verificăm, dar, că acest instinct nu s-a răstăcit pe undeva! Chiar dacă nu pătrundem sensul unui text, putem decela în el frecvența cutărei sau cutărei vocabile, locul preferențial pe care a vrut autorul să i-l confere, lungimea frazei sau forma versului etc. Oricât ar fi de limitat, acest control ne poate evita să epilogăm în contra-timp.

Scopul criticii este acela de a înlesni să cunoaștem și să iubim în deplină cunoștință ceea ce merită cu adevărat din toate culturile lumii, la nivelul a ceea ce s-a constituit drept culmi ale istoriei lor. Și ce merită, oare, să fie într-adevăr cunoscut și iubit? Omul, adică scribul, stilistul și, în definitiv, stilul naturii; omenirea, în variantele și invariantele sale ale căror multiple variații ale aceluși stil care este omul însuși — acestea, compun tabloul planelar.

Critica este deci un act de opțiune, de dragoste și fraternitate. Dacă ea se vrea precisă, ea trebuie, de asemenea, să se exprime în deplină limpezime. Căci nimic nu e mai grevat de rebut decât jargonul specialiștilor, adică reurgerea sistematică la o doctrină critică ce distruge, mai mult chiar, denaturează operele literare pentru a le face să coincidă cu propriile-i criterii.

Jacinto do Prado Coelho:

Traducere și critică

ORICE ACT de comprehensiune este un act de traducere. Ne este necesar să traducem (trans-ducere, a transporta, a supune limbajului nostru, sistemului nostru de referință, scărilor noastre de valori) pentru a sesiza semnele — obiectele din natură, gesturile sau cuvintele altcuiva. Traducerea, în sens lingvistic, nu este decât o speță a acestei con-versiuni. La fel se întâmplă și în cazul criticii literare.

Iată de ce Ezra Pound situa traducerea literară printre modalitățile criticii: „Criticism by translation” (critică literară prin intermediul traducerii). Și Haroldo de Campos poet, critic și traducător brazilian, a definit traducerea drept „o formă privilegiată a lecturii critice”. Traducătorul literar este un interpret-creator, așa cum un virtuoz al pianului este în raportul său cu compozitorul sau actorul în raport cu dramaturgul.

Există deci multe afinități, mai mult chiar, o identificare între traducător și critic. Ceea ce urmărește amândoi este irealizabilul. Paulo Rónai, autorul lucrării *A Tradução Vivida*¹⁾ a remarcat cu pertință: „Scopul oricărei arte nu este oare ceva imposibil? Poetul exprimă (sau vrea să exprime) inexprimabilul; pictorul reproduce ceea ce nu poate să fie fixat. Nu e deci surprinzător că traducătorul se înverșunează a traduce intraducibilul?” Un bun traducător, un om foarte cultivat și foarte dotat, în care se întâlnesc poetul și criticul.

Cu cât opera ce urmează a fi tradusă este reușită, perfectă, fără fisuri între corpul și sensul cuvintelor, cu atât sarcina traducătorului devine mai grea sau chiar himerică. Posibilitatea de a traduce se situează între arbitrarul semnului și dispare în motivație. Trebuie, totuși, să facem distincția, așa cum subliniază Max Bense, între informația „semantică” și informația „estetică”. O traducere fidelă pe planul semantic se poate dovedi destabilizată pe planul estetic.

Dar marele traducător? El citește textul în profunzime, îi sesizează structurile,

legile limbajului, apoi îl re-scrie, îl re-crează, găsindu-i corespondențe, omologii, pentru a produce, într-o altă limbă, aceleași efecte de surpriză și de farmec. Ajunge, astfel, să păstreze climatul, tonul textului original. Iar dacă e silit să aleagă între semantic și estetic, primul e cel care trebuie sacrificat. O traducere bună, subliniază Haroldo de Campos, este o „creație paralelă”, cele două texte rămânând legate ca două corpuri isomorfe.

Fernando Pessoa, poetul la care noi, portughezii, revenim mereu, el însuși traducător, a făcut lucide observații asupra traducerii textelor poetice. Un poem — spune el — este „o impresie convertită în idee, sau o idee convertită în emoție, comunicată altora prin intermediul unui ritm. Acest ritm este unic și dublu ca și aspectul concav și convex al unui arc: este compus dintr-un ritm verbal sau muzical și dintr-unul vizual sau imagistic care-i corespunde integral. Traducerea unui poem trebuie, prin urmare, să se conformeze întru totul: 1) ideii sau emoției care îl constituie; 2) ritmului verbal în care această emoție este exprimată; ritmului interior sau vizual, adăruind pe cât posibil la imaginile inesenși, dar în orice caz, respectând întocmai tipul de imagine al poemului”. A determina tipul de imagine, a găsi o imagine diferită care să fie necesară și adecvată — iată deci două etape ale procesului de traducere, una critică, cealaltă creatoare. A respecta ritmul (verbal și vizual) al poemului rămâne cerința primordială.

FUNCȚIILE traducerii — permițându-mi să insist asupra lor — coincid într-o mare măsură cu cele ale criticii. Dacă este vorba despre opere aparținând trecutului, traducătorul, ca și criticul, trebuie să ni le aducă vii, în prezentul nostru, întocmai, re-producându-le climatul, spiritul, făcând să reiasă dubla lor calitate de creații temporale și totodată perene.

Pe de altă parte, traducerea, asemenea lecturii critice, testează universalitatea operelor, filtrează diversitatea mai mult sau mai puțin impură a literaturii, aduce cu sine un criteriu de evaluare. Nu merită a fi tradus ceea ce este prea particular, prea local sau personal, sau datat. Unul dintre cei mai buni poeți și traducători portughezi, Jorge de Sena, pune în relief binefacerile traducerii care sînt și cele ale criticii: făcîndu-te conștient de „bogăția imensă ce o moștenește în realitate fiecare om”, ea ne permite să identificăm operele într-adevăr mari ca

fiind acelea ce contribuie cel mai mult la patrimoniul comun al omenirii. „Goethe, autorul unor texte lirice din cele mai greu traducibile, spunea că traducibilitatea este un semn de măreție. Și avea dreptate — adaugă Jorge de Sena. Căci ceea ce nu este omenesc traductibil, este, fără îndoială, mai puțin universal”.²⁾

Atunci cînd alege textele, traducătorul trăiește umanul în gradul cel mai profund, cel mai pur, și astfel va trebui să transmită experiența cititorilor săi.

Trebuie să mai semnalăm rolul pe care traducerea îl pot avea în acțiunea de îmbogățire, de reînnoire, a unei literaturi naționale. Traducătorul năzuiește la concilierea posibilă și de dorit între două limbi, între două sisteme, două viziuni asupra lumii, două culturi, două limbaje, două stiluri. El își taie un drum între premejdii de a supune prea tare limba de tradus celei a traducerii, și invers. El, traducătorul, caută într-o tensiune prelungită un echilibru dificil. Orice ar fi, el va ajunge totdeauna la un fel de osmoză, de fecundare. Rudolf Pannwitz, cel pe care Walter Benjamin îl cita cu multă admirație, apăra tipul de traducere cel mai inovator, cel mai puțin conformist. După el, traducătorii germani plecau de la un principiu fals: respectau mai mult uzanțele propriiei limbi decât spiritul unei opere străine; rămneau prea atașați stadiului în care se găsea limba germană în loc de a supune impulsului violent ce provenea dintr-o altă limbă. Această concepție a lui Pannwitz trebuie s-o opunem, încă și în zilele noastre, celeia de traducere-adaptare, puristă, conservatoare.

Nu au fost încă exploatare toate posibilitățile pe care studiul traducerilor literare ni le oferă. Trăsăturile de originalitate ale poetului-traducător sînt cele ce apar mai evident în traduceri. Apoi aportul fiecărei epoci, mișcării sau curent literar la reînnoirea resurselor puse la dispoziția traducătorului. Se constată, de exemplu, cum lingvistica structurală și „concretismul” au împins pe traducători să-l retrădească pe Mallarmé în portugheză. „Un Mallarmé revăzut de semiotica „concretă”? Poate! — răspunde Augusto de Campos. Cu condiția, însă, ca poetul pe-NUL-timei și demonul analogiei s-o autorizeze”. Ceea ce revine la a spune că trebuie să se țină seama de traducerii fie cînd se face istoria literară a unei țări, fie cînd se face bilanțul producțiilor sale estetice; și — în sfîrșit — dacă viața unui

text este cea pe care l-o conferă succesul-neasfîrșit de lecturi, este absolut necesar de a considera traducerile, la fel ca și citatele, parafrazele, comentariile, creațiile literare inesenși, drept documente de lectură.

Regret că nu prea mulți critici literari se oferă traducerii, căci, fără îndoială, ar fi pentru ei un exercițiu foarte util („a traduce — avertizează Salas Subirat, traducătorul romanului *Ulysse* de Joyce în castiliană — este modul cel mai atent la lectură”) și într-adevăr un proces de lentă împregnare, apoi de analiză și interpretare printr-un efort de scriitură care este punctul final al unei lecturi protective. O traducere exemplară realizează condițiile unei critici exemplare. Ea obligă la fidelitate, dar la o fidelitate creatoare care evită arbitrarul, intrucît se teme de trădarea erijată în valoare.

Așadar, un critic bun este (în mod implicit), dacă cunoaște o limbă străină, un bun traducător. Există, atât în Portugalia, cât și în Brazilia, multe exemple de asemenea traducători-critici care pot confirma această aserțiune. Este cazul portughezilor Jorge de Sena, David Murão-Ferreira, Fernando Guimarães și cel al brazilienilor Haroldo de Campos și António Horta (acesta din urmă și el traducător al lui Joyce). Mai sînt și alții, care sînt însă traducători mediocri și care nu merită, probabil, reputația pe care și-au câștigat-o în calitate de critici.

Cred că mulți dintre aceia care sînt preocupați de literatură nu sînt încă conștienți de importanța traducerii literare considerată din aceste puncte de vedere pe care le-am enunțat. Cred că criticii nu acordă prea mare atenție acelor sute de poeme, de romane, povestiri, piese de teatru, care apar anual în fiecare țară. Aș dori ca poezii, romancierii, dramaturgii cei mai dotați să se dărulască în mai mare măsură operei de traducere. Și, de asemenea, aș dori ca acei care traduc să fie stimulați a-si prelungească munca printr-o activitate critică, să arate obstacolele pe care le-au avut de depășit, cercetările pe care au trebuit să le întreprindă, deciziile la care au ajuns. Aceasta ne-ar ajuta nu numai să înțelegem mai bine creația și lectura literară în sursele lor cele mai intime, ci și să cunoaștem mai bine tot ceea ce e particular sau comun între literaturile naționale — prin aceasta, să contribuim la apropierea între oamenii aparținînd unor arii culturale diferite.

Texte traduse de Delia Balaban

¹⁾ În *Metalinguagem*, Petrópolis, R. J., 1967, p. 34.

²⁾ Rio de Janeiro, 1976.

³⁾ *Páginas de Estética e de Teoria e Crítica Literária*, Lisboa, 1967, p. 75. Originalul în engleză.

⁴⁾ *Poesia de Vinte e Sels Séculos*, vol. I, Porto, 1971, „Nota de Abertura”, p. 26.

⁵⁾ *Mallarmé, studiu și traducere* de Augusto de Campos, Decio Pignatari et Haroldo de Campos, São Paulo, 1974.

Jacinto do Prado Coelho, Robert André și David Murão Ferreira în timpul celui de-al IV-lea Congres al Asociației internaționale a criticilor literari.

„Goncurabili”

● Academia Goncourt a făcut publică lista „goncurabililor”. 17 autori sînt în confruntare, pînă la 7 noiembrie cînd lista se va restrînge încă. Premiul urmind a fi acordat la 20 noiembrie. Docomdată, printre autorii cu cele mai multe „puncte”, respectiv voturi ale celor 9 din juriu (F. Mallet-Joris fiind încă „absentă”) sînt: Georges Perec (cu *La Vie d'emploi*, ed. Hachette) cu 7 puncte; Robert Andre (cu *L'enfant miroir*, ed. Gallimard) cu 6 puncte, urmat de Patrick Modiano (*Rue des boutiques obscures*, ed. Galli-

mard) cu 5 puncte. Printre alții „goncurabili”, cu mai puține puncte: Henri Bonnier (cu *Le coeur violé*, ed. Albin Michel), Alain Bosquet (*Une mère russe*, ed. Grasset), Dominique Fernandez (cu *L'eloile rose*, ed. Grasset), Armand Lanoux a declarat că „nu toate lecturile fiind terminate, mai sînt încă posibili outsiders” pe lingă cei 17 deja puși pe listă. Se știe că fiecare membru din cei 10 al juriului Goncourt are dreptul, pentru a stabili o primă listă, să citeze 10 nume...

Ziua scriitorilor africani

● Odată cu deschiderea stagiunii culturale 1978-1979, Casa Africii din Paris a organizat la sediul ei o Zi a scriitorilor africani, în colaborare cu Asociația scriitorilor de limbă franceză (A.D.E.L.F.). Léopold Sédar Senghor, președintele Republicii Senegal, a inaugurat această manifestare la care au participat aproape cincizeci de scriitori africani, printre care Seydou Badian, Francis Bebe, Guy Menega, toți trei laureați ai Premiului Africii Negre. Pentru amatorii de autografe autorii prezenți au semnat volumele lor cele mai recente, prezentate într-o expoziție cu vânzare, ilustrînd producția literară africană contemporană. „În diversitatea lor aceste literaturi — a declarat Robert

Editura Larousse și banda desenată

● În 1976, venerabila editură Larousse și-a făcut o intrare spectaculoasă în domeniul bandei desenate publicînd *Istoria Franței* în 24 de fascicule, fiecare din acestea în 200.000 de exemplare. Succesul raportat ca și experiența acumulată au determinat editura, pariziană să „redivizeze”. Descoperirea lumii se in-

titulează noua serie, al cărei prim fascicul este consacrat lui *Ulysse* și *Alexandru cel Mare*, într-un tiraj inițial de 300.000 de exemplare. Pentru această nouă ediție, editura a făcut apel la numeroși desenaatori și scenariști străini, printre care autori italieni ca Guido Crepax, Dino Battaglia, Sergio Toppi.

Nagisa Oshima

● Este realizatorul filmului *Imperiul pasiunii*, inspirat dintr-un fapt divers, datînd din 1895 și „transmis” încercat de fantastic: o poveste cu asasini care apar și dispar, ca, de altfel și spectrul celui asasinat dar fără ca filmul să cadă în macabru, ci menținîndu-se într-un „naturalism distant”. (În imagine... spectrul personajului principal al acestei povești fantastice nipone).

Exigența unui mare dirijor

● În presa britanică, referințele la Sergiu Celibidache sînt frecvente. Nu de mult erau evocate zilele sale de lucru cu membrii Orchestrei Simfonice Londoneze, cînd dirijorul pretindea că l-ar fi necesare pînă la 15 repetiții pentru a obține sunetul pe care-l dorește. Dr. Anthony Camden, președintele Orchestrei Simfonice din Londra și oboist principal, declara preselor, între altele: „Celibidache are o influență fantastică asupra noastră. În timpul repetițiilor, muzicienii continuă să studieze, chiar și în pauză. Așa ceva nu s-a mai întîmplat niciodată”.

● În vara aceasta licitațiile de tablouri în Franța au cunoscut un extraordinar sezon, vânzările atîngînd prețuri record. Astfel, tabloul lui Delacroix *Grecul călare*, estimat la 1.800.000, a fost vîndut cu 3.400.000 franci. Prețul a fost considerat ca cel mai ridicat obținut la o licitație în Franța, pînă în prezent, Pinaco-

Suprerealismul

● La Kunsthaus din Zürich este prezentată o expoziție, cu opere din patrimoniul renumitului Museum of Modern Art din New York, intitulată „Suprerealismul și experiența artiștilor moderni europeni în America”. Expoziția este alcătuită din 65 de tablouri, obiecte și colaje semnate de 23 dintre cei mai de seamă supreraaliști, printre care: Arp, Breton, De Chirico, Dali, Delvaux, Duchamp, Ernst, Schwitters, Tanguy. Exportul de artă europeană în America a fost favorizat de emigrarea a numeroși artiști în timpul terorii naziste și războiului. Expoziția a fost prezentată și la Muzeul secolului XX din Viena, Kunsthalle din Düsseldorf și Musée Royaux des Beaux-Arts de Belgique din Bruxelles.

Victor Hugo, inedit

● Ultimul număr al publicației „Revue D'Illyrie Littéraire de la France” (septembrie/octombrie 1978) publică mai multe scrisori inedite ale poetului Victor Hugo adresate lui Jean-Claude Colfavru, Frederic Thomas și alții, scrisori care conțin prețioase informații privind republicanismul autorului *Legendei secolilor*.

Caietele Saint-John Perse

● La Editura Gallimard a apărut primul număr din seria *Caietelor consacrate poetului Saint-John Perse (1887-1975)*. Dintre studiile acestui calet se rețin *Saint-John Perse, poète de la merveille*, de Kathleen Raine, *Le monde et le verbe dans l'oeuvre de Saint-John Perse*, de Roger Little, și *Le «Souffle du monde» dans l'oeuvre de Saint-John Perse*, de Friedhelm Kemp.

Licitații

● În vara aceasta licitațiile de tablouri în Franța au cunoscut un extraordinar sezon, vânzările atîngînd prețuri record. Astfel, tabloul lui Delacroix *Grecul călare*, estimat la 1.800.000, a fost vîndut cu 3.400.000 franci. Prețul a fost considerat ca cel mai ridicat obținut la o licitație în Franța, pînă în prezent, Pinaco-

„Père Goriot”

● Sărbătorindu-și cei 86 de ani (impliniți în august 1978), Charles Vanel (care a marcat tot anul acesta, printr-un *Nu plînge* și cel de-al 200-lea turnaj) a declarat că în cei aproape 70 de ani de muncă, el nu s-a considerat niciodată altceva decît un artizan, un meseriaș. Ca atare, în 1955, a debutat și la televiziune, pasionat de noua tehnică. Televiziunea elvețiană a proiectat ceea ce consideră ca o capodoperă în interpretarea celebrului personaj al lui Balzac, *Père Goriot* (în imagine).

America văzută de patru scriitori

● Un editor din California a avut ideea de a solicita patru cunoscuți scriitori americani, două femei și doi bărbați, pentru a descrie America „lor”. Rezultatul: patru viziuni juxtapuse. Kay Boyle, cea mai puțin cunoscută dintre cei patru, milită pentru drepturile cetățenești, încercarea de a deveni cetățean american înfățișînd mediul eterogen al celor cu care a stat în temniță. Thomas Sanchez, tînăr scriitor și etnolog rafinat, face reportajul evenimentelor de la Wounded Knee (februarie-mai 1973) în cel mai pur stil al corespondenței de război. Henry Miller este prezent cu un text scurt, în genul pamphletului, în care abordează totul: istoria, politica, arta, tineretul. În sfîrșit, Erica Jong oferă o imagine mai umană, mai caldă, mai optimistă a realității americane.

Manzon și viitorul televizor

● Sculptorul Serge Manzon este creatorul unei game de obiecte, printre care un televizor expus la galeria Pierre Cardin din Paris, înainte de a fi trimis la New York. Televizorul lui Manzon — care susține că majoritatea obiectelor ce ne înconjoară reflectă triumful platitudinii — este alcătuit dintr-un ecran mobil, la capătul unui braț susținut în poziție verticală de o contragreutate ce-i permite orientarea în orice direcție și la orice înălțime. Sculptura în oțel cromat și abanos lăcuit este relativ înconștientă pentru un apartament obișnuit, dar se prevăd și modele mai mici. Actualul televizor — spune sculptorul — nu corespunde fantasticului televiziunii.

Un timbru Tolstoi

● Cu prilejul celei de a 150-a aniversări de la nașterea marelui scriitor, poșta din U.R.S.S. a lansat acest timbru 1978-1978, reproducînd semnătura lui Lev Tolstoi.

Festivalul Budapestei

● Pînă la 25 octombrie se desfășoară „Săptămîna artistică ale Budapestei”, ajunse la a 18-a ediție. Un program concertistic bogat reunește cunoscute formații muzicale internaționale, printre care Filarmonica din Brno, „Residentie Orkest” din Haga și Orchestra simfonică din Berlin, R.D.G. Printre personalitățile participante se numără și celebrul dirijor și compozitor polonez Witold Lutoslawski.

Jean-Paul Sartre și Simone de Beauvoir la Roma

● La 73 și respectiv 70 de ani, Jean-Paul Sartre și Simone de Beauvoir au petrecut vacanța la Roma. Sartre este aproape orb și nu mai scrie nimic. Simone de Beauvoir se apucă asupra trecutului: în 1979 va publica la Gallimard un volum de articole asupra feminismului și prima sa operă romanică, *Primatul spiritului*, concepută în 1938, dar inedită.

Literatura din Porto Rico

● Numerele pe august/septembrie 1978 ale revistei „Europe” sînt consacrate *Literaturii din Porto Rico*. Poetul și filosoful Luis Hernandez Aquino (n. 1907) publică studiul *Panorama poeziei portoricane 1843-1978*, completat de o antologie poetică în care sînt prezentați poezii Luis Polis Matos, Francisco Matos Paoli, Marigloria Pama și alții. Despre „nuvela contemporană portorică”, prof. Concha Melendez scrie un articol dens, substanțial, urmat de o antologie prin care sînt prezentați prozatorii: Tomas Blanco, Abelardo Diaz Alforo, Jose Luis Gonzales, Magall Garcia Ramis. Numărul, care mai inserează două piese într-un act de Manuel Mendez și Pedro Juan Soto, e completat cu o cronologie literară și istorică, din 1843, anul intrucerii tiparului în Porto Rico, pînă în 1978.

Malherbe — 350

● La 16 octombrie a.s. s-au împlinit 350 de ani de la moartea lui Francois de Malherbe (1555-1628), importantă figură care a dominat poezia franceză în primul pătrar al secolului al XVII-lea. Continuator al poeziei Pleiadei, Malherbe, prin principiile și precepte personale, a supus inspirația poetică unei discipline ferme. Versurile sale realizează un felicit echilibru între bogăția verbală a renașterii și stricta ordine a clasicismului, care abia se naștea. Totuși, numeroși poeți din timpul său l-au combătut, apărînd drepturile liberei inspirații. Malherbe, devenit poet de curte, consacră poezia oficială, impune o reformă a limbii și fondează o estetică, aceea care ceva mai tîrziu va fi a generației clasice.

Charlie Chaplin

● În Editura Nuova Italia a apărut recent, sub semnătura criticului Giorgio Cremonini, volumul *Charlie Chaplin*, în paginile căruia este prezentată pe larg prodigioasa carieră de regizor, scenarist și actor a celebrului Charlot. Volumul cuprinde o filmografie și o bibliografie chapliniană exhaustivă.

AM CITIT DESPRE...

Umbrela și găurile ei

■ „APROAPE tot ceea ce bătrîna noastră planetă poate oferi oaspeților săi, cu am primit. Să bat în lemn: am fost norocoși. Femei, onoruri, familie, avere, am avut parte de aproape toate succesele victoriei... Meritul meu e infim. Am găsit totul de-a gata de cînd m-am născut”. Toate i-au mers în plin. Nu are a se plînge de nimic. A fost, este și își propune să fie fericit. Declarația de beatitudine de la începutul volumului intitulat *Vagabondul* care trece, sub o *umbrelă găurită* mi s-a părut suspectă. De unde atîta mulțumire de sine (și de al săi); autorul afirmă categoric și repetă că nu a avut și nu are a le reproșa nimic admirabililor săi părinți, oameni luminați cu vederi largi, de dragul cărora scrie, de altfel — cel puțin în parte — această confesiune), de unde atîta bucurie exultantă, necenzurată de gînduri negre, de a trăi, de a trăi exact așa? În această (totuși!) „vale a plîngerilor și a încercărilor, care este viața pentru floarea dintre noi”, fericirea totală nu e o insolentă și în același timp o dovadă de înconștientă, afară de cazul cînd ar fi afișată doar ca o pudică deghizare a dezesperării?

Nu, Jean d'Ormesson — membru al Academiei Franceze și descendent al unei „aristocrații de robă”, veche aproape cit istoria Franței, cu nenumărați miniștri și ambasadori (pînă la tatăl autorului, fost, între altele, ambasador la București) în pomelnicul ei, demnitar UNESCO și, o vreme, director la „Le Figaro”, funcție cu satisfacțiile și deliciale ei pentru un scriitor de factura lui, romancier de succes și desăvîrșit om de lume, dar, mai presus de orice, intelectual de densă și rafinată substanță — are toate temciurile, ontologice și gnosologice, pentru a se mărturisii fericit. Cartea lui, „scrisă în spirală”, nu, zice el, volum de memorii (și totuși, la numai 50 de ani, volum de memorii), puțin roman-eseu, ceva mai mult eseu romanesc, destălnuire, dialog cu sine însuși și cu lumea, „dare de seamă” (în sensul lui „a da seamă”) către tatăl dispărut și încă mult, altele, una dintre formulele acelea eclectice specifice, în ziua de azi, aproape fiecărei cărți de proză bună, pare și este sprintară, atinge așa, ca în treacăt, ca într-o doară, o mie de probleme, dar curînd îți este clar că dreptate avea cronicharul lui „Le Monde”, Bertrand Poirot-Delpech, cînd aprecia că, la Jean

d'Ormesson, „fantezia seducătoare se vedește a fi politețea unei gravități reale”.

„Cred, la fel ca oamenii cumsecade de la țară, că nu există altă nenorocire decît moartea și suferința”. „Nu știu ce nenorociri mă așteaptă în această lume, dar în treaga eternitate nu-mi va ajunge pentru a mă bucura că am trăit”. „Cînd spun că iubesc viața, spun mult prea puțin. Iubesc faptul că viața există. N-o cunosc decît prin mine. Dar o iubesc în afara mea. Pretutindeni. O iubesc dincolo de moartea mea”, exclamă, de la un capăt la celălalt al cărții, acest inzebrat gazetar și scriitor care crede că între aceste două vocații și ocupații ale lui există cel puțin o deosebire: gazetarul scrie despre viața altora, scriitorul — numai despre propria lui moarte.

De ce a ales ca titlu al ultimei sale cărți o expresie chinezească metaforică și echivocă (unii sinologi o interpretează ca însemnînd „n-am nici lege nici credință”, alții o traduc prin „nu mă tem de nimeni sub cer și pe pămînt, n-am nici dumnezeu nici stăpîn, sînt om liber”)? „Umbrela e ceea ce protejează și sint, slavă Domnului, protejat, acoperit și adăpostit împotriva tuturor furtunilor istoriei. Găurile sînt slăbiciunile mele, erorile și nebuniile mele, timpul care se scurge prin ele, esecurile și suferințele, nefericirile — binecuvîntate fie ele. — mizeria tuturor acestor lucruri. Iar vagabondul sînt eu. Sînt vagabondul care aleargă prin timp, strigat de toți al mei care mă cheamă. Ispîtit de toți ceilalți care, fără să știe, mă așteaptă. Merg prin istorie... Trec. Alerg. Merg pentru că trebuie să merg. Merg pentru că n-a venit încă timpul să mă așez și să mor”.

Iată, am transcris expresii, fraze, pasaje întregi și îmi dau seama că, scoase din contextul lor „în spirală”, își pierd din forță și din subtilitate, nu dau nici măcar o imagine aproximativă a complexității și eleganței acestei opere. Cuvîntul care revine, cred, cel mai des, este „modest”. Jean d'Ormesson e încîntat și mîndru de propria sa modestie (care nu e decît conștiința faptului că ar fi ridicol să aspire la a-i egala pe Proust, pe Marx sau pe Freud, că e mai rezonabil să aspire la gloria unui romancier mediu), cochetează cu această „modestie delicioasă”, știe, ca un privilegiat din naștere, cum se mărturisește a fi, să se joace, să se răsfățe, fiind, în fond, foarte serios și foarte convins că își cunoaște rostul pe lume și că face totul pentru a fi la înălțimea îndatoririlor, a aptitudinilor, a limitelor și a slăbiciunilor sale.

Felicia Antip

Centenar Carl Sternheim

● De curind, s-au implinit 100 de ani de la nașterea dramaturgului și prozatorului german Carl Sternheim (1878—1942), care alături de Brecht a avut un rol major în configurarea teatrului german contemporan. El a continuat drumul deschis de Frank Wedekind, cu o tinută intelectuală sigură și cu o arhitectură dramatică precisă. Dramele și comediile sale se constituie într-o acerbă critică adusă burgheziei, atingând, deseori, sarcasmul satirei. Comediile de după 1908, avind subtitlu ironic **Din eroica viață burgheză**, au drept țintă critica stărilor de lucruri, care au dus la război. În proză, de asemenea, Sternheim excellează ca satiric și caricaturist al lumii burgheze, în nuvele (**Napoleon**, 1915, **Cronica de la începutul secolului al XX-lea**, 1918—1928), ca, de altfel, și în romanul său **Europa**, într-o formă narativă precisă și un stil exact, adecvat, expresie a unui limbaj aproape parcimonios.

Cu Hercule Poirot pe Nil în jos

● Odată terminat și prezentat pe ecrane, noul film realizat după un roman de Agatha Christie, **Crima de pe Nil**, a fost de îndată semnalat de critici ca o realizare paradoxală. Avind la bază o carte a marii maestre a genului politist, interpretat de actori de mîna întâi — printre care Bette Davis, Peter Ustinov, Mia Farrow, Lois Chiles — filmul regizat de John Guil-

lermin nu se ridică la nivelul **Crimelor din Orient Express**. Interpretat de Ustinov cu umor și presanțată, faimosul comisar Hercule Poirot dă totuși spectatorilor un sentiment de nostalgie pentru același personaj creat în **Orient Express** de Albert Finney. În imagine: un cadru din **Crima de pe Nil**, cu Peter Ustinov în prim plan.

„Diferența”

● La Paris a luat ființă o nouă casă de editură, „La Différence”, care a lansat și o revistă cu același nume. Dedicându-se producțiilor literare din alte țări, această editură franceză a lansat, curind după înființare, o colecție de eseuri, romane și nuvele scrise de autori de limbă spaniolă și portugheză. Intitulată „Cantos”, colecția debutează în mod strălucit cu o culegere de scrieri recente ale lui Borges, intitulată **Rose et bleu**. Catalogul aparițiilor viitoare mai anunță volume consacrate altor mari scriitori din peninsula iberică și din lumea latino-americană, printre care celebrul **Tirano Banderas** de Valle Inclán, strămoșul marilor romane axate pe portrete de dictatori, apărute în ultimii ani în Spania și la sud de Rio Grande.

Lauri pentru Lomnicki

● Unul din marile premii în domeniul artei decernate în Polonia a revenit anul acesta lui Tadeusz Lomnicki, remarcabil regizor și actor de teatru, cinema și televiziune. Rector al școlii superioare naționale de artă dramatică din Varșovia și director al Teatrului „Na Woli”, Lomnicki a reușit mari succese în ultimii ani ca interpret al lui Prispikin din **Ploșnița** de Maiakovski, al lui Goya din **Somnul rațiunii** de Antonio Buero Vallejo și al personajului principal din **Egor Buliciov și alții** de Gorki. Dar celebritatea internațională i-a fost conferită, desigur, de cele aproape patruzeci de filme în care a jucat, și îndeosebi de **Pan Woldyowski**, unde personifica pe Micul Cavalier, de **Potopul** și de alte filme istorice.

Biografia lui Charlie Smith

● Un film despre Charlie Smith, cel mai bătrîn cetățean al Statelor Unite (136 de ani), a fost realizat recent, pentru rețeaua de televiziune Public Broadcasting Service. Cu o durată de 90 de minute, filmul jalouzoază viața acestui om, de la 12 ani, cînd a fost luat din Africa și dus pe un vas de sclavi, în America, unde a fost, pe rînd, lucrător pe olantărie, grădinar, grădinar, pînă cînd a fugit cu niste cowboy și cu cirezile lor, a trăit o vreme „în afara

„Acum 40 de ani la München”

● „Dacă Daladier și Chamberlain n-ar fi semnat la 30 septembrie 1938 acordurile de la München, al doilea război mondial ar fi fost, probabil, evitat”... Roger Massip și Jean Dascola susțin această ipoteză în cartea intitulată **Acum 40 de ani la München**, punînd în lumină toate capitulările care între 1935—1938 au condus la cea de la München.

Corespondența lui Helvétius

● O ediție a corespondenței generale a lui Claude Adrien Helvétius (1715—1771) și a soției sale, Anne-Catherine de Ligniville (1722—1800), este în curs de pregătire, sub conducerea unei echipe de cercetători de la universitatea din Toronto. Editorii presupun că în cursul elaborării acestei ediții vor fi găsite încă multe manuscrise și informații referitoare la opera marelui intelectual francez din secolul XVIII.

Debut la 73 de ani

● Cu romanul **Plus tard au bord du lac** (Mai tîrziu pe malul lacului), boșnianul Marcel Domerc și-a făcut debutul literar la vîrsta de 73 de ani. Presa a salutat cartea sa ca o scriere de valoare excepțională, densă și fermecătoare, demn rezultat al acumulării de observații și idei timp de o viață.

Zavattini, regizor

● Scriitorul, scenaristul și pictorul Cesare Zavattini a hotărît, la vîrsta de 76 de ani, să debuteze ca regizor de film cu pelicula **La veritàaaa...** Va fi, a precizat Zavattini, un film umoristic-satiric, a cărui acțiune se va desfășura la Roma, în zilele noastre. Neobositul colaborator al lui Vittorio De Sica în anii neorealismului își definește opera drept: „un strigăt patimăș, o nevoie naivă și disperată de-a spune adevărul”. Scenariul pe care îl adaptează acum, împreună cu fiul său Arturo și actorul Roberto Benigni, a fost scris cu 12 ani în urmă, sub titlul „Don Quijote 66”. În fotografie, Zavattini în postură de regizor.

ATLAS

GALBEN

■ **STRĂBĂTEAM** Cimpia Transilvaniei într-un vis colorat de frunze trecute senzațional într-o strălucitoare senectute, străbăteam Cimpia Transilvaniei într-o amintire plutind pe valurile împădurite ale colinelor subliniate de turme, străbăteam Cimpia Transilvaniei într-o toamnă sedimentată din toate dorințele neimplinite ale unui an întreg și izbucnite acum cu intensitate în galben. Pentru că galbenul era culoarea în jurul căreia se rotea, împăcat în sfîrșit cu sine și cu propria sa dispariție, acel univers exasperat de dor, acel univers care visase exuberanțe, eflorescențe, seve și roade, și nu-l multum se nimic, verdele fusese prăfuit, florile se mănaseră, roadele fuseseră mincate de viermi și din întreaga paletă a strălucirii nu mai rămăsese decît galbenul, modulul nostalgic la nesfîrșit, numai galbenul împlinindu-se cu desăvîrșire în moarte. Holde întinse de porumb așteptîndu-și galben culesul, muntii galbeni de stecle de zahăr pe cîmp, și iar păduri rapsodice auriu, și galben-roșcat, și maroniu, și galben-verzui, și galben transparent, și galben bolnav, și iar holde de porumb cu piramide neterminate de știuleți intens luminoși, de un galben solid, insolubil. Din cînd în cînd, în atita splendoare, fișii lungi, negre, de pămînt arat proaspăt, de pămînt gros, păsos, mustind de dorințe și dorit mereu, fișii negre subliniind muzical supremația culorii și trezînd deodată în mine, prin simpla urmare a brazdelor suple, istorii adînci și amintiri de dinainte de naștere.

Străbăteam Cimpia Transilvaniei înălțată în galben. Știam că nu fusese niciodată mai frumoasă. Niciodată înfloririle nerăbdătoare ale primăverii, nici verdele puternic senzual al verii, nu atinseseră perfectiunea acestui galben rău și frumos prevestitor. Moartea crunzelor era, cu evidentă, mai frumoasă decît viața lor, iar în acea atît de înă, melodiioasă, împacată dispariție, nu-mi rămînea decît să îndrăznesc să sper că le seamăn puțin.

Ana Blandiana

Rotonda sălii mici a Palatului

ROLF NESCH

■ **EXPRESIONISMUL**, ajuns la maturitatea istorică a mai multor decenii, după o existență aventuroasă, plină de salturi, cînd de succese, cînd de contestări violente, își dezvăluie azi neașteptate trasee care, în momentul eflorescenței lui maxime, erau puțin previzibile. Unul din participanții la aceste metamorfoze — și printre cei mai autentici deschizători de drumuri în grafica modernă — a fost Rolf Nesch (1893—1975), artist norvegian de origină germană, ale cărui opere sînt prezentate acum la București, într-o selecție retrospectivă concisă, dar perfect lămuritoare.

Rolf Nesch a pornit de la experiențele mișcării „Die Brücke”, fapt determinat și de studiile lui la Dresda, unde aureola grupării continua să strălucească, deși descendenții care să-i valorifice ideile grupare nu prea a cunoscut. Un ecou nostalgic i-a îndemnat pe Nesch să-l caute neapărat pe E. L. Kirchner — la data respectivă, 1924, greu de abordat la propriu și la figurat în atelierul instalat la Frauenkirch în Elveția, pe un vîrf de munte. Timp de șase săptămîni Nesch a stat în preajma lui Kirchner de la care voia să deprîndă în principal arta urvurii — a „heroglifei gravate” — cum o numea Kirchner, pentru a marca ideea că forma grafică este „scriere” cu tîlcuri suprapuse. Ceea ce însă Nesch a dobîndit din această ședere la Kirchner a fost mai mult decît un meșteșug artistic: a știut să-și apropie o stare de spirit ferită, în perspectivele ei plauzibile. De aceea influența lui Kirchner, despre care mulți comentatori ai creației lui Rolf Nesch vorbesc, nu poate fi găsită decît ocazional pe latura stilistică și uneori pe cea tematică: o observăm în peisajul montan construit kirchnerian sau chiar în celebra serie de poduri hamburgheze, datînd din perioada 1932—1936, momentul deci care a precedat și a urmat imediat plecării lui Rolf Nesch din Germania (1935) și stabilirii lui în Norvegia. Există însă un stimul operat asupra lui Nesch de Kirchner, prin înrudire spirituală: prin aceeași înclinare către exoșesia puternică, francă, a unor continuturi afective elementare, dar reluate individual pe o treaptă de trăire multiplu filtrată; același gust pentru însingurarea în natură ca spațiu propice unei meditații care la Nesch, ca și la Kirchner, ia forma concretă a invențiilor tehnice-artistice. De la acest punct de plecare trebuie, cred, pornit examenul adevăratei contribuții a lui Rolf Nesch. El exprimă exemplar sinteza echilibrată (devenită istoricește necesară după momentul paroxismului expresionist în formularea obiectului) dintre experi-

ența vizuală a realului, experiența imaginărilor a acestui real, experiența decorativului în formulările complexe ale căutărilor abstractoniste și experiența efortului tehnic.

Inovațiile de acest ordin, care au jucat în gravura lui Nesch un rol considerabil, avînd drept rezultat nu numai faptul că fiecare gravură este un unicat, dar și că fiecare placă de imprimat este în sine o operă de artă, reflectă sinteza sus-amințită. Tehnică-gest uman, tehnică-simbol pentru unitatea facultăților umane, indică la Rolf Nesch concretizarea aspirației mai vechi a expresioniștilor spre unitatea formelor existente, o concretizare în acuratețea manuală, în luminositate, în culoare însemnată. Va fi avut un rol cert în această evoluție a artistului împlinirea pe care i-a dat-o viața în mediul norvegian, precum și contactul lui cu Eduard Munch, pe atunci foarte înaintat în vîrstă dar cultivînd încă, în moduri înțeleptite și împăcate, vechi idealuri și zburzumuri creațoare în centrul cărora se aflau atît dorința de a cunoaște natura cît și aceea de a stăpîni și transforma, de a se lua la întrecere cu ea, ca și dorința de a uni metodologic observația, amintirea și invenția lucrurilor. Cu o conștiință a materiei proprii generației de artiști al postexpresionismului, Rolf Nesch duce mai departe problematica lui Munch. Imagini animaliere, portrete, compoziții cu substrat simbolic-protestatar, cum sînt gravurile preabilitoare ale reliefului „St. Sebastian” (1942) analizează și construiesc formele cu o precizie care nu înălțură plurivalența straturilor de semnificații și, în același timp, cu o evidentă a materiei care așează aceste gravuri într-un univers unic, la răscrucea dintre pictură, sculptură și grafică.

Mai tîrziu, în lucrările create după 1952, apar în viziunea lui Rolf Nesch elemente fantastice, cu ecouri grotesco-bonome, fapt care i-a făcut pe Werner Haftmann să-l apropie pe Nesch de Dubuffet și să-l asocieze acelor reexperimentări ale materiei picturale ca dispendioase de energie proorîi anilor 50 în arta internațională. Cred însă că apropierea e numai parțial, și exterior posibilă; stringența limbajului lui Nesch și respectul lui surprinzător pentru anume convenții ale decorativului îl situează, desi singular în acele momente, mai aproape de căutările artistice de astăzi, care depășesc confruntarea — sugestiv postulată acum două decenii — între logica interioară a imaginii vizuale și substanța energetică a materiei care o încorporează.

Amelia Pavel

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

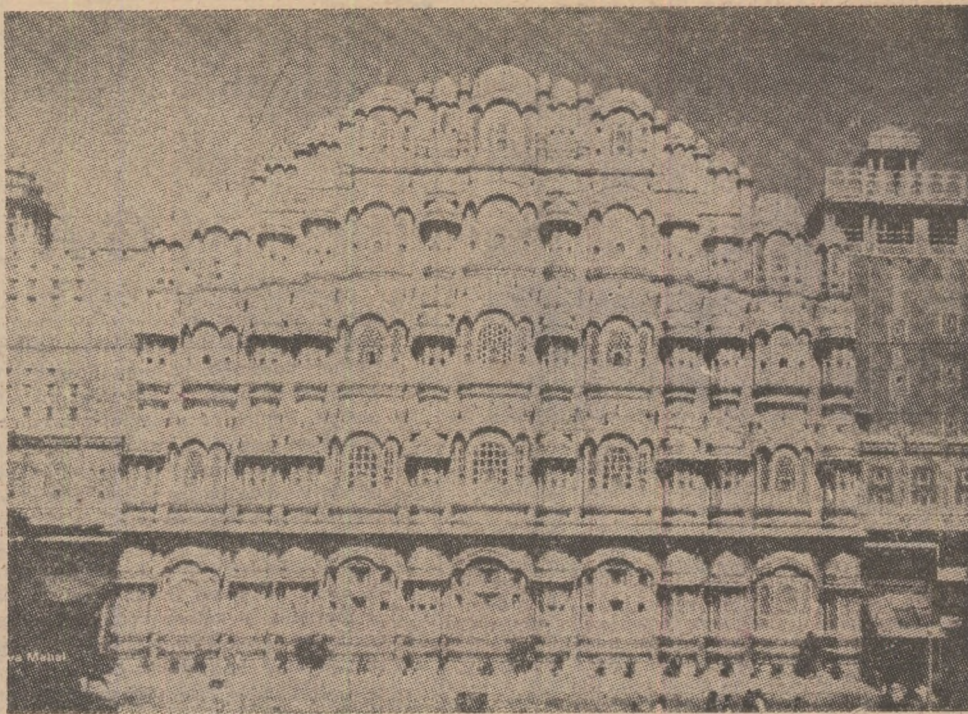
● La Nisa, în cadrul Festivalului Internațional al „Arti scriitoarei Elvira Bogdan” i-a fost acordată „Medalia de aur” a premiului „L'Aiglon”, pentru volumul recent apărut **Talismanul de safir** (editura „Ion Creangă”, 1978).

● După încheierea Festivalului Internațional de poezie de la Struga (R.S.F. Iugoslavia) a avut

loc „Colocviul Internațional al poetilor și traducătorilor la Tetova”. Au participat poeți și traducători din 40 de țări de pe oate continentele. În acest an, marele premiu „Pana de aur” a fost acordat poetului **Dumitru M. Ion** pentru traducerea din literatura iugoslavă în limba română.

● La Berlin, în Editura „Der Kinderbuchverlag” a apărut în tiraj de masă volumul „Der Tomatenkönig” de **Alexandru Mitru**. Tălmăcirea aparține scriitoarei române de limbă germană **Hedi Hauser**, iar ilustrațiile picturitei berlineze Elke Bullert. Volumul este tipărit în excelente condiții grafice.

INDIA, fără Taj Mahal

Hawa Mahal

DUPA o călătorie fulger de câteva zile, începută pe coasta Mării Arabice, continuată în India Centrală, ajungând apoi până la extremitatea ei sud-estică, pe malul Golfului Bengali, parcurgând în total 5 000 de kilometri la bordul avioanelor companiei Air-India (44 de curse interne zilnice, acoperind o rețea de drumuri aeriene de aproape 50 000 km), fenomenul uman, social, geografic, spiritual, economic care se numește India îmi apare înfinit mai ispititor decât misterul în care îmi era învăluit înainte de a-l vedea la fața locului. Și cum mi s-a înfățișat, în septembrie 1978, fața continentului indian?

■ **BOMBAY.** Ajunși în țara marilor moguli chiar prin Poarta Indiei, aceeași prin care acum 63 de ani Mahatma Gandhi trecea purtând sub braț manifestul său devenit celebru „Hind Swaraj” (autonomia Indiei!), ziarele ne întimpină cu știrile despre ravagiile inundațiilor din partea centrală și estică a țării-gazdă. Prilej de a constata încă o dată cum se împerechează deseori în natură binefăcerea și catastrofa și de ce indienii caută să păstreze prin sistemul lor filosofic tradițional o echidistanță față de cele două chipuri ale medaliei. Fără îndoială, una dintre bogățiile naturale cele mai de seamă ale Indiei sunt tocmai resursele de apă. Cimpia fuvului, căruia i se spune și astăzi Sfânt, Ganga, a fost și a rămas sediul uneia dintre primele civilizații terestre, ca adăposteste și hrănește acum peste o jumătate din numărul locuitorilor Indiei. De altfel, pinza de ape freatice întinsă foarte aproape de suprafața solului păstrează — după cum am zărit mereu prin ochiul de geam al avionului — veșnic viu, verdele adânc al vegetației, întins ca un covor pe tot cuprinsul continentului indian de la nord la sud și de la vest la est în ciuda temperaturii care urcă multe luni la peste 40°. Marile fluvii indiene fac bogăția culturilor de fructe și de zarzavat sau a agriculturii care a atins anul acesta cifra record de 125 000 000 tone griu. Dar tot apele sunt cele ce se revărsă aproape în fiecare an, provocând grele suferințe și pierderi omenilor. Ca în acest septembrie când Gangea, și afluenții ei, Yamuna, au atins cote neîntinse în ultimul secol, dezlanțându-și urgia apelor peste sute și sute de așezări omenești.

Pentru cine a străbătut un oraș indian, oricare altul așezat în drumurile Europei îl va părea pustiu. Adevărate fluvii de oameni inundă străzile de la orele patru ale dimineții până târziu după miezul nopții, într-o revărsare colorată și grăbită. Aproape nouăzeci la sută din aceste convoaie în mișcare sunt însă formate din bărbați, femela indiană — în ciuda exemplor de emancipare vădite în diferite domenii de activitate și ale vieții publice — petrecându-și ziua mai mult în casă. Dar atunci când apare în stradă, ea punctează peisajul uman prin culoarea sariurilor și a mersului ei de o deosebită eleganță, făcându-se remarcată, nu o dată, prin discretul clișet de clopoțel al brățării prînse în jurul gleznelor de o rafinată subtilime.

Bombay-ul, spectaculos despicat de un soi de golf-fiord al Mării Arabice, te întimpină parcă cu cele șapte milioane de locuitori leșiți cu toții pe străzi. Nimeni nu trebuie să îți spună că te afli într-un mare oraș industrial, în capitala comercială și financiară a Indiei. Ritmul metropolei de tip occidental, care a păstrat însă și caracterul autentic oriental, se exprimă și în mersul și privirile locuitorilor săi, în care citești demnitate, siguranță de sine și un adânc înrădăcinat sentimentalism. Pulsul obișnuit al metropolei industriale — al șaptelea oras al lumii prin populație — a fost înăbușat în ziua de 6 septembrie, în favoarea ritmului dansurilor tradiționale, când cea mai mare sărbătoare religioasă hindusă din an „Ganesh Chaturthi”, omagiază victoria tribului zeului cu cap de elefant asupra tribului șobolanului. Mii și mii de elefanți modelați din lut și pictați în cele mai contrastante și atrăgătoare culori, măsurând de la câțiva centimetri până la mai mult de un metru, sunt cumpărați în această zi pentru a fi aruncați în mare, când se încheie festivalul, peste zece zile, spre a renaște în anul următor. Sărbătoarea, pornind de la o veche legendă, a fost readusă în actualitate în 1890, când Balgangadhar Tilak, discipol al lui Mahatma Gandhi în lupta pentru independența Indiei, a organizat, folosind pretextul acestei străvechi datini, întâlnirile politice, interzise prin lege de stăpânirea colonială.

■ **NOUL ȘI VECHIUL DELHI** îți oferă în schimb calmul majestuos al unui oraș rezidențial și, în același timp, al monumentelor prin care definește prioritatea între toate minunățiile Indiei. Alături de perfect păstratele temple și palate din vremea de demult când un Așoka sau un Akbar își împodobeau Capitala, o arhitectură modernă, ca de pildă esplanada ambasadelor, se înalță de-a lungul bulevardelor perpendiculare intersectate și întrerupte la distanțe egale de enorme squaruri pe care iarba se desfată și își desfășoară orbiul.

La Fortul Roșu din Vechiul Delhi (ce închide în incinta sa palatele, templele și grădinile maharajahilor de odinioară, la care urmașii de azi al constructorilor de ieri nu au avut acces până când India nu și-a câștigat independența la 15 august 1947) am luat pentru prima dată contact cu realitatea inundațiilor provocate de Yamuna, revărsată peste autostradă pe o distanță de cinci kilometri și alungată la poalele Fortului, transformându-l într-o nedorită Veneție. Și totuși, cu un calm desăvârșit, gazdele indiene își conduceau sute de vizitatori să-l admire.

■ **CUNOSCUTA** ospitalitate indiană, de care ne-am bucurat din plin, reprezentată prin Ministerul Radiodifuziunii și Informațiilor — organizatorul Festivalului de film românesc dintre 7—11 septembrie, a vegheat însă ca întregul program, din cadrul tradiționalelor schimburi culturale dintre cele două țări, să nu fie cu nimic împietrit. Seara de gală, vizionări, conferințe de presă, întâlniri cu producătorii și creatorii de film, vizitarea studiourilor s-au desfășurat într-o suită neîntreruptă, iar nouă din cele paisprezece cotidiane indiene de limbă engleză, ca și radioul și televiziunea, au consacrat largi spații filmului românesc.

Aprecierile elogioase de care s-au bucurat filmele noastre, ca și discuțiile purtate, multe dintre ele continuate ore în șir, reflectau în multiple și elocvente feluri prestigiu real și profund de care se bucură țara noastră, cunoscută aici în primul rând prin personalitatea președintelui țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, operi caruia i-au fost dedicate câteva volume apărute chiar în zilele șederii noastre în India. Într-o scurtă vizită de prezentare la palatul Republicii India (Rashtrapati Bhawan), primul secretar al cancelariei prezidențiale — P.L. Sanjeeva Reddy — a reliefat profundele impresii lăsate de vizita președintelui Nicolae Ceaușescu din 1969, valoarea dialogului româno-indian la nivel înalt.

În cea mai mare sală de cinema, „Vigyan Bhavan” din Capitala indiană, filmul **Osinda**, prezentat de actrița Aimee Jacobescu de la Teatrul Național, a fost urmat în celelalte zile de **Tânase Scatiu**, **Dincolo de pod**, **Cursa** și câteva scurt-metraje documentare despre realitățile României de azi, toate primite cu viu interes și prețuire de publicul și de cineaștii indieni.

■ **MADRASUL** te primește cu bulevardele largi, străjuite de construcții întinse parcă înfinit pe orizontul, te cucerește prin reclamații luminoase, multicolore, bordate de scipitoare paiele, ale ultimelor premiere cinematografice, pentru că aici, la Madras, supranumit Hollywoodul Indiei, se fac 360 din totalul de 600 de filme cite produce anual India. De altfel, popularitatea filmului se exprimă și prin faptul că primul-ministru al acestui stat din sud, M.G. Ramachandran, este un actor cunoscut din câteva sute de filme. Conducătorii centrului cinematografic din Madras, ca și al celui din Bombay, ne-au făcut să înțelegem cit de mult, în ciuda complexelor condițiilor istorico-sociale, avansează omul Indiei de azi spre lichidarea unor nefaste moșteniri. Ni s-a vorbit tot despre o adevărată ofensivă culturală a mijloacelor audio-vizuale (filmul, emisiunile difuzate prin All India Radio și prin studiourile de TV din zece centre importante ale țării, precum și conectarea la rețeaua de sateliți de telecomunicații interplanetari) cu efecte benefice, inclusiv în domeniul depășirii neștiinței de carte, încă răspândită, și al combaterii violenței. În același sens, ni s-a spus că drumul literaturii spre marele public trece în India negreșit prin intermediul acestor mass-media. Imensul public indian străbate și asimilează pe aceeași cale distanțele continentale, integrându-se în circuitul valorilor universale, luând cunoștință, la rîndul lui, de tezaurul celorlalte civilizații și de realitățile contemporane ale semenilor săi.

■ **JAIPUR** — unic popas turistic într-un intensiv pelerinaj cinematografic. Mărețul „oraș roz”, fosta capitală rajpută, proiectat în urmă cu exact 250 de ani după concepția urbanistică a întemeietorului său, celebrul matematician și astronom Jai Singh, care se vădește viabilă și în zilele noastre: străzi ample perpendiculare, străjuite la intersecții de instituții, biblioteci, sau palate ca Hawa Mahal, ridicat pe șapte nivele; străzi adaptate, însă, și caracteristici nelipsite bazar cu accesul marcat prin masive arcade. În împrejurimi, Amber-ul cu temple, palate, grădini suspendate și lacuri artificiale amintește de gloria de șase secole a capitalei Kachhwahasilor. Spinările elefanților se oferă vizitatorului pentru a-l purta mai departe pe serpentinele ce duc la palatul maharajahului de la Nahargarh, acolo unde odinioară cele mai bune dansatoare erau ferite de priviri străne, iar astăzi cetățenii Indiei prezintă cu simplitate și demnitate oaspeților splendorile muncii și geniului acestui popor.

Frumusețea Jaipurului avea să ne consoleze de ratarea întâlnirii cu miracolul de marmură albă al Taj Mahalului de la Agra, în acele zile năvalnic asediata de ape. Dar, pe lângă Jaipur, un alt argument al rai sever, istorisit nouă chiar de gazde, a venit în sprijinul acestei consolări: dintre cei șase sute de milioane de locuitori ai Indiei de azi, se pare că numai șase milioane au trăit bucuria de a vedea Taj Mahalul. Acest argument de viață m-a făcut să mă gândesc odată mai mult la cit de înrădăcinat în realitatea indiană sunt cuvintele lui Mahatma Gandhi, sâpate pe memorialul în marmură neagră de pe malul Yamunei: „Fiecare om trebuie să se sacrifice pentru familia sa, aceasta pentru satul său, satul pentru district, districtul pentru provincie, provincia pentru națiune, iar națiunea pentru toți”.

Am părăsit India prin aceeași poartă a Bombay-ului, cu sentimentul că această țară este mult mai aproape de noi decât credeam.

Adina Darian

Sport

Pasăre fumind dintr-un plop

● Exceptându-l pe Crișan (cel mai bun om de pe teren) și într-un fel și pe Iordănescu, toți ceilalți jucători din echipa României care-au susținut meciul cu Polonia pot trage riul de lângă casă și să se piardă într-un minut amar — de exemplu acolo unde stau orbi și llorpăie zeama chioară și le crește argint coclit pe linguri și pe călcie bocancilor. Reprezentativa noastră trăiește o stare de confuzie rar întâlnită: în același timp îmbătrânește fără măsură și se copilărește fără nici un pic de haz. Multă lume spune (și-am început să cred și eu) că n-avem de unde alege, și de unde nu-i, vorba aia, nici Dumnezeu nu cere și nici dracu nu se-nghesuie să dea.

Fotbalul, în toată lumea, e o poveste smintit de frumoasă, numai la noi a început să se transforme în blestem de spus miercuri după-amiază și duminica, la orele cind ar trebui să fim plini de vise blonde, ca frunzele de arbori. Am invins Polonia cu 1-0, pur și simplu fiindcă Iordănescu știe să execute magistral loviturile libere, dar în rest n-am făcut aproape nimic, sau dac-am izbutit ceva, atunci am izbutit să-i liniștim din toate părțile pe observatorii spanioli și iugoslavi, viitorii noștri adversari din campionatul european.

Polonia a prezentat și ea o echipă care nu seamănă decît la tricouri cu aceea ce ia la mîndria, putea fi scrisă în cîteva mult mai ușor decît o formație de club cum ar fi Leggia Varșovia, să zicem, dar și noi n-am trecut peste nivelul Rapidului sau al Politehnicii Timișoara. Ca să vedeți că nu mai avem decît o spiță sau două în butucul roții, iată, scriu aici negru pe alb, ceea ce n-aș fi vrut nicio dată, că nici Răducanu nu mai are cum să stea multă vreme în poarta echipei naționale. Tamango, care-a fost cîntecul meu pe distanță de vreo cinci-sprezece ani, începe să se alcătuiască din aduceri aminte. Omul din poartă trebuie să fie un simbur de neodihnă, păstrav arcuindu-se sub luna ochilor noștri, stăpînul desăvîrșit al palmei de pămînt în care filii speranță, iar pasărea groazei deschide aripi largi. Aș vrea să mă înșel, dar mi s-a părut că Rică, portarul cel mai mare pe care l-am avut vreodată, nume intrat în legendă, a ajuns la vîrstă cînd, vîrsînd o lacrimă în seara lumii, ne retragem pe ulița copilăriei.

Cu jucătorii pe care-i avem în clipa de față (și ăștia sînt cei vechi!), oricare antrenor numit să răspundă de echipa reprezentativă, indiferent că se numește Covaci sau Oană, Angelo Niculescu sau Tească, nu se poate simți altceva decît o pasăre fumînd dintr-un plop frunze de ceară sau jurubițe de nori gol.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVĂȘCU